

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2014

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Aneta Szczepaniak-Głębocka

Andrzej Dudziak

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 350 egz.

S P I S T R E Ś C I

	str.
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ (Oprac. Andrzej Dudziak).....	5
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Zbigniew Kopec – Zbrodnia po polsku – motyw zabójstwa w rodzimej literaturze	17
Małgorzata Derwich – Tadeusz Różewicz (1921-2014).....	25
Andrzej Dudziak – Polski alpinizm – sukcesy i tragedie.....	37
Bibliografie osobowe: Stanisław Maczek	49
Marek Nowakowski	52
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Małgorzata Derwich – Mury, czyli o wolności według Jacka Kaczmar- skiego	56
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	72
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego	79
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	97
V. KRONIKA.....	102

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Poniższy kalendarz, to wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń na IV kwartał 2014 roku. Szerszy zestaw dat na IV kwartał znajduje się w „Poradnikach Bibliograficzno-Metodycznych” z lat ubiegłych.

P a ź d z i e r n i k

	X		–	Miesiąc profilaktyki raka piersi
	X		–	Międzynarodowy Miesiąc Bibliotek Szkolnych
	1 X		–	Międzynarodowy Dzień Ludzi Starszych obchodzony od 1991 r. z inicjatywy ONZ
	1 X		–	Międzynarodowy Dzień Lekarza obchodzony od 1984 roku
	1 X		–	Międzynarodowy Dzień Muzyki ustanowiony z inicjatywy Międzynarodowej Rady Muzyki w 1975 roku
(330)	1 X	1684	–	Zm. Pierre Corneille, dramaturg i poeta francuski (ur. 6 VI 1606)
(25)	1 X	1989	–	Zm. Stanisława Fleszarowa-Muskat, powieściopisarka, poetka, publicystka i dramaturg (ur. 21 I 1919)
	2 X		–	Światowy Dzień Zwierząt Hodowlanych
(110)	2 X	1904	–	Ur. Graham Greene, powieściopisarz i dramaturg angielski (zm. 3 IV 1991)
(5)	2 X	2009	–	Zm. Marek Edelman, lekarz, społecznik, ostatni przywódca powstania w warszawskim getcie
(100)	3 X	1914	–	Ur. Jan Nowak-Jeziorański (właśc. Zdzisław Antoni Jeziorański), kurier i emisariusz podczas II wojny światowej, polityk, działacz społeczny, dziennikarz (zm. 21 I 2005)

- (75) 3 X 1939 – Uruchomienie obozu przejściowego w Forcie VII w Poznaniu, jednego z najokrutniejszych obozów hitlerowskich
- 4 X – Światowy Dzień Opieki nad Zwierzętami
- (345) 4 X 1669 – Zm. Harmenszoon van Rijn Rembrandt, malarz holenderski (ur. 15 VII 1606)
- (150) 5 X 1864 – Ur. Louis Jean Lumière, wynalazca, wraz z bratem, kinematografu (zm. 6 VI 1948)
- 6 X – Światowy Dzień Mieszkalnictwa ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych
- 6 X – Światowy Dzień Architektury obchodzony w pierwszy poniedziałek października
- (125) 6 X 1889 – Ur. Maria Dąbrowska, prozaik, eseistka, tłumaczka, związana z Kaliszem (zm. 19 V 1965)
- (165) 7 X 1849 – Zm. Edgar Allan Poe, amerykański poeta i nowelista, krytyk i redaktor (ur. 19 I 1809)
- (40) 7 X 1974 – Zm. Wasilij Szukszyn, rosyjski pisarz, reżyser filmowy, scenarzysta, aktor (ur. 25 VII 1929)
- (35) 7 X 1979 – Zm. Jerzy Petersburski, kompozytor operetek, muzyki filmowej i piosenek (ur. 20 IV 1897)
- 8 X – Światowy Dzień Hospicjów i Opieki Paliatywnej
- (260) 8 X 1754 – Zm. Henry Fielding, angielski powieściopisarz, dramaturg i publicysta (ur. 22 IV 1707)
- (85) 8 X 1929 – Zm. Jacek Malczewski, malarz, symbolista (ur. 15 VII 1854)
- (40) 8 X 1974 – Zm. Marian Falski, pedagog, autor elementarza (ur. 7 XII 1881)
- (90) 9 X 1924 – Zm. Walerij Briusow, pisarz rosyjski, przedstawiciel symbolizmu (ur. 13 XII 1873)
- 10 X – Światowy Dzień Zdrowia Psychicznego
- 11 X – Światowy Dzień Wzroku

	11	X		– Dzień Pamięci Generała Pułaskiego obchodzony w USA
(235)	11	X	1779	– Zm. Kazimierz Pułaski, generał, uczestnik konfederacji barskiej, poległ w walce o niepodległość Stanów Zjednoczonych (ur. 4 III 1746)
(210)	11	X	1804	– Ur. Seweryn Mielżyński, działacz społeczny i polityczny, malarz, kolekcjoner związany z Wielkopolską (zm. 17 XII 1872)
	12	X		– Światowy Dzień Reumatyzmu
(90)	12	X	1924	– Zm. Anatole France (właśc. Jacques François Anatole Thibault), pisarz francuski, laureat Nagrody Nobla w 1921 r. (ur. 16 IV 1844)
	13	X		– Dzień Ratownictwa Medycznego
	14	X		– Światowy Dzień Normalizacji ustanowiony w 1991 r. przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO)
	14	X		– Dzień Edukacji Narodowej dawniej Dzień Nauczyciela; obchodzony w rocznicę powstania Komisji Edukacji Narodowej w 1773 r.
	14	X		– Międzynarodowy Dzień Zmniejszania Skutków Klęsk Żywiolowych uchwalony przez ONZ
(150)	14	X	1864	– Ur. Stefan Żeromski, prozaik, dramaturg i publicysta (zm. 20 XI 1925)
(45)	14	X	1969	– Zm. Leon Pasternak, poeta, tłumacz i satyryk (ur. 12 VIII 1910)
	15	X		– Międzynarodowy Dzień Niewidomych – Dzień Białej Laski uchwalony przez Europejską Unię Niewidomych w 1993 r.
(200)	15	X	1814	– Ur. Michaił Lermontow, poeta, prozaik i dramaturg rosyjski (zm. 27 VII 1841)
(170)	15	X	1844	– Ur. Fryderyk Nietzsche, niemiecki filozof, filolog klasyczny i pisarz (zm. 25 VIII 1900)

- (45) 15 X 1969 – Zm. Stanisław Maria Saliński, prozaik (marynista), dziennikarz (ur. 13 II 1902)
- 16 X – Dzień Papieża Jana Pawła II
- 16 X – Światowy Dzień Wyżywienia (obchodzony od 1981 r. z inicjatywy Światowej Organizacji ds. Wyżywienia – FAO), Żywności i Walki z Głodem
- 16 X – Światowy Dzień Chleba
- (160) 16 X 1854 – Ur. Oscar Wilde, pisarz irlandzki (zm. 30 XI 1900)
- 17 X – Dzień Walki z Rakiem ogłoszony przez prezydenta RP w 1997 r.
- 17 X – Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem
- (165) 17 X 1849 – Zm. Fryderyk Chopin, kompozytor, pianista polski (ur. 22 II 1810)
- (70) 17 X 1944 – Zm. Miriam (właśc. Zenon Przesmycki), poeta i krytyk literacki (ur. 22 XII 1861)
- 18 X – Dzień Poczty Polskiej, Dzień Łączności
- (155) 18 X 1859 – Ur. Henri Bergson, filozof francuski, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1927 r. (zm. 4 I 1941)
- (110) 18 X 1904 – Ur. Czesław Centkiewicz (zm. 10 VIII 1996)
- (80) 18 X 1934 – Ur. Kir Bułyczow (właśc. Igor Wsiewołodowicz Możejko), rosyjski historyk i pisarz fantastyki naukowej (zm. 5 IX 2003)
- (115) 19 X 1899 – Ur. Miguel Angel Asturias, pisarz gwatemalski, laureat Nagrody Nobla w 1967 roku (zm. 9 VI 1974)
- (30) 19 X 1984 – Zm. Jerzy Popiełuszko, kapelan Solidarności, zamordowany przez oficerów Służby Bezpieczeństwa (ur. 14 IX 1947)
- 20 X – Światowy Dzień Osteoporozy

- (160) 20 X 1854 – Ur. Artur Rimbaud, poeta francuski (zm. 10 XI 1891)
- 24 X – Dzień Organizacji Narodów Zjednoczonych obchodzony w rocznicę wejścia w życie Karty NZ (1945)
- 24 X – Światowy Dzień Informacji obchodzony z inicjatywy ONZ od 1972 r.
- (25) 24 X 1989 – Zm. Jerzy Kukuczka, himalaista, zginął w Himalajach podczas kolejnej wyprawy (ur. 24 III 1948)
- 27 X – Światowy Dzień Dziedzictwa Audiowizualnego
- 27 X – Światowy Dzień Modlitwy o Pokój
- (545) 27 X 1469 – Ur. Erazm z Rotterdamu (właśc. Gerhard Gerhards), humanista i filozof holenderski (zm. 12 VII 1536)
- (50) 27 X 1964 – Zm. Willi Bredel, pisarz niemiecki (ur. 2 V 1901)
- (45) 28 X 1969 – Zm. Korniej Igorowicz Czukowski (właśc. Nikołaj Wsiewołodowicz Korniejczukow), pisarz, teoretyk i historyk literatury, krytyk literacki i tłumacz rosyjski (ur. 31 III 1882)
- (90) 29 X 1924 – Ur. Zbigniew Herbert, poeta, eseista, dramatopisarz, autor słuchowisk (zm. 28 VII 1998)
- (90) 29 X 1924 – Zm. Frances Burnett, pisarka amerykańska (ur. 24 XI 1849)
- (115) 30 X 1899 – Ur. Maria z domu Szczepańska Kuncewiczowa, pisarka (zm. 15 VII 1989)
- (75) 30 X 1939 – Zm. Wacław Gąsiorowski, powieściopisarz (ur. 27 VI 1869)
- 31 X – Światowy Dzień Oszczędności
- (105) 31 X 1909 – Ur. Halina Rudnicka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (zm. 22 IV 1982)

L i s t o p a d

	1 XI		– Wszystkich Świętych – Święto Zmarłych
(70)	2 XI	1944	– Zm. Karol Irzykowski, pisarz i krytyk polski okresu międzywojennego (ur. 23 I 1873)
	3 XI		– Dzień św. Huberta – patrona myśliwych, leśników i jeźdźców
(220)	4 XI	1794	– Zm. Jakub Jasiński, poeta, działacz polityczny, generał (ur. 24 X 1761)
(125)	4 XI	1889	– Zm. Tytus Chałubiński, lekarz, przyrodnik (ur. 29 XII 1820)
(135)	5 XI	1879	– Zm. James Clerk Maxwell, fizyk i astronom brytyjski (ur. 13 XI 1831)
(165)	7 XI	1849	– Ur. Józef Chełmoński, malarz (zm. 6 IV 1914)
(340)	8 XI	1674	– Zm. John Milton, poeta angielski (ur. 9 XII 1608)
	9 XI		– Międzynarodowy Dzień Walki z Faszyzmem i Antysemityzmem
	9 XI		– Światowy Dzień Jakości obchodzony od 1989 r. z inicjatywy międzynarodowych organizacji ds. standaryzacji jakości
(80)	9 XI	1934	– Ur. Carl Sagan, astronom i pisarz amerykański (zm. 20 XII 1996)
	10 XI		– Międzynarodowy Dzień Młodzieży
(255)	10 XI	1759	– Ur. Friedrich Schiller, klasyk literatury niemieckiej (zm. 9 V 1805)
(130)	10 XI	1884	– Ur. Zofia Nałkowska, powieściopisarka, publicystka, autorka dramatów (zm. 17 XII 1954)
(105)	10 XI	1909	– Ur. Paweł Jasienica (właśc. Leon Lech Beynar), pisarz historyczny, publicysta (zm. 19 VIII 1970)

- (45) 10 XI 1969 – Zm. Tadeusz Peiper, poeta, prozaik, teoretyk literatury, tłumacz, autor programu poetyckiego Awangardy Krakowskiej (ur. 3 V 1891)
- 11 XI – Święto Niepodległości – święto narodowe, odzyskanie przez Polskę niepodległości po 123 latach niewoli
- (100) 11 XI 1914 – Zm. Józef Chociszewski, publicysta i wydawca związany z Wielkopolską (ur. 28 II 1837)
- 14 XI – Światowy Dzień Cukrzycy Światowy Dzień Walki z Cukrzycą
- 15 XI – Międzynarodowy Dzień Pisarzy Uwięzionych obchodzony z inicjatywy Światowej Federacji PEN-Clubu
- 16 XI – Światowy Dzień Tolerancji proklamowany przez UNESCO, obchodzony od 1996 r.
- (70) 16 XI 1944 – Zm. Maria Rodziewiczówna, powieściopisarka i nowelistka (ur. 2 II 1863)
- 17 XI – Międzynarodowy Dzień Studentów obchodzony od 1941 r.
- 17 XI – Ogólnopolski Dzień bez Długów
- 18 XI – Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach
- (135) 19 XI 1879 – Zm. Ryszard Berwiński, poeta, związany z Poznaniem (ur. 28 II 1819)
- 20 XI – Dzień Walki z Paleniem Tytoniu obchodzony od 1977 roku, w trzeci czwartek listopada
- 20 XI – Światowy Dzień Filozofii ogłoszony przez UNESCO, obchodzony w trzeci czwartek listopada
- 21 XI – Światowy Dzień Życzliwości (zwany też Światowym Dniem Pozdrowienia – World Halo Day) obchodzony od 1973 r.
- 21 XI – Światowy Dzień Telewizji

- (320) 21 XI 1694 – Ur. Voltaire (właśc. François-Marie Arouet), pisarz, dramaturg i filozof francuski (zm. 30 V 1778)
- (170) 21 XI 1844 – Zm. Iwan Kryłow, rosyjski poeta, satyryk i komedio pisarz (ur. 13 II 1769)
- (145) 22 XI 1869 – Ur. André Gide, pisarz francuski, laureat Nagrody Nobla w 1947 r. (zm. 19 II 1951)
- (100) 23 XI 1914 – Ur. Mira Zientarowa (właśc. Mira Michałowska), pisarka, dziennikarka, tłumaczka, autorka scenariuszy filmowych (zm. 19 VIII 2007)
- (90) 23 XI 1924 – Ur. Ludwika Woźnicka, pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (zm. 6 V 1983)
- (165) 24 XI 1849 – Ur. Frances Burnett, pisarka amerykańska (zm. 29 X 1924)
- (150) 24 XI 1864 – Ur. Henri de Toulouse-Lautrec, malarz i grafik francuski (zm. 9 IX 1901)
- (45) 24 XI 1969 – Zm. Zdzisław Skowroński, dramaturg, scenarzysta filmowy (ur. 21 III 1909)
- 25 XI – Dzień Kolejarza
- 25 XI – Świątowy Dzień Pluszowego Misia ustanowiony w 2002 roku w setną rocznicę powstania zabawki „miś”
- (105) 25 XI 1909 – Zm. Cyprian Godebski, rzeźbiarz, wnuk Cypriana Godebskiego – poety i legionisty (ur. 30 X 1835)
- (65) 27 XI 1949 – Powstanie Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL)
- (120) 28 XI 1894 – Ur. Arkady Fiedler, pisarz poznański, podróżnik (zm. 7 III 1985)
- (60) 28 XI 1954 – Zm. Enrico Fermi, fizyk włoski, laureat Nagrody Nobla w 1938 roku (ur. 29 IX 1901)
- 29 XI – Dzień Podchorążego
- (90) 29 XI 1924 – Zm. Giacomo Puccini, kompozytor włoski (ur. 22 XII 1858)

- (140) 30 XI 1874 – Ur. Lucy Maud Montgomery, pisarka kanadyjska, autorka cyklu powieściowego „Ania z Zielonego Wzgórza” (zm. 24 IV 1942)
- (140) 30 XI 1874 – Ur. Winston Churchill, brytyjski mąż stanu, pisarz i publicysta, laureat Nagrody Nobla w 1953 r. (zm. 24 I 1965)

G r u d z i e ń

- 1 XII – Światowy Dzień Zapobiegania AIDS ogłoszony przez WHO z inicjatywy Międzynarodowej Konferencji AIDS w Londynie 1988 r.
- 2 XII – Międzynarodowy Dzień Upamiętniający Zniesienie Niewolnictwa
- (70) 2 XII 1944 – Zm. Filippo Marinetti, pisarz i polityk włoski, tworzący także w języku francuskim, inicjator i teoretyk futuryzmu (ur. 22 XII 1876)
- 3 XII – Dzień Naftowca i Gazownika
- (120) 3 XII 1894 – Zm. Robert Louis Stevenson, pisarz i eseista angielski (ur. 13 XI 1850)
- (45) 3 XII 1969 – Zm. Stanisław Czernik, poeta, prozaik, eseista związany z Wielkopolską (ur. 16 I 1899)
- 4 XII – Dzień Górnika – Barbórka
- (35) 4 XII 1979 – Zm. Jerzy Mańkowski, pisarz poznański (ur. 26 III 1928)
- 5 XII – Międzynarodowy Dzień Pomocy Cierpiącym (Dzień Wolontariusza) ogłoszony w 1985 r. z inicjatywy Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, obchodzony od 1986 r.
- (100) 5 XII 1914 – Ur. Stanisław Dygat, prozaik, tłumacz, scenarzysta filmowy (zm. 29 I 1978)

- (35) 5 XII 1979 – Zm. Józef Chałasiński, socjolog kultury i myśli społecznej (ur. 17 II 1904)
- (185) 6 XII 1829 – Zm. Jan Paweł Woronicz, poeta, kaznodzieja, współzałożyciel Towarzystwa Przyjaciół Nauk, arcybiskup, prymas Królestwa Polskiego (ur. 6 VII 1753)
- (30) 8 XII 1984 – Zm. Leszek Prorok, prozaik i dramaturg (ur. 28 IV 1919)
- 9 XII – Międzynarodowy Dzień Przeciwdziałania Korupcji
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Ochrony Praw Dziecka
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka uchwalony w 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne NZ
- 11 XII – Międzynarodowy Dzień Terenów Górskich
- (45) 11 XII 1969 – Zm. Izabela Czajka-Stachowicz, pisarka (ur. 10 IV 1893)
- (20) 11 XII 1994 – Zm. Stanisław Władysław Maczek, generał (ur. 31 III 1892)
- (125) 12 XII 1889 – Zm. Robert Browning, poeta angielski (ur. 7 V 1812)
- (85) 12 XII 1929 – Ur. John James Osborne, angielski pisarz, dramaturg i producent filmowy (zm. 24 XII 1994)
- 13 XII – Dzień Pamięci Ofiar Stanu Wojennego ogłoszony przez Sejm RP w 2002 r.
- 13 XII – Dzień Księgarza
- (15) 13 XII 1999 – Zm. Joseph Heller, pisarz amerykański, autor powieści Parafraza 22 (ur. 1 V 1923)
- (215) 14 XII 1799 – Zm. George Washington, pierwszy prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki (ur. 22 II 1732)
- (190) 15 XII 1824 – Ur. Juliusz Kossak, malarz (zm. 3 II 1899)
- (155) 15 XII 1859 – Ur. Ludwik Zamenhof, lekarz, poliglota, twórca języka esperanto (zm. 14 IV 1917)

- (60) 17 XII 1954 – Zm. Zofia Nałkowska, powieściopisarka, publicystka, autorka dramatów (ur. 10 XI 1884)
- 18 XII – Międzynarodowy Dzień Migranta ustanowiony przez ONZ 4 grudnia 2000 roku
- (60) 19 XII 1954 – Zm. Ludwik Solski (właśc. Ludwik Napoleon Sosnowski), aktor i reżyser polski (ur. 20 I 1855)
- 20 XII – Międzynarodowy Dzień Solidarności
- (180) 20 XII 1834 – Zm. Maurycy Mochnacki, krytyk literacki, publicysta (ur. 13 IX 1803)
- (375) 21 XII 1639 – Ur. Jean Racine, poeta i dramaturg francuski (zm. 21 IV 1699)
- (140) 21 XII 1874 – Ur. Tadeusz Boy-Żeleński (właśc. Tadeusz Kamil Marcjan Żeleński), pisarz, poeta-satyryk, eseista, tłumacz, krytyk literacki i teatralny (zm. 3 VII 1941)
- (150) 22 XII 1864 – Ur. Bohdan Dyakowski, biolog, pedagog, popularyzator przyrody, autor książek dla dzieci i młodzieży (zm. 9 XII 1940)
- (110) 22 XII 1904 – Ur. Nikołaj Ostrowski, poeta i dramaturg rosyjski (zm. w 1936, dokładna data nieznana)
- (20) 24 XII 1994 – Zm. John James Osborne, angielski pisarz, dramaturg i producent filmowy (ur. 12 XII 1929)
- (110) 26 XII 1904 – Ur. Alejo Carpentier, pisarz kubański (zm. 24 IV 1980)
- 27 XII – 96. rocznica wybuchu Powstania Wielkopolskiego
- (120) 28 XII 1894 – Zm. Henryk Rodakowski, malarz portrecista (ur. 9 VII 1823)
- (120) 28 XII 1894 – Zm. Henryk Rodakowski, malarz portrecista (ur. 9 VII 1823)
- 29 XII – Światowy Dzień Różnorodności
- (25) 29 XII 1989 – Sejm przywrócił przedwojenną nazwę państwa Rzeczpospolita Polska (od 1952 r. – Polska Rzeczpospolita Ludowa)

- (70) 30 XII 1944 – Zm. Romain Rolland, francuski pisarz i działacz polityczny, laureat Nagrody Nobla w 1915 r. (ur. 29 I 1866)
- (70) 30 XII 1944 – Reaktywowanie działalności Związku Harcerstwa Polskiego
- (15) 30 XII 1999 – Zm. Jerzy Waldorff (właśc. Jerzy Waldorff-Preyss), eseista, krytyk muzyczny (ur. 4 V 1910)
- (60) 31 XII 1954 – Zm. Władysław Umiński, pisarz tworzący fantastykę naukową, autor książek dla dzieci i młodzieży, publicysta (ur. 10 XI 1865)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Zbigniew Kopeć

ZBRODNIA PO POLSKU – MOTYW ZABÓJSTWA W RODZIMEJ LITERATURZE

Na początku lat pięćdziesiątych „o złodziejach, bandytach i włamywaczach nie wspomiano nawet w »Ekspresie Wieczornym«” – zauważył Zbigniew Pędziński¹. Nie wspominała o nich i literatura. Trzeba przyznać, że cenzorzy, którzy dbali o „zdrowie moralne” klasy robotniczej, dobrze wiedzieli, co robią. Jerzy Paramonow, którego zbrodnie w roku 1955 wstrząsnęły całą Polską, i za które został skazany na śmierć, stał się bardzo szybko ludowym bohaterem. Na uznanie „ludu pracującego” zasłużył sobie tym, że zaatakował milicjanta, a potem przez pewien czas skutecznie ukrywał się przed pościgiem. Szybko został też bohaterem znanej do dziś ulicznej ballady.

„Bo Paramonow zabił sierżanta
By z naszej władzy zrobić palanta
Cała Warszawa chodzi w żałobie
Bo Paramonow leży już w grobie” –

słyszemy w utworze, który przetrwał do dziś. Wykonywał go niedawno rockowy zespół Apteka.

W pierwszych latach PRL-u pojawianie się takiego bohatera w przestrzeni publicznej stało w sprzeczności z przekazami propagandowymi, wedle których w tym najlepszym ze światów wszyscy żyją dostatnio i nikt nie musi zarabiać na chleb rabunkiem. W literaturze powstającej po odwilży był on alternatywą dla odkładających każdy grosik bohaterów prozy tzw. małej stabilizacji. Krótko mówiąc, im w pierwszych dwóch dziesiątkach lat PRL-u zbrodniarza było mniej w przestrzeni publicznej, tym bardziej stanowił gorący przedmiot pożądania. Brzmi to może niewiarygodnie, ale dowodów popierających taką tezę wcale nie trzeba szukać daleko. Wiele o tym mówi popularność powieści Leopolda Tyrmanda pt. *Zły* (1955), która szybko stała się jedną z bardziej poszukiwanych książek w Polsce połowy lat pięćdziesiątych. Krążyły o niej legendy, czytali ją

---

¹ Z. Pędziński, *Znaki tęsknoty*. „Więź” 1959, nr 5, s. 137–138.

wszyscy, również warszawscy chuligani, traktujący utwór Tyrmanda prawdopodobnie instruktażowo. Zapotrzebowanie na zbrodniarza, czy też „typa spod ciemnej gwiazdy” kapitalnie pokazuje anegdota spisana przez Tadeusza Konwickiego w *Kalendarzu i klepsydrze* (1976). Autor *Małej apokalipsy* opowiada tam historyjkę o młodym poecie, który „zmizerniał od nadmiaru inteligencckości zdecydował się poznać autentyczne życie”. Spotkać prawdziwych ludzi „nie skażonych nadświadomością, nie ułomnych przez frustracje, nie wyzutych z tożsamości”. W tym celu udaje się na Dworzec Centralny, gdzie spotyka mężczyznę „trochę zmiętoszonego, mocno czarniawego, z dzikim wzrokiem notorycznego mordercy”, który chętnie opowiada o swojej roli w życiu półświatka. Już w domu pisze opowiadanie oparte na opowieściach nowego znajomego i zanoszi je rano do redakcji „Nowej Kultury”, gdzie przy jednym z biurków siedzi jego nocny rozmówca².

Powiedzieć trzeba od razu: polskim złoczyńcom daleko do bohaterów prozy literatury światowej, np. Fiodora Dostojewskiego czy Jeana Geneta.

Leopold Tyrmand, kontestator, jeden z tych pisarzy, którzy w latach pięćdziesiątych nie kolaborowali z bierutowskim reżimem, stworzył typ zbrodniarza, który musiał całkowicie odpowiadać państwowej propagandzie.

Legendarny Kudłaty, „ojciec chrzestny” warszawskiego półświatka, postrach Warszawy, budzić może litość, współczucie, obrzydzenie, strach, ale już nie fascynację. Tyrmand przedstawia go następująco:

Miał: „obszarpany sweter, jaki noszą marynarze, łachmaniaste spodnie, ogromne, czarne, bose stopy, grubo zarośniętą obrzękłą twarzą i skudłone w dzikie, brudne strąki siwe włosy”. „Ział od niego sparciały zaduch zastarzałego brudu, uryny i przesyconego wódką oddechu”³.

Postaci z prozy Marka Nowakowskiego (to on jest redaktorem z historyjki Konwickiego udającym na Dworcu Centralnym zbrodniarza), który zdobył czytelniczny rynek opowiadaniem z życia półświatka (*Ten stary złodziej* 1958, *Benek Kwiciarz* 1961), to raczej drobni złodzieje, którzy nieudolnie próbują włamać się do sklepu i prawie zawsze trafiają do więzienia, naciągacze czyhający w knajpach na pijanych przybyszów z prowincji, kieszonkowcy, sutenerzy, chuligani oraz młodzi chłopcy, którzy pod wpływem książek przygodowych szukają przygód w miejskiej dżungli, dokąd uciekają z domów rodzinnych i szkół.

Jeszcze inaczej wygląda to w prozie Andrzeja Brychta, pisarza należącego do tego samego pokolenia, co Marek Nowakowski, pokolenia

---

² Zob. T. Konwicki, *Kalendarz i klepsydra*. Warszawa 1976, s. 126–128.

³ L. Tyrmand, *Zły*, Warszawa 1955, s. 372-373.

„Współczesności”. Nie bez przyczyny Hanna Kirchner nazwała jego bohaterów „istnieniami na granicy debilizmu”⁴. Zbrodniarz w prozie Brychta jest człowiekiem niepozabawionym szaleństwa, ale jest to szaleństwo rodzące się na pograniczu patologii: społecznego niedostosowania i braku elementarnego wykształcenia. Bohater opowiadania pt. *Relacja*, Kazimierz Kruczek, siedemnastoletni młodzieniec pochodzący z jakiejś zapadłej wsi, leżąc w szpitalu, poznaje starszą od siebie kobietę i natychmiast się w niej zakochuje. Twierdzi, że wybranka jego serca „była dość ładna na twarzy i posiadała zgrabną figurę”. Nie przeszkadza mu ani to, że kobieta jest starsza, ani to, że „wysoka była na sto czterdzieści osiem centymetrów i przechodziła chorobę »hajnemedinę«, która pozostawiła ślad bardzo widoczny, gdyż paraliżowała mięśnie prawej nogi i następstwa były takie, że noga została szczupluka jak u dziecka sześciolatniego”⁵. Jego fascynacja jest łatwa do zrozumienia, jeśli się zważy, że Irena jest pierwszą pocałowaną przez niego kobietą. Ale miłość kończy się tragicznie. Irena, niczym „socjalistyczna wersja” madame Chauchat z racji przebytych chorób spędza większość czasu w sanatoriach, coraz bardziej zaniedbując rodzinę. Kazimierz powodowany tyleż zazdrością, co chęcią ostatecznego wyjaśnienia sprawy, wyrusza w ślad za nią. Odkrywając, że żona go zdradza, zabija ją, po czym klęka nad jej ciałem i płacze. Brycht nie oszczędza swojego bohatera – chcąc pokazać jego miłość i zbrodnię w sposób jeszcze bardziej groteskowy – narzędziem zbrodni czyni protezę ortopedyczną.

Podobne motywy przyświecają innemu bohaterowi prozy Brychta, Cyganowi z opowiadania *Film o miłości* ze zbioru *Sceny miłosne* (1967), którego podobnie jak Kazimierza cechuje duża naiwność. Cygan nie potrafi wyciągnąć wniosków ani z częstych nieobecności Jadzi, ani z licznych przestróg, które słyszy od znajomych, również od miejscowego milicjanta. Jest zakochany i proponuje ukochanej małżeństwo, a potem wyjazd, gdzie będą mogli żyć „jak ludzie” z dala od „niesprawiedliwych”, jego zdaniem, plotek. Gdy Jadzka wbrew umowie odmawia, Cygan zabija ją siekierą.

Paradoksalnie ci „polscy zbrodniarze” cieszyli się dużą życzliwością krytyki literackiej i czytelników – piszą o tym Mieczysław Orski⁶ i Jan Błoński⁷. Cokolwiek sądzić mógł też przeciętny obywatel PRL-u o tych postaciach, niewątpliwie nie mógł im odmówić jednego – możliwości kosztowania wolności i specyficznie rozumianego „bezpieczeństwa”. Odlegli od głównego nurtu życia byli niezależni od historycznych kataklizmów i moralnych kompromisów,

---

⁴ H. Kirchner, *Andrzej Brycht, „Współczesność”* 1965, nr 13.

⁵ A. Brycht, *Relacja*, w: *Sceny miłosne*, Warszawa 1967.

⁶ M. Orski, *Etos lumpa. Szkice literackie*, Wrocław 1978.

⁷ J. Błoński, *Mit lumpenproletariusza*. w: *Zmiana Warty*, Warszawa 1961.

z których trzeba się tłumaczyć, jak miało to miejsce w prozie rozrachunkowej (np. *Ciemności kryją ziemię* Jerzego Andrzejewskiego czy *Obronie Grenady* Kazimierza Brandysa). Nie dali się namówić na budowę nowego ładu na ziemi – socjalistycznego państwa, ponieważ często (przynajmniej w przypadku bohaterów Nowakowskiego) w swoim przekonaniu żyli w najlepszym z możliwych światów, który tworzyli „chłopcy z ferajny”. Cieszyli się wolnością, ponieważ odpowiedzialność ponosili tylko za swoje prawdziwe, a nie wymyślone przez prokuratora przestępstwa. Jeżeli ją tracili, to stratę taką mieli wkalkulowaną w swój fach. Złodziej ma świadomość, że konsekwencją każdego „skoku” może być feta w knajpie w gronie kompanów i prostytutek lub więzienie. Bohater *Tego starego złodzieja* Marka Nowakowskiego formułuje tę zasadę prościej: „dziwki albo kratki”.

Hermetyczność ich świata jest jednak z oczywistych względów problematyczna. Choćby dlatego, że świat „normalny”, oficjalny, jest jego bohaterom potrzebny jako teren złodziejskich wypraw. Kieszonkowcy siłą rzeczy rozpoczynają swoją „pracę” w czasie, gdy inni ją kończą – wówczas najłatwiej okradać ludzi w tramwajach – i „pracują” do późna, przesiadując w knajpach, gdzie można upatrzeć kolejną ofiarę; „specjaliści” od włamań rozpoczynają swoją pracę późną nocą, gdy ulice opustoszeją, a miasto zaśnie.

Do świata bohaterów Nowakowskiego należą również młodzi chłopcy, którzy wyobrażają sobie, że życie z dala od rodziców, życie poza prawem jest o wiele atrakcyjniejsze: „Miasto jak dżungla. Mety. Paserzy. Wszyscy czekają na chłopców, co z kitu żyją. Skok. Gdzieś do sklepu. Nocą. Sklep ze złotem. Biżuteria, zegarki. Stróż śpi w bramie. A oni robią ten numer. Przez sufit. Lewarkiem. Gruz na parasol. Łoskot nocnego tramwaju. Minuty płyną jak godziny”⁸

ale pierwsze akcje „na mieście” rodzą zawód. Nie zawierają nic z romantycznej przygody.

„Skok”, który trzeba wykonać, rodzi poczucie zawodu: „nie tak to sobie wyobrażał. [...] to przecież nie taki skok. »Babę za kudły, forsa w teczce«” – relacjonuje myśli Arka narrator *Skarbu w srebrnym jeziorze*⁹.

W rzeczywistość cała ich wiedza o przestępczym półświatku czerpana jest z powieści przygodowych, a próbę wejścia w świat przestępczy traktują chłopcy jako przedłużenie zabaw w Indian i kowbojów.

---

⁸ M. Nowakowski, *Skarb w srebrnym jeziorze*, w: *Ten stary złodziej*, Benek Kwiciarz, Warszawa 1983, s. 275.

⁹ M. Nowakowski, *Skarb w srebrnym jeziorze...*, s. 280–281.

Siekiera, której używa bohater opowiadania Brychta siłą, rzeczy przywołuje powieść Fiodora Dostojewskiego pt. *Zbrodnia i kara*. W tej powieści Dostojewski pokazał anatomie zbrodni: profil sprawcy, kierujące nim motywy, przebieg morderstwa, a potem przyznanie się do winy i wewnętrzna zgoda na odbycie kary. U Dostojewskiego jest coś więcej, niż zobaczyć można u Nowakowskiego czy Brychta. Pisarz pokazuje bohatera inteligentnego, który zabija, kierując się pozornie racjonalnymi przestankami. Ale nie przewiduje, że człowiek to nie tylko rozum, ale również sfera nieracjonalności – religia i zbudowana na niej moralność. U Dostojewskiego naruszenie prawa jest równocześnie grzechem przeciwko Bogu. Odbycie kary wynikającej z przepisów prawnych będzie zatem równocześnie pokutą, która przyniesie odkupienie - zgładzi grzech w porządku religijnym. Takie rozłożenie akcentów w powieści jest konsekwencją zanurzenia jej problematyki w religii prawosławnej. *Zbrodnia i kara* to utwór, który jak najśluszniej zasłużył na miano arcydzieła literatury światowej. Napisano o nim bardzo wiele i wciąż jest analizowany na wiele sposobów na zajęciach z literatury na wielu zagranicznych uczelniach. Czesław Miłosz, który mówił o tej powieści, gdy wykladał w Berkeley, wspominał: „Nie podobało mi się powszechne na Zachodzie przyrządzanie Dostojewskiego we freudystycznym sosie, czyli rozpatrywanie go wyłącznie jako geniusza intuicji psychologicznej”¹⁰.

Nic zatem dziwnego, że ta powieść stała się pewnego rodzaju wyzwaniem. Historia recepcji prozy Dostojewskiego w pierwszych dziesiątkach lat dwudziestego wieku w Polsce jest szeroko udokumentowana, ale już po wojnie Dostojewski i podejmowane przez niego „przekłète problemy” ze względu na specyficzną sytuację, w której znalazła się Polska, wymagały zupełnie innego podejścia, podobnie zresztą jak i pozostałe utwory zaliczane do klasyki światowej.

Ciekawie rzecz ujął Marek Hłasko w *Ósmym dniu tygodnia*.

Dzisiaj Hamlet ze swoim „być albo nie być” mógłby zostać chłopakiem na posyłki u pierwszego lepszego sekretarza powiatu¹¹.

Autor *Pierwszego kroku w chmurach* podaje też receptę: ratunkiem przed śmiesznością ma być... śmieszność osiągnięta poprzez groteskę.

„Lepiej być błaznem grającym przed pełną salą niż Hamletem przemawiającym do pustych krzeseł” – pisał w *Pięknym dwudziestoleciu*¹².

Z rozpoznaniem Hłaski szło w parze wielokrotnie wyrażane przekonanie, że do bohaterów literatury polskiej przykładać należy inną skalę niż do

---

¹⁰ Cz. Miłosz, *Dostojewski, w: Rosja. Widzenie transoceaniczne*, Warszawa 2010, s. 83.

¹¹ M. Hłasko, *Ósmy dzień tygodnia [w:] Utwory wybrane*, T. 2, Warszawa 1989, s. 57.

¹² M. Hłasko, *Piękni dwudziestoletni*, Warszawa 1988, s. 108.

bohaterów literatury rosyjskiej, zwłaszcza tych, którzy zrodzili się z ducha Dostojewskiego. Bohaterowie polskich utworów, mogą być zaledwie ich cieniem lub karykaturą.

Właśnie w kierunku groteski zmierzała część polskiej literatury powstałej po 1956 roku. Dotyczy to np. powieści Jerzego Andrzejewskiego pt. *Idzie skacząc po górach*. Jej akcja rozgrywa się w Paryżu, w latach pięćdziesiątych, kiedy to Paryż i część świata zachodniego jest zauroczona sowieckim „nowym wspaniałym światem” i nie rozumie skomplikowanego stosunku Polaków do Rosji, Rosjan i ZSRR. Andrzejewski przedstawia młodego Polaka, który podczas paryskiego wernisazu „wielkiego artysty” w groteskowy sposób powtarza gest jednego z najtragiczniejszych bohaterów Dostojewskiego – Michała Stawrogina. Marek Kostka – gryzie jednego z krytyków w ucho. O ile jednak gest Stawrogina mógł być oznaką szaleństwa, czy nihilizmu, a Michał Bachtin interpretuje go jako dowód karnawałowego odwrócenia świata, co jest równoznaczne z zawieszeniem wszelkich wartości, to czyn Marka Kostki jest próbą zwrócenia na siebie uwagi i wpisania swojej postaci w stereotyp nieprzewidywalnego, dzikiego człowieka ze wschodu Europy. Francuski krytyk nie widzi jednak w tym geście oznak „słowińskiego szaleństwa”. Gest kojarzony ze zbrodniarzem z prozy Dostojewskiego interpretuje jako nieznaną sobie, a zatem tym bardziej ekscytującą, formę homoerotycznych załotów.

Jeszcze dalej idzie z tym Janusz Głowacki w opowiadaniu *My sweet Raskolnikow* (1976). Akcja jego utworu rozgrywa się również w Paryżu, wśród polskich stypendystów: naukowców i artystów oraz przedstawicieli paryskich „wyższych sfer”. Istnieje w polskiej literaturze współczesnej nurt, który demitologizuje obraz emigracji polskiej znany choćby z *Ksiąg narodu i pielgrzymstwa polskiego* Adama Mickiewicza. Wystarczy tu wspomnieć chociażby o dramacie Sławomira Mrożka (1974) pt. *Emigranci*, czy powieści Manuelei Gretkowskiej pt. *My zdies emigranty* (1991). Większość przedstawionych w opowiadaniu Głowackiego bohaterów to inteligenci, którzy wyjazd do stolicy europejskiej kultury traktują wyłącznie w kategoriach zarobkowych. Swoją energię poświęcają na szukanie taniej żywności, aparatów telefonicznych, z których można telefonować do Polski za darmo, a przede wszystkim takich tematów badawczych, których co prawda nie można zrealizować, ale które umożliwią przebywanie w Paryżu możliwie jak najdłużej. Głowacki przedstawiając ich, kreuje groteskowe sytuacje, odzwierciedlające doświadczenia Polaków, którym udało się wyjechać, za żelazną kurtynę z nadzieją na zarobienie małych lub dużych pieniędzy (ciekawe pod tym względem są fragmenty powieści Antoniego Libery pt. *Madame* z roku 1998). Tyle, że nie tylko rodaków Głowacki przedstawia, posługując się groteską. W utworze są obecni mieszkańcy Paryża, artyści oraz lewicująca młodzież.

Janek – bohater Głowackiego – jest buntownikiem, podobnie jak jego literacki poprzednik, Raskolnikow. I to buntownikiem podwójnym. Po pierwsze, buntuje się przeciwko takiemu życiu, jakie prowadzą w Paryżu polscy emigranci. Po drugie, buntuje się przeciwko byciu postrzeganym przez paryżan jako godzący się na wszystko biedny przybysz z gorszej, wschodniej, części świata.

Buntuje się w najprostszy sposób. Podczas, gdy większość z Polaków żyje skrajnie oszczędnie, nieomal w nędzy, by jak najwięcej pieniędzy przywieść do domów, on swoje stypendium – 135 dolarów, przeznacza na alkohol i poczęstunki.

Jednak dolary szybko się kończą, nawiązane w Paryżu znajomości nie zapowiadają początku światowej kariery. Bohater jest coraz bardziej sfrustrowany. Cóż pozostaje? Gotowa ideologia, którą można zaadoptować na swój użytek.

Literackimi poprzednikami Janka z utworu Głowackiego są bohaterowie prozy Grzesiuka, Hłaski i Nowakowskiego. Są to ludzie urodzeni i wychowani w Warszawie, którzy swoją edukację w dużej części odbywali na ulicy, a wiedzę o świecie uzyskali na podstawie opowieści o tym, co się komu przydarzyło. Bohater Głowackiego żyje na pograniczu dwóch różnych światów. Świata warszawskich „kozaków” oraz świata artystów. Trzeba zauważyć, że i jedni, i drudzy wiedzą żywot specyficzny, żyjąc na granicy świata oficjalnego i świata, do którego należy środowisko, z którego się wywodzą. Janek, polski pisarz, przebywający w Paryżu na stypendium, często wspomina swoje doświadczenia warszawskie. Wyniesiona z ulicy „kozackość” dodaje mu pewności siebie i pozwala rozumieć rzeczywistość „po swojemu”. Raskolnikow jest buntownikiem, nie podoba mu się to, w jaki sposób urządzony jest świat. Decyzji o zamordowaniu lichwiarki przyświecają i idea prometejska, i przekonanie o tym, że istnieją jednostki wybitne, takie jak np. Juliusz Cezar i Napoleon Bonaparte, których poczynania nie wiążą zwykłe ograniczenia, co stawia ich ponad prawem. Janek czuje się zdradzony przez świat, a lekarstwem na zdradę jest właśnie pokrętnie zapożyczona z powieści Dostojewskiego ideologia. W Paryżu spotyka starszą kobietę, której bogactwo skłania go, by powtórzyć czyn Raskolnikowa. Nie tylko motywacja, ale i sposób, w jaki próbuje tego dokonać, jest karykaturą działań podjętych wcześniej przez bohatera Dostojewskiego. Opowiadanie, paradoksalnie, wcale nie kończy się w sposób zaskakujący). Gdy Janek wchodzi do pokoju staruchy (z młotkiem, nie z siekierą) nie tylko nie zabija jej, ale oddaje się z nią erotycznym uciechom. Potem zostaje jej utrzymaniem, korzystając ze wszystkich bogactw, jakie zdołała zgromadzić.

Bohater Janusza Głowackiego to kolejny przykład na to, że w literaturze polskiej z lat 50, 60 i 70 prawdziwego zbrodniarza znaleźć jest bardzo trudno.

Zamiast demonicznych geniuszów zbrodni spotkać można raczej jednostki, które na różne sposoby próbują żyć na marginesie społecznym: w półświatku przestępczym czy też półświatku artystycznym.

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia podmiotowa:

1. BRYCHT Andrzej, *Sceny miłosne*, Warszawa 1967.
Zawiera: *Relacja*.
2. BRYCHT Andrzej, *Suche trawy*, Łódź 1961.
3. GŁOWACKI Janusz, *My sweet Raskolnikow*, Warszawa 1976.
4. NOWAKOWSKI Marek, *Książę Nocy*, Warszawa 1978.
5. NOWAKOWSKI Marek, *Ten stary złodziej. Benek Kwiciarz*, Warszawa 1983.
Zawiera: *Skarb w srebrnym jeziorze*.
6. NOWAKOWSKI Marek, *Trampolina*, Warszawa 1964.
7. TYRMAND Leopold, *Zły*, Warszawa 1955 (wznowienie 2011).

Bibliografia przedmiotowa:

1. BŁOŃSKI Jan, *Zmiana warty*, Warszawa 1961.
Zawiera: *Mit lumpenproletariusza*.
2. MIŁOSZ Czesław, *Rosja. Widzenie transoceaniczne*. T. 1, *Dostojewski – nasz współczesny*, Warszawa 2010.
3. ORSKI Mieczysław, *Etos lumpa. Szkice literackie*, Wrocław 1978.

Zbigniew Kopeć, prof. UAM dr hab. – jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół historii literatury XX wieku, literatury najnowszej oraz kultury i literatury europejskiej. Szczególną uwagę skupia na literaturze i kulturze Dwudziestolecia międzywojennego, literaturze pogranicza kultur, a także sposobach obecności Rosji w literaturze polskiej. Autor kilkudziesięciu studiów, artykułów i rozpraw naukowych drukowanych w pracach zbiorowych i czasopismach.

Ostatnio wydał książkę: *Niepokorni. Brudni. Żli. Ludzie marginesu w prozie polskiej XX wieku* i współredagował tom zbiorowy poświęcony twórczości Aleksandra Wata: *Elementy do portretu. Szkice o twórczości Aleksandra Wata*.

Małgorzata Derwich
Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

T A D E U S Z R Ó Ź E W I C Z (1 9 2 1 - 2 0 1 4)

Tadeusz Różewicz był jednym z najwybitniejszych poetów polskich XX wieku, dramaturgiem („poetą teatru” według Doroty Semenowicz), a także prozaikiem i scenarzystą. To o nim Stanisław Grochowiak napisał: „Po wojnie nad Polską przeszła kometa poezji. Głową komety był Różewicz, reszta to ogon”. A przecież Theodore Adorno, niemiecki filozof, socjolog i muzyk twierdził, że pisanie poezji po Auschwitz nie ma sensu (dosłownie „jest barbarzyństwem”, z niem. Nach Auschwitz noch ein Gedicht zu schreiben ist barbarisch). Tymczasem Różewicz nie tylko odbudował sens poezji po II wojnie światowej, ale nadał jej nowy kształt – za jego sprawą jeden z systemów wiersza nazywany jest „różewiczowskim”. Niektórzy uważają, że jeszcze większy sukces osiągnął jako dramaturg. I tutaj był prekursorem – stworzył nowy, oryginalny typ dramatu groteskowego. Choć jego sztuki często wzbudzały kontrowersje, nowatorstwo polskiego kandydata do Nagrody Nobla (której nie otrzymał) przyczyniło się do odnowy języka literatury. Znamcy przypisują pisarzowi zdolności profetyczne, gdyż to on w swojej twórczości „przepowiedział” np. katastrofy ekologiczne, nadmierną konsumpcję, szum albo raczej bełkot informacyjny czy krytykę feministyczną.

Tadeusz Różewicz urodził się 9 października 1921 w Radomsku. Jego ojciec, Władysław, był urzędnikiem sądowym, a matka, Stefania Maria z Gelbardów, zajmowała się domem. Miał też dwóch braci – starszego Janusza i młodszego – Stanisława. Starszy brat „zaraził” Tadeusza literaturą. Razem czytali „Ferdynandkę”, „Motory”, „Króla Ubu”, kolekcjonowali literackie czasopisma, analizowali poezję Leśmiana, Iłakowiczówny i Przybosa oraz pisali pierwsze wiersze. Janusz wciągnął Tadeusza do konspiracji podczas II wojny, a w 1942 roku zaprzysiął brata w Armii Krajowej. Tadeusz Różewicz pisał wiersze, redagował czasopismo „Czyn Zbrojny”, a w 1944 roku, wraz ze starszym bratem, wydał tomik „Echa leśne”. Tomik zawierał wiersze, humoreski, wywiady i prozę patriotyczną. Janusz, który wkrótce zginął rozstrzelany przez Niemców, wieszczyl bratu: „ty będziesz lepiej pisał ode mnie, będziesz lepszym poetą”...

Jednak zanim Tadeusz stał się uznanym twórcą, jego droga życiowa nie należała do usłanych różami. Choć jeszcze przed wojną, w gimnazjum im. Feliksa Fabianiego, uzyskał małą maturę, ze zdobyciem prawdziwego świadectwa dojrzałości miał kłopot. Jego starania przerwał wybuch II wojny światowej. Imał

się różnych zajęć: pracował jako goniec, magazynier, urzędnik kwaterunku, uczeń stolarski. Jak zostało już wspomniane – działał w konspiracji: walczył w oddziałach leśnych od czerwca 1943 do listopada 1944 roku, a w 1945 roku ujawnił się Komisji Likwidacyjnej. Mieszkał wtedy w Częstochowie. Tam też udało mu się w końcu zdać maturę. Poznany w redakcji „Odrodzenia”, Julian Przyboś, mentor i mistrz młodego Różewicza, ściągnął go do Krakowa. Tadeusz został studentem historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim, lecz studiów nie ukończył. Natomiast związał się z neoawangardową drugą Grupą Krakowską (tworzyli ją m.in.: Tadeusz Kantor, Kazimierz Mikulski, Andrzej Wróblewski, Andrzej Wajda i Jerzy Nowosielski, z którym najbardziej się zaprzyjaźnił). I pisał.

W 1947 roku powstał jego tomik „Niepokój”, który sam autor uznał za właściwy debiut literacki. Zawiera on między innymi poemat „Ocalony” ze słynnymi słowami: „ocalałem / prowadzony na rzeź”. Poeta wyraził nimi świadomość swojego pokolenia – pokolenia Kolumbów, a także dokonał rozrachunku z doświadczeniem wojny i okupacji; które pokazał jako katastrofę moralną i „koszmar fizjologiczny”, czas bankructwa wszelkich wartości, religii, filozofii, etyki. Uznał, że destrukcji uległ również język, który okazał się zbiorem pustych nazw. Dlatego jego wiersze zacznie charakteryzować coraz większa prostota, nawiązująca do prozy oraz brak ozdobników, rymów, tradycyjnej wersyfikacji i interpunkcji.

„Niepokój” i następny tomik „Czerwona rękawiczka” (1948) zostały uznane za rewolucyjne. Nieczęsto zdarza się, by debiutant wzbudził tak duży podziw u swoich mistrzów. Dzięki pierwszej publikacji rozpoczęła się wieloletnia, osobista znajomość Różewicza ze Staffem, którego „uczeń” uważał za „nauczyciela sposobu bycia poetą”. Czesław Miłosz odpowiedział na utwory debiutanta tomem „Ocalenie”, zwracając się „Do Tadeusza Różewicza, poety”, co zostało uznane za najpiękniejsze „powitanie” młodszego kolegi w literaturze polskiej. Miłosz pisał: „Zgodne w radości są wszystkie instrumenty / kiedy poeta wchodzi w ogród ziemi” oraz „szczęśliwy naród który ma poetę / I w trudach swoich nie kroczy w milczeniu”. Po latach ten sam Miłosz przyklepił Różewiczowi łatkę „antypoety” i „nihilisty”. Nie zmienia to jednak faktu, że właśnie Różewicz zapisał się w historii literatury, tworząc czwarty system wiersza polskiego, „różewiczowski”.

Różewicz przyjaźnił się z Tadeuszem Borowskim. Obaj byli sceptycznie nastawieni do władzy komunistycznej, więc chcieli wyjechać z kraju. Borowski trafił do Berlina, Różewicz do Budapesztu. Po roku pobytu na Węgrzech (jego owocem były reportaże „Kartki z Węgier”) Różewicz wrócił do kraju. Z żoną, Wiesławą, zamieszkał w Gliwicach, gdzie urodzili się ich synowie: Kamil (1950) i Jan (1953). Pisanie wierszy i opowiadań nie było zbyt intratnym zajęciem, więc poeta żył w biedzie. „Odwilż” po śmierci Stalina, wydarzenia 1956 roku, otwo-

rzyły Polskę na Zachód. Zafascynowany awangardą paryską (Beckett, Ionesco) Różewicz napisał w latach 1958-1959 „Kartotekę”, swoje najbardziej rewolucyjne dzieło, reformujące światowe dokonania teatru absurdu. Dokonał w nim ob rachunku z biografią swojego pokolenia, które bezskutecznie usiłowało odnaleźć się w chaosie współczesności. Od prapremiery w marcu 1960 roku, w Teatrze Dramatycznym w Warszawie, formalne nowatorstwo „Kartoteki” nie straciło na wyrazistości. Co więcej – skomplikowana, mocno osadzona w rodzimej tradycji tematyka, nie przeszkodziła wejść sztuce do repertuaru scen za granicą.

Różewicz patrzył na współczesność z pesymizmem, od początku lat 60. coraz częściej podejmował krytykę powszechnego konsumpcjonizmu oraz ubóstwienia ciała. Poeta ogłosił panowanie „nic”: „mówię, że nic jest w nas” („Nic w płaszczu Prospera”, 1962) oraz nieobecność wszechogarniającego sensu. Nowatorski collage czy „śmietnik” nie wszystkim się podobał; dawnego mentora, Przybosa, sprowokował nawet do ostrego ataku na Różewicza. Entuzjaści podkreślali nieprzemijającą wartość awangardowych w formie i niepokornych w treści utworów, umiejętność łączenia klasyki i tradycji z nowoczesnością oraz wskazywali uniwersalność i „nieustanną odnawialność” twórczości Różewicza. Ponadto dopatrzili się profetycznych zdolności autora, za przykład podając przewidywania dotyczące degradacji naturalnego środowiska człowieka czy porażającą wizję gór śmieci w dramacie „Stara kobieta wysiaduje”(1969).

W 1968 roku poeta zamieszkał we Wrocławiu. Na początku lat siedemdziesiątych, na łamach wrocławskiej „Odry”, zaczął publikować felietony literackie pod nazwą „Margines, ale...”. Wynalazkiem Różewicza było „kartotekowe” układanie i rozrzucanie tekstu – przykładem są szkice, wspomnienia i utwory sceniczne zebrane w „Przygotowanie do wieczoru autorskiego” (1971).

Utwory Różewicza nie pozostawiały odbiorców obojętnymi. W zbiorze opowiadań „Wycieczka do muzeum” (1966) pisarz przejmująco opisał ekspozycje Holokaustu (w tym słynny warkoczyk-mysi ogonek). Jako dramaturg często drażnił, prowokował odbiorcę. Wystarczy wspomnieć sztukę „Białe małżeństwo” (1975) ze sztafażem erotycznym, który wywołał święte oburzenie krytyków czy też ostre protesty środowisk AK-owskich, w związku ze zbyt dosadnym, naturalistycznym ukazaniem partyzanckiego życia w dramacie „Do piachu” (1979).

Po latach, w warunkach wolności wypowiedzi, jaką przyniosła rzeczywistość III RP, Tadeusz Różewicz podjął się eksperymentu powtórzenia „Kartoteki”. Powstała „Kartoteka rozrzucona”, czyli cykl prób otwartych, które autor, a zarazem reżyser, odbył z aktorami od 17 listopada do 2 grudnia 1992 na Scenie Kameralnej Teatru Polskiego we Wrocławiu. Oprócz drobnych zmian tekstu, spore jego partie stanowią wypisy z gazet, kazań księdza Skargi czy przemówień Piłsudskiego oraz fragmenty współczesnych debat sejmowych. Różewicz, chroniczny prekursor, pokazał, że wraz z likwidacją cenzury pojawił się nowy

obyczaj – niekontrolowanego gadulstwa i pustostłowania; wykpił parlamentarne obrady, zdominowane przez czcze, rutynowe formalności. Eksperyment formalny „Kartoteki rozrzuconej” w niczym nie naruszył integralności i ponadczasowego charakteru pierwotnej wersji, natomiast dał reżyserom większe możliwości interpretacyjne.

Tadeusz Różewicz był twórcą wszechstronnym. Oprócz poezji, dramatu i prozy, pisał także scenariusze filmowe; większość powstała do spółki z młodszym bratem, Stanisławem Różewiczem, ale pisanie scenariuszy rozpoczął – w 1956 roku – z Kornelam Filipowiczem. Warto dodać, że Różewicz jest jednym z najczęściej tłumaczonych polskich autorów – jego książki przetłumaczono na 49 języków. Był również wielokrotnie nagradzany. Między innymi przyznano mu Nagrodę Literacką im. Władysława Reymonta „za twórczość całego życia” oraz Nagrodę Literacką Nike za zbiór łączący prozę z poezją pt. „Matka odchodzi” (1999). W roku 2003 Wydawnictwo Dolnośląskie rozpoczęło publikację „Utworów zebranych” Różewicza, co również świadczy o tym, jak istotny to pisarz dla współczesnej kultury polskiej. W 2006 roku na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego odbyła się uroczystość nadania poecie tytułu doktora honoris causa.

Pomimo sukcesu Różewicz nie spoczywał na laurach, nadal tworzył. W 2005 roku powstały „Trelemore”, czyli „scenariusz telenowel dla telewizji publicznej i prywatnej”; autor zakpił z języka medium, które „w fałszywie pojętej trosce przypodobania się widzowi, zmierza w stronę niekomunikatywnego bełkotu i zamierzonego kiczu z domieszką perwersji”. Powstała także poetycka „Nauka chodzenia. Gehen lernen”, za którą otrzymał Europejską Nagrodę Literacką w Strasburgu. Jako pierwszy został uhonorowany „Silesiusem” – wrocławską nagrodą poetycką literatury środkowoeuropejskiej i wschodniej. Pojawiły się też tomy „Druga strona medalu” i „Kup kota w worku”. Jednak rok 2008 stał się cezurą dla twórczości Różewicza – 8 października umarł syn Jan, a miesiąc później brat poety. Po tych traumatycznych wydarzeniach twórca udał się na emeryturę, o czym opowiada film dokumentalny z 2010 roku według jego własnego scenariusza „Poeta emeritus”. 90. rocznica urodzin była okazją do kilku wznowień jego utworów, podsumowań i benefisów, w których sam bohater niechętnie uczestniczył lub zdecydowanie odmawiał udziału. Tadeusz Różewicz zmarł w wieku 92 lat, 24 kwietnia 2014 roku, we Wrocławiu – mieście, którego był admiratorem i ambasadorem (podczas starań o miano Europejskiej Stolicy Kultury). Jednak – zgodnie ze swoją ostatnią wolą – spoczął na cmentarzu przy kościele ewangelickim Naszego Zbawiciela w Karpaczu.

Zestawienie zawiera chronologiczny spis oraz bibliografię twórczości Tadeusza Różewicza, z podziałem na poezję, dramaty, prozę, pamiętniki, kore-

spendencję i artykuły (te od 2005 roku). Drugą część zestawienia – Opracowania, dotyczące Różewicza – opublikujemy w następnym numerze „Poradnika”.

Twórczość

Zbiory wierszy, poematy:

- 1944 – Echa leśne (pod pseudonimem Satyr)
- 1946 – W łyżce wody (satyry)
- 1947 – Niepokój (zawiera wiersz „Ocalony”)
- 1948 – Czerwona rękawiczka
- 1950 – Pięć poematów
- 1951 – Czas, który idzie
- 1952 – Wiersze i obrazy
- 1953 – Wybór wierszy
- 1954 – Równina
- 1955 – Srebrny kłós (zawiera wiersz „Przepaść”)
- 1955 – Uśmiechy (humoreski i satyry)
- 1956 – Poemat otwarty
- 1957 – Poezje zebrane
- 1958 – Formy (zawiera wiersz „List do ludożerców”)
- 1960 – Rozmowa z księciem (wiersze i proza poetycka)
- 1961 – Głos Anonima (zawiera poemat „Et in Arcadia ego”)
- 1961 – Zielona róża. Kartoteka (poezje i dramaty)
- 1962 – Nic w płaszczu Prospera
- 1963 – Niepokój. Wybór wierszy 1945-1961
- 1964 – Twarz
- 1967 – Wiersze i poematy
- 1968 – Twarz trzecia (zawiera poematy „Spadanie” i „Non-stop-show”)
- 1969 – Regio (zawiera poemat prozą „Złowiony”)
- 1970 – Poezje zebrane
- 1973 – Poezja, dramat, proza (wybór)
- 1974 – Wiersze
- 1976 – Poezje zebrane
- 1977 – Duszczycka (poemat prozą)
- 1983 – Na powierzchni poematu i w środku. Nowy wybór poezji
- 1984 – Poezje wybrane (II)
- 1987 – Poezje
- 1988 – Poezja T. 1-2
- 1991 – Płaskorzeźba
- 1991 – Poezje wybrane
- 1992 – Nasz starszy brat(rzeczy różne)

- 1996 – Zawsze fragment
- 1998 – Zawsze fragment. Recycling
- 1999 – Matka odchodzi – laur Śląskiego Wawrzynu Literackiego za 1999 oraz Nike w 2000
- 2001 – Nożyk profesora (poemat i wiersze)
- 2002 – Szara strefa
- 2004 – Wyjście
- 2007 – Nauka chodzenia. Gehehen lernen
- 2008 – Kup kota w worku
- 2011 – Historia pięciu wierszy
- 2011 – Dorzecze Różewicza (antologia wierszy uzupełniona szkicami dwudziestu czterech poetów)
- 2012 – to i owo”

Dramaty:

- 1955-1972 – Do piachu (Dialog 1979, nr 2)
- 1958-1959 – Kartoteka (Dialog 1960, nr 2)
- 1960 – Zacieranie rąk. Komedia muzyczna („Odra” 1970, nr 10)
- 1961 – Grupa Laokoona (Dialog 1961, nr 8)
- 1962 – Świadkowie albo nasza mała stabilizacja (Dialog 1962, nr 5)
- 1963 – Akt przerywany. Komedia niesceniczna w jednym akcie (Dialog 1964, nr 1)
- 1963 – Śmieszny staruszek (Dialog 1964, nr 2)
- 1963-1964 – Spaghetti i miecz (Dialog 1964, nr 12)
- 1964 – Wyszedł z domu (Dialog 1964, nr 10)
- 1964 – Pogrzeb po polsku. Tragifarsa (premiera 1971)
- 1965 – 1971 – Na czworakach (Dialog 1971, nr 9)
- 1966 – Moja córeczka (Dialog 1966, nr 5)
- 1966 – Prolog do „Śmiesznego staruszka” (Dialog 1966, nr 12)
- 1966 – Straż porządkowa. Opisanie dramaturgii
- 1968 – Przyrost naturalny (Dialog 1968, nr 4)
- 1968 – Stara kobieta wysiaduje (Dialog 1969 nr 8)
- 1970 – Rajski ogródek. Sztuka w 1 akcie („Odra” 1970, nr 10)
- 1970 – Metamorfozy. Sztuka dzieje się w tramwaju („Odra” 1970, nr 10)
- 1970 – Co tu macie. Na punkcie skupu makulatury („Odra” 1970, nr 10)
- 1970 – Wielkości („Odra” 1970, nr 10)
- 1972 – Dzidzibobo czyli miłość romantyczna czeka już pod drzwiami („Odra” 1972, nr 4)
- 1973 – Sobowtór („Odra” 1973, nr 9)
- 1973 – Dramat rozbieżny („Odra” 1973, nr 9)

- 1973 – Czego przybywa czego ubywa („Odra” 1973, nr 5)
- 1973 – Białe małżeństwo (Dialog 1974, nr 2)
- 1976 – Odejście głodomora (Dialog 1976, nr 9)
- 1978 – O wojnę powszechną za wolność ludów prosimy Cię, Panie (Dialog 1978, nr 9)
- 1979 – Śmierć w starych dekoracjach
- 1982 – Pułapka (Dialog 1982, nr 2)
- 1991 – Przerwana rozmowa (Dialog 1991, nr 1)
- 1993 – Kartoteka rozrzucona (Dialog 1994, nr 10)
- 1997 – Palacz

Proza:

- 1953 – Kartki z Węgier (reportaże)
- 1955 – Opadły liście z drzew (opowiadania)
- 1960 – Przerwany egzamin (opowiadania)
- 1966 – Wycieczka do muzeum (opowiadania)
- 1968 – Opowiadania wybrane
- 1970 – Śmierć w starych dekoracjach (opowiadania)
- 1971 – Przygotowanie do wieczoru autorskiego (szkice, wspomnienia, utwory sceniczne)
- 1973 – Proza
- 1979 – Opowiadanie traumatyczne. Duszydzka (miniatury literackie)
- 1979 – Próba rekonstrukcji
- 1980 – Tarcza z pajęczyny
- 1990 – Proza T. 1-2
- 2010 – Wycieczka do muzeum (poszerzone wydanie książki z 1966 r.)
- 2010 – Margines, ale...
- 2011 – Wbrew sobie. Rozmowy z Tadeuszem Różewiczem

Scenariusze:

Wspólnie z Kornelem Filipowiczem:

- 1956 – Trzy kobiety
- 1959 – Miejsce na ziemi
- 1962 – Głos z tamtego świata
- 1966 – Piekło i niebo
- 1972 – Szklana kula

Wspólnie ze Stanisławem Różewiczem:

- 1961 – Świadectwo urodzenia
- 1964 – Echo
- 1967 – Mąż pod łóżkiem w „Komedie pomyłek”

- 1968 – Samotność we dwoje
- 1973 – Drzwi w murze
- 1975 – Opadły liście z drzew

I. Twórczość – publikacje

A Poezja

1. DWIE strony medalu / wybór i oprac. Małgorzata Różewicz ; wprowadz. Jan Różewicz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2008. – 83 s.
2. FANTOM Florencji / Tadeusz Różewicz poezja ; fot. Bogusław Michnik, Jerzy Olek, Tadeusz Sawa-Borysławski. – [Kłodzko : Kłodzki Ośrodek Kultury], 2008. – 40 s.
3. HISTORIA pięciu wierszy. – Kłodzko : Wydawnictwo DTP Pagina, 1993. – 79 s.
Inne wydanie:
Wrocław : Biuro Literackie, 2011
4. KUP kota w worku : (work in progress) / [rys. Tadeusz Różewicz]. – Wrocław : Biuro Literackie, 2008. – 106 s.
5. MATKA odchodzi. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1999. – 136 s.
Inne wydania:
Szczecin : Wydawnictwo Naukowe US, 2002
Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2004
6. NA powierzchni poematu i w środku : nowy wybór wierszy. – Warszawa : „Czytelnik”, 1983. – 162 s.
Inne wydania:
Warszawa : „Czytelnik”, 1989; 1998
Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2001
7. NIEPOKÓJ. – Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1980. – 620 s.
Inne wydania:
Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1995; 2000
8. NOŻYK profesora. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2001. – 40 s.
Inne wydanie:
Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2002
9. OCALONY / [il. Sabina Uścińska-Siwczuk]. – Warszawa : „Varsovia”, 1991. – 19 s.
10. PŁASKORZEŻBA / [reprod. grafik Jerzego Tchórzewskiego]. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1991. – 131 s.
11. POEZJA. [T.] 1-2. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1988. – 2 t. (540, 492 s.)

12. POEZJA. 4. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2006. – 398 s.
13. POEZJA, dramat, proza. – [Wrocław] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973. – 401 s.
14. POEZJE / [grafika Jerzego Nowosielskiego]. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1987. – 162 s.
15. POEZJE wybrane / Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1967. – 134 s.
Inne wydania:
Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1984
Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1991, 1994, 1997, 2000
16. POEZJE zebrane. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1957. – 435 s.
Inne wydania:
Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971, 1976
17. SŁOWO po słowie : nowy wybór wierszy. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1994. – 243 s.
18. SREBRNY kłós : Warszawa : Czytelnik, 1955. – 63 s.
Inne wydanie:
[B.m.] : „Wratisławia”, [2000]
19. SZARA strefa. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2002. – 112 s.
20. TO i owo / [graf. Tadeusz Różewicz i in.]. – Wrocław : Biuro Literackie, 2012. – 105 s.
21. UŚMIECHY / il. Jerzy Tchórzewski. – Wyd. 1. – Warszawa : Czytelnik, 1955. – 149 s.
Inne wydanie:
Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2000
22. WIERSZE / wstęp Stefan Lichański. – [Warszawa] : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1974. – 317 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1988
23. WYJŚCIE. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2004. – 114 s.
24. ZAWSZE fragment. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1996. – 88 s.
25. ZAWSZE fragment, recycling. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1998. -130 s.
26. ZWIERCIAŁO : poematy wybrane / wybór [i wstęp] Mieczysław Porębski. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1998. – 91 s.

B. Dramaty

1. BIAŁE małżeństwo i inne utwory sceniczne. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1975. – 110 s.

2. DRAMAT. 1. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2005. – 282 s.
3. DRAMAT. 2. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2005. – 296 s.
4. DRAMATY wybrane. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1994. – 362 s.
5. KARTOTEKA / wstęp: Józef Kełera. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973. – 60 s.
Inne wydania:
Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1974; 1975; 1978; 1981; 1988
Kraków ; Wrocław : Wydawnictwo Literackie, 1986
Warszawa : Wydawnictwo Kama, 1992
Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1995
Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1997; 2001.
[Wrocław] : Biuro Literackie, [2011]
6. KARTOTEKA ; Kartoteka rozrzucona / wstęp Zbigniew Majchrowski. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1997. – 158 s.
Inne wydanie:
Kraków : Wydawnictwo Literackie , 2001
7. POEZJA, dramat, proza. – [Wrocław] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973. – 401 s.
8. POGRZEB po polsku : nowa wersja tragifarsy (2011) / [rys. Tadeusz Różewicz, Paweł Różewicz]. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2011. – 40 s.
9. PRZYGOTOWANIE do wieczoru autorskiego. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1971. – 279 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1978
10. PUŁAPKA. – Warszawa : „Czytelnik”, 1982. – 90 s.
11. STWARZANIE światów : antologia współczesnego dramatu polskiego. [Cz. 1] / wybór i oprac. Bohdan Urbankowski. – Warszawa : WSiP, 1995. – 383 s.
12. SZTUKI teatralne. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1972. – 412 s.
13. ŚWIADKOWIE albo Nasza mała stabilizacja. [Wyd. 6 i. e. 1]. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1986. – 45 s.
14. TEATR. [T.] 1-2 / wyboru dokonał aut. ; wstępem poprzedził Józef Kełera. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1988. – 2 t. (476, 415 s.)
15. TEATR niekonsekwencji. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979. – 511 s.

C. Proza

1. POEZJA, dramat, proza. – [Wrocław] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973. – 401 s.
2. PROZA. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973. – 646 s.
3. PROZA. T. 1-2. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1990. – 2 t. (501; 607 s.)

Miniatury literackie. Opowiadania

1. DUSZYCZKA / [il. wykonał Jacek Gaj]. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1977. – 37 s.
Inne wydanie:
Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2001
2. DWIE strony medalu / wybór i oprac. Małgorzata Różewicz ; wpraw. Jan Różewicz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2008. – 83 s.
3. OPOWIADANIA / [wyboru dokonał autor ; posł. Jacek Łukasiewicz]. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1994. – 760 s.
4. OPOWIADANIE traumatyczne ; Duszyczka. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1979. – 70 s.
5. PRÓBA rekonstrukcji. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979. – 521 s.
6. STARE młode serce / [wyboru utworów dokonał Zbigniew Majchrowski]. – Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006. – 32 s.
7. ŚMIERĆ w starych dekoracjach / il. Maria Schier – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1970. – 148 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980
8. TARCZA z pajęczyny. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1980. – 104 s.
9. WYCIECZKA do muzeum : wybór opowiadań. – Wrocław : Biuro Literackie, 2010. – 241 s.

Felietony, szkice literackie

1. MARGINES, ale... . – Wrocław : Biuro Literackie, 2010. – 337 s.
2. PRZYGOTOWANIE do wieczoru autorskiego. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1971. – 279 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1978

D. Pamiętniki

1. ECHA leśne / [posł. napisał Tomasz Jodełka-Burzecki]. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1985. – 74 s.

1. MATKA odchodzi. – Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1999. – 136 s.
Inne wydania:
Szczecin : Wydawnictwo Naukowe US, 2002
Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 2004

E. Korespondencja

1. KORESPONDENCJA / Tadeusz Różewicz, Zofia i Jerzy Nowosielscy ; wstęp i oprac. Krystyna Czerni. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2009. – 494 s.

F. Artykuły

1. AUTO (da! fé!), czyli samochodzik // *Newsweek Polska*. – 2008, nr 36, s. 98
2. BIENNALE (ale)... // *Newsweek Polska*. – 2007, nr 51/52, s. 176
3. CREDO // *Topos*. – 2008, nr 4, s. 5-11
4. DEDYKACJA // *Rzeczpospolita (W3)*. – 2006, nr 235, s. A13
5. DOM lalek // *Polityka*. – 2005, nr 40, s. 61
6. [DRUGIEGO] 2 lipca 1977 // *Tyg. Powsz.* – 2007, nr 15, s. 21
7. [DUCH (śmiejąc się) A wiesz ty] // *Polityka*. – 2005, nr 49, s. 69
8. LEPSZA część świata : z listów Tadeusza Różewicza do Janiny Mortkowiczowej i Hanny Mortkowicz-Olczakowej // *Tyg. Powsz.* – 2006, nr 42, s. 12-13
9. MAGICZNE pracownie // *Tyg. Powsz.* – 2007, nr 44, s. 21
10. MAM żal do Ojca Adama // *Tyg. Powsz.* – 2008, nr 28, s. 32
11. MOJA poezja // *Gaz. Wybor.* – 2014, nr 96, s. 1
12. ODNALEŹĆ samego siebie // *Tyg. Powsz.* – 2006, nr 42, s. 12
13. PAN Pongo // *Przeгляд*. – 2005, nr 28, s. 36-37
14. PAUL Valéry // *Tyg. Powsz.* – 2006, nr 34, s. 13
15. POKUSY // *Przeгляд*. – 2005, nr 51/52, s. 55
16. POŻEGNANIE z Raskolnikowem // *Przeгляд*. – 2005, nr 12, s. 37
17. TRZY słowa na dzień : Nowosielski – Różewicz, czyli rozmowa malarza z poetą / Tadeusz Różewicz, Jerzy Nowosielski ; oprac. Krystyna Czerni // *Tyg. Powsz.* – 2008, nr 51/52, s. 42-43
18. WROTA śmierci // *Przeгляд*. – 2005, nr 44, s. 21
19. WYPRZEDAŻ w firmie TADZIO // *Gaz. Wybor.* – 2008, nr 154, s. 16

Andrzej Dudziak

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

ALPINIZM POLSKI – SUKCESY I TRAGEDIE

Góry fascynowały ludzi od najdawniejszych czasów. Przemierzano je, by chłonąć piękno krajobrazu i niepowtarzalną, pełną majestatu i grozy atmosferę. Spośród miłośników gór sporą grupę stanowiły osoby żądne mocnych wrażeń, dla których zdobywanie dziewiczych czy trudnych szczytów miało charakter wychynowego sportu. W naszych polskich warunkach nazywano ich taternikami. Później w świecie przyjęło się i upowszechniło określanie wspinaczy (bez względu na zdobywane pasmo górskie) jako alpinistów.

Polski ruch wspinaczkowy ma swój początek prawdopodobnie pod koniec XIX wieku. Już w 1902 roku powołano Sekcję Turystyczną Towarzystwa Tatrzańskiego, a pięć lat później ukazał się pierwszy numer „Taternika” – pisma poświęconego rodzimej wersji alpinizmu. W okresie międzywojennym, bo w 1924 roku Polacy planowali wejścia na Mount Everest i K2 w Himalajach. Nasi rodacy brali także udział w tragicznie zakończonej wyprawie w Himalaje w 1939 roku.

Po zakończeniu wojny stopniowo odżywał również ruch alpinistyczny. Znaczącą polską obecność w górach wysokich można zauważyć już w latach sześćdziesiątych dwudziestego wieku. Natomiast następne dwie dekady w światowym alpinizmie to dominacja wspinaczy znad Wisły związana m.in. z sukcesami Wojciecha Kurtyki, Wandy Rutkiewicz, Jerzego Kukuczki, Krzysztofa Wielickiego. Nawiązaniem do tych sukcesów był program Polski Himalaizm Zimowy 2010-2015, autorstwa Artura Hajzera, z polsko-rosyjską rywalizacją w tle. Sukces przedsięwzięcia został okupiony tragediami. W czasie zejścia z Broad Peak zginęli Maciej Berbek i Tomasz Kowalski. Kilka miesięcy później śmierć w górach poniósł Artur Hajzer.

W prezentowanym zestawieniu bibliograficznym przypominamy ludzi, dla których obcowanie z górami stało się pasją życia oraz wydarzenia – sukcesy i porażki nierozzerwalne związane z działalnością obarczoną dużym ryzykiem. Całość materiału (wybór książek od 1973 roku i artykułów od 2005 roku) została podzielona na trzy zasadnicze części. Pierwsza z nich zawiera opracowania zbiorcze. Kolejne działy gromadzą publikacje o wielkich wspinaczkach (tutaj wyodrębniono dyskusję wokół dramatu na Broad Peak) oraz pozycje traktujące o fascynacji górami.

I. Opracowania zbiorcze – encyklopedie, leksykony, kompendia i inne

1. KALENDARIUM polskich wypraw w Andy. – Kraków : Komisja Turystyki Górskiej Zarządu Głównego PTTK [Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego] : Wydaw. PTTK „Kraj”, 1984. – 62 s.
Bibliogr. s. 43-62.
2. LEKSYKON polskiego himalaizmu / Janusz Kurczab. – Warszawa : Agora, 2008. – 156 s. : il. kolor., – (Polskie Himalaje ; cz. 6), (Biblioteka Gazety Wyborczej)
Bibliogr. s. 156.
3. TATERNICTWO polskie : geneza i rozwój do 1914 roku / Ewa Roszkowska. – Kraków : Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha, 2013. – 488 s. : il. – (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie ; nr 11)
Bibliogr. s. 397-432.
4. W GÓRACH wysokich : kompendium polskich wypraw wysokogórskich / pod red. nac. Kazimierza Sysse-Tobiczyka. – Warszawa : „Wiedza Powszechna”, 1985. – 226 s., [224] s. tabl. : fot., mapy, portr., rys.
5. WIELCY zdobywcy / Maciej Kuczyński. – Warszawa : „ABC Future”, 1998. – 292 s. : il., mapy
6. WIELKA encyklopedia tatrzańska / Zofia Radwańska-Paryska, Witold Henryk Paryski. – Poronin : Wydawnictwo Górskie, 2004. – 1553 s. : il.
Bibliogr. przy hasłach.
7. Z DZIEJÓW taternictwa : o górach i ludziach / Bolesław Chwaściński. – [Wyd. 2]. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1988. – 262 s. : il., 2 mapy.

II. Wielkie wspinaczki

A. Wyprawy i ludzie

a. Pozycje zwarte

1. ATAK rozpaczy / Artur Hajzer. – Gliwice : „Explo”, 1994. – 135 s. : il. – (Moje Góry ; nr 4)
2. DOSIĘGNAĆ Everestu / Dorota Kobierowska. – Pelplin : Wydawnictwo „Bernardinum”, 2006. – 139 s. : il. – (Poznaj Świat)
3. DWA razy Everest / Piotr Wąsikowski. – Kraków : „Ati” : „PIT”, 1996. – 179 s. : fot. – (Seria z Trójkątem)
4. DWA razy Matterhorn / Anna Czerwińska, Krystyna Palmowska. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1980. – 88 s. : il., mapy
5. DWA zimowe szturmy : Manaslu, Dhaulagiri / Andrzej Machnik. – Gliwice : „Explo”, 1994. – 84 s. : il., mapy. – (Ekspedycje & Eksploracja)

6. KARAKORUM / oprac. Zbigniew Kowalewski i Andrzej Paczkowski ; [zdjęcia Ewa Abgarowicz i in.]. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1986. – 238 s. : il., mapy. – (Polskie Wyprawy Alpinistyczne)
7. KORONA Himalajów : 14 x 8000 / Krzysztof Wielicki ; [współpr. aut. Maciej Głogoczowski i in.]. – Kraków : „Ati”, 1997. – 138 s. : fot. , mapy.
8. KORONA Ziemi / Anna Czerwińska. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2000. – 146 s. : il.
9. LIDER : górskim szlakiem Andrzeja Zawady / Ewa Matuszewska. – Wyd. 2 popr. i uzup. – Warszawa : „Iskry”, 2003. – 359 s. : il.
Bibliogr. s. [360-361].
10. LODOWI wojownicy / Janusz Kurczab. – Warszawa : Agora, 2008. – 160 s. : il. + dysk optyczny (CD-ROM). – (Polskie Himalaje ; cz. 2), (Biblioteka Gazety Wyborczej)
11. NA JEDNEJ linii / Wanda Rutkiewicz ; współpr. aut. Ewa Matuszewska. – Wyd. 2 popr. – Kraków : „Ati”, 1996. – 194 s. : fot. – (Seria z Trójkątem)
12. NA SZCZYTACH świata / Jerzy Kukuczka [oraz] Tomasz Malanowski. – Wyd. 2 popr. i uzup. – Kraków : „Ati” : „PiT”, 1996. – 212 s. : il. – (Seria z Trójkątem)
13. NAJWIĘKSZE tragedie / Janusz Kurczab. – Warszawa : Agora, 2008. – 159 s. : il. + dysk optyczny (CD). – (Polskie Himalaje ; cz. 5), (Biblioteka Gazety Wyborczej)
14. Ostatni atak na Kunyang Chhish / Józef Nyka, Andrzej Paczkowski, Andrzej Zawada. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1973. – 253 s. : il., mapy.
15. OSTATNIA bariera : wyprawa na K2 – drugi szczyt świata / Janusz Kurczab. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1980. – 213 s. : il., 3 mapy.
Bibliogr. s. 213.
16. OSTATNIA ściana / Jerzy Kukuczka. – Katowice : Agencja Reklamowa „Komplet”, 1999. – [200] s. : il.
17. PANIE w górach / Janusz Kurczab. – Warszawa : Agora, 2008. – 159 s. : il. + dysk optyczny (CD). – (Polskie Himalaje ; cz. 4), (Biblioteka Gazety Wyborczej)
18. PIERWSI zdobywcy / Janusz Kurczab. – Warszawa : Agora, 2008. – 158 s. : il. + dysk optyczny (CD-ROM). – (Polskie Himalaje ; cz. 1), (Biblioteka Gazety Wyborczej)
19. ROZMOWY o Evereście / Leszek Cichy, Krzysztof Wielicki, Jacek Żakowski. – Wyd. 2 popr. i uzup. – Warszawa : Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1987. – 218 s. il.
20. SŁOŃCE nad Tiricz Mirem / Tadeusz Piotrowski. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1988. – 128 s.,: il., mapy.

21. ŚWIĘTA góra Sikkimu : zapiski z wyprawy na Kangchendzöngę Południową / Wojciech Wróż. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1982. – 195 s. : il., 1 mapa
Bibliogr. s. 195.
22. UCIEC jak najwyżej : nie dokończone życie Wandy Rutkiewicz / Ewa Matuszewska. – Warszawa : Wydawnictwo Iskry, 2007. – 278 s. : il.
23. WIELKIE wspinaczki / Janusz Kurczab. – Warszawa : Agora, 2008. – 159 s. : il. + dysk optyczny (CD). – (Polskie Himalaje ; cz. 3), (Biblioteka Gazety Wyborczej)
24. WIĘCEJ o Wandzie Rutkiewicz / pyta Barbara Rusowicz, Joanna Bandurska ; Wanda Rutkiewicz [i in.] odpowiada. – Toruń : „Comer”, 1997. – 215 s. : il.
25. WSZYSTKO o Wandzie Rutkiewicz : wywiad [rzeka] Barbary Rusowicz. – Toruń ; Piła : „Comer & Ekolog”, 1992. – 189 s. : il.

b. Artykuły

1. ARTUR Hajzer zginął pod Gaszerbrumem : tragiczna seria polskiego himalaizmu trwa / Piotr Skrobisz // *Nasz Dziennik* (Wyd. 2). – 2013, nr 160, s. 20
2. CZAS obudzić lodowych wojowników / Artur Hajzer ; rozm. przepr. Aneta Żukowska // *Gaz. Wybor.* – 2010, nr 125, dod. Sport s. 12
3. DO HIMALAIZMU trzeba dorosnąć / Maciej Pawlikowski ; rozm. przepr. Bartek Dobroch. – (Tematy na piątek) // *Gaz. Wybor.* – Kraków. – 2009, nr 79, s. 12-13
4. DO TRZECH razy sztuka / Bartłomiej P. Wróblewski ; rozm. przepr. Filip Rdeśniński // *Gaz. Polska.* – 2014, nr 24, s. 34
5. DRAMAT bez uzasadnienia / Krzysztof Józwiak // *Rzeczpospolita* (W3). – 2013, nr 160, s. A16
6. DWIE strony Everestu / Bartłomiej Wróblewski // *Rzeczpospolita* (W3). – 2013, nr 197, s. P8-P9
Zachowanie Szerpów wobec himalaistów.
7. EVEREST dla zuchwałych / Tomasz Wojciechowski // *Newsweek Polska.* – 2010, nr 8, s. 38-39
Pierwsza wyprawa zimowa.
8. HAJŻE na ośmiotysięcznik! / Witold Dudziński // *Niedziela* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 22, s. 34-35
9. HIMALAISCI schodzą samotnie / Andrzej Dryszel // *Przegląd.* – 2013, nr 29, s. 16-21

10. IGRZYSKA śmierci / Wojciech Kurtyka ; rozm. przepr. Dominik Szczepański, Łukasz Ziółkowski // *Gaz. Wybor.* – 2014, nr 111, dod. Duży Format nr [20], s. 8-10
11. JAZDY Artura Hajzera : tragedia w Karakorum / Dominik Szczepański // *Gaz. Wybor.* – 2013, nr 162, s. 18-19
12. KINGA na Dhaulagiri / Andrzej Dryszel // *Przeгляд.* – 2008, nr 20, s. 55
13. KLĄTWA Nanda Devi / Agnieszka Rybak // *Rzeczpospolita (W3).* – 2008, nr 126, s. A18-A19
Odnaleziony film o wyprawie polskich alpinistów w 1939 r.
14. NA GÓRZE wszystko jest proste: muszę się wspiąć / Kinga Baranowska ; rozm. przepr. Przemysław Iwańczyk // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 162, dod. Sport nr 28, s. 9
15. NA SKRAJU / Sylwia Bukowicka ; rozm. przepr. Agnieszka Sowa // *Polityka.* – 2013, nr 11, s. 16-17
16. NANDA Devi East : (1939-2009) / Narcyz Sadłoń // *Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.* – 2009, t. 18, s. 143-165
17. NIE z własnej winy / Witold Dudziński // *Niedziela (Wyd. zasadnicze).* – 2011, nr 49, s. 20
18. NIEOBLICZALNA święta góra / Kinga Baranowska ; rozm. przepr. Monika Rogozińska // *Rzeczpospolita (W3).* – 2010, nr 117, s. A20-A21
19. OSIĄGNIĘCIA Polaków w eksplorowaniu gór wysokich / Aneta Łojek. – *Bibliogr // Słupskie Prace Geograficzne.* – 2005, nr 2, s. 107-112
20. OSTATNI wojownicy / Bartek Dobroch // *Polityka.* – 2009, nr 34, s. 20-22
21. ÓSMY z czternastu : Polska rządzi zimą w Himalajach / Ewelina Majewska-Howis // *Gaz. Wybor.* – 2012, nr 75, dod. Duży Format nr 13, s. 8-11
22. PASMO Hindukusz jako cel eksploracji polskiej w latach 1960-1983 / Aneta Marek. – *Bibliogr., netogr. // Słupskie Prace Geograficzne.* – 2013, nr 10, s. 89-107
23. POD Lhotse, tak blisko Jerzego / Cecylia Kukuczka ; rozm. przepr. Izabela Kacprzak // *Rzeczpospolita (W3).* – 2009, nr 257, s. A6-A7
24. POLSKA droga na Dach Świata / Krzysztof Józwiak // *Uważam Rze.* – 2013, nr 12, s. 28-29
25. POLSKA wyprawa w Hindukusz w 1960 roku / Stanisław Biel // *Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.* – 2010, t. 19, s. 151-180

26. POLSKIE Himalaje : złota era polskiego himalaizmu / Bernadette McDonald ; rozm. przepr. Bartek Dobroch // *Ty g . P o w s z .* – 2013, nr 6, s. 28-29
27. POLSKIE ślady na Nanda Devi / Narcyz Sadłoń ; rozm. przepr. Piotr Skrobisz // *N a s z D z i e n n i k* (Wyd. 3). – 2009, nr 185, s. 20-21
28. POWRÓT lodowych wojowników / Bartek Dobroch // *Przekrój*. – 2011, nr 7, s. 30-33
29. PUNK na wysokości : w Himalaje za ostatni grosz / Dominik Szczepański // *G a z . W y b o r .* – 2014, nr 6, dod. Duży Format nr 2, s. 4-5
30. REKORDY Artura Hajzera / Wojciech Dudkiewicz // *N i e d z i e l a* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 29, s. 18
31. SKAZANI na zapomnienie / Monika Rogozińska // *R z e c z p o s p o l i t a* (W3). – 2009, nr 96, s. A16-A17
Niewyjaśnione okoliczności śmierci pierwszych uczestników wyprawy w Himalaje w 1939 r.
32. SŁONIU nie wróci z gór / Wojciech Staszewski // *N e w s w e e k P o l s k a*. – 2013, nr 29, s. 36-39
33. ŚMIERĆ lodowego wojownika / Adam Grzeszak, Marcin Piątek // *P o l i t y k a*. – 2013, nr 29, s. 20-21
34. TE DEUM na Evereście / Bartłomiej Wróblewski; rozm. przepr. Łukasz Kaźmierczak // *P r z e w . K a t o l .* - 2014, nr 35, s. 20-21
35. UDANA wyprawa na Annapurnę / Aleksander Waśniowski. // *K r o n i k a M i a s t a P o z n a n i a*. – 2010, nr 3, s. 311-319
36. UPADKI Artura Hajzera / Adam Grzeszak // *P o l i t y k a*. – 2013, nr 11, s. 14-16
37. W DŁONIACH trzymać gwiazdy / Anna T. Pietraszek // *N a s z D z i e n n i k* (Wyd. 3). – 2010, nr 283, s. 22-23
38. WRACA era wojowników / Bartek Dobroch // *P o l i t y k a*. – 2013, nr 8, s. 82-84
39. ZAWSZE miał tyle szczęścia. Tym razem go zabrakło / Michał Wroński // *P o l s k a* (Metrop. Warsz.). – 2013, nr 55, dod. Magazyn, s. X
40. ZDOBYĆ Nanga Parbat zimą? Chyba jeszcze nie w tym roku / Dorota Kowalska // *P o l s k a* (Metrop. Warsz.). – 2014, nr 20, s. 10-11

B. Tragedia na Broad Peak

a. Pozycje zwarte

1. BROAD Peak : niebo i piekło / Bartek Dobroch, Przemysław Wilczyński. – Poznań : Wydaw. Poznańskie, 2014. – 429 s. : il.

2. DŁUGI film o miłości : powrót na Broad Peak / Jacek Hugo-Bader. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2014. – 331 s. : il.

b. Artykuły

1. BOSKIE światło : rok po tragedii na Broad Peak / Jacek Hugo-Bader. Fragm. książki „Długi film o miłości. Powrót na Broad Peak” // *Gaz. Wybor.* – 2014, nr 100, dod. Duży Format nr 18, s.10-13
2. CZY mogli wrócić żywi? / Andrzej Dryszel // *Przeгляд.* – 2013, nr 39, s. 16-18
Raport Komisji Polskiego Związku Alpinizmu dot. śmierci M. Berbecki i T. Kowalskiego.
3. DRAMAT lodowych wojowników / Andrzej Dryszel // *Przeгляд.* – 2013, nr 11, s. 18-21
4. DRAMAT na ośmiotysięczniku / Witold Dudziński // *Niedziela* (Wyd. zasadnicze). 2013, nr 11, s. 43
5. JAK spadłem z Broad Peak / Piotr Pustelnik ; rozm. przepr. Wojciech Staszewski // *Gaz. Wybor.* – 2013, nr 59, s. 28-29
6. JESTEM kozłem ofiarnym : Broad Peak: raport czy wyrok / Adam Bielecki ; rozm. przepr. Bartek Dobroch, Przemysław Wilczyński // *Tyg. Powsz.* – 2013, nr 38, s. 4-5
7. MASZYNA do wspinania / Małgorzata Świąchowicz, Ewelina Lis // *Newsweek Polska.* – 2014, nr 14, s. 46-49
8. NA NIZINACH łatwo o sądy / Krzysztof Wielicki ; rozm. przepr. Maciej Miłoś // *wSiec.* – 2013, nr 39, s. 36-38
9. O TYM nie myśleliśmy : po raporcie o wyprawie na Broad Peak / Krzysztof Wielicki ; rozm. przepr. Łukasz Długowski // *Gaz. Wybor.* – 2013, nr 221, s. 20-21
10. OSTRA choroba górską : Hugo-Bader idzie w wyprawie na Broad Peak / Jacek Hugo-Bader // *Gaz. Wybor.* – 2013, nr 295, dod. Duży Format nr 51, s. 16-17
11. POLSKIE mielone : gdyby nie przeżył, byłby bohaterem / Jacek Hugo-Bader. Fragm. książki „Długi film o miłości. Powrót na Broad Peak” // *Gaz. Wybor.* – 2014, nr 113, s. 26-27
12. ŚLEDZTWO pod Broad Peak / Joanna Bojańczyk // *Rzeczpospolita* (W3). – 2013, nr 166, s. C7
13. W GÓRACH wolno więcej : po tragedii na Broad Peak / Janusz Onyszkiewicz ; rozm. przepr. Łukasz Długowski // *Gaz. Wybor.* – 2014, nr 26, s. 22-23

14. WOŁANIE na puszczy : po tragedii na Broad Peak / Krzysztof Wielicki ; rozm. przepr. Bartek Dobroch, Przemysław Wilczyński // Tyg. Powsz. – 2013, nr 24, s. 12-14
15. WRÓCIŁEM żywy. Teraz wielu ma mi to za złe / Adam Bielecki ; rozm. przepr. Przemysław Franczak // Polska (Metrop. Warsz.). – 2013, nr 48, dod. Focus, s. 4-5
16. ZAWÓD: reporter / Dawid Karpiuk // Newsweek Polska. – 2014, nr 22, s. 96-98
Dot. m. in. książki „Długi film o miłości. Powrót na Broad Peak”.
17. ZERWANE partnerstwo : Broad Peak: raport czy wyrok / Bartek Dobroch, Przemysław Wilczyński // Tyg. Powsz. – 2013, nr 38, s. 3
Dot. raportu Polskiego Związku Alpinizmu w sprawie tragicznej wyprawy na Broad Peak w marcu 2013 r.

III. Fascynacja górami – od Tatr po Himalaje

a. Pozycje zwarte

1. BLIŻEJ nieba : zbiór wspomnień górskich / Stanisław Worwa ; [współtwórca i wydawca Zofia Barutowicz-Worwa]. – Kraków : „Góry i Alpinizm” : Zofia Barutowicz-Worwa, 2003. – 232 s. : il.
2. DOLINA Białej Wody / Piotr Narwaniec. – [Kraków] : Piotr Narwaniec, 1987. – S. 4-73 : fot.
3. DOROBEK Paryskich : wczoraj, dziś, jutro : materiały z sesji popularnonaukowej, Zakopane, 17-18 czerwca 2011 / [red. Renata Kowalska]. – Zakopane : Wydawnictwa Tatrzńskiego Parku Narodowego, 2012. – 162 s. : il. + 1 dysk optyczny (DVD). – (Zeszyty Tatrzńskie ; nr 1)
4. DYMY nad kartofliskiem / Andrzej Wilczkowski. – [Łódź] : Oficyna Wydawnicza Tercja, [2005]. – 465 s. : il.
5. ELBRUS i Dolina Bezingi / Dariusz Tokarski. – Katowice : Wydawnictwo Elamed E. i R. Cholewa, 2008. – 96 s. : il.
6. FILAR Kazalnicy / Janusz Kurczab. – Wyd. 2 rozsz. – Gliwice : „Explo”, 1995. – 77 s., : il. – (Moje Góry ; nr 6)
7. FLIRT z Czarną Panią / Jan Długosz ; [wybór tekstów, red. i komentarz Ewa Dereń]. – Wyd. 2 uzup. – Kraków : Wydawnictwo Ati, 1995. – 110 : il. – (Seria z Trójkątem), (Ut看ry zebrane / Jan Długosz ; t. 2)
Bibliogr. przy rozdz.
8. GÓRAL z Wilna : Taty, seks, polityka / Władysław Cywiński. – Poronin : Wydaw. Górskie, 2002. – 290 s. : il.
9. GÓRAMI zauroczeni : księga wspomnień w pięćdziesięciolecie Klubu Wysokogórskiego „Trójmiasto” : 1950-2000 r. / [red. Dorota Kobierow-

- ska-Dębiec]. – Gdańsk : Klub Wysokogórski „Trójmiasto”, 2000. – 115 s. : il., mapa.
10. KAMIENNE lato : wspomnienia alpinistyczne / Andrzej Machnik. – Gliwice : „Explo”, 1994. – 99 s. : il. – (Moje Góry ; nr 3)
  11. KLUB Wysokogórski w Poznaniu 1950-2000 : opracowanie zbiorowe / pod red. Mieczysława Rożka ; [aut. Tomasz Drogosz i in.]. – Poznań : Klub Wysokogórski, 2000. – 258 s. : il.
Bibliogr. przy rozdz.
  12. KOMIN Pokutników / Jan Długosz. – [Wyd. 3 popr.]. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 1994. – 253 s. : fot. – (Seria Podróżnicza „Obieżyświat”)
  13. KURA domowa na Antarktydzie / Mariola Popińska. – Łódź] : „Hadar”, [1998]. – 152 s. : il.
  14. MIEJSCE przy stole / Andrzej Wilczkowski. – Wyd. 3 zm. i uzup. – Łódź : „Papier-Service” Wojciech Grochowalski, 2002. – 352 s. : il.
  15. MOJE życie psie i rajskie / Józef Bryła. – Szczecin : „Verbum”, 1994. – 138 s. : fot.
  16. NA PODBÓJ Ameryki / Andrzej Machnik. – Kraków : „Ati”, 1995. – 166 s. : mapy. – (Seria z Trójkątem)
  17. NA SKAŁACH, przez łądy i morza / Andrzej Woźnicki. – Szczecin : „Glob”, 1991. – 159 s. : fot.
  18. NIEDOSTĘPNA góra Papuasów / Jerzy Kostrzewa. – Poznań : „G&P”, 2001. – 200s : il., mapy.
  19. OPTIKON taternicki / Andrzej Machnik. – Gdańsk : „Granit”, 1994. – 163s. : il.
  20. OSOBLIWOŚCI i sensacje tatrzańskie / wstęp, oprac., tekst wiążący Jacek Kolbuszewski. – Kraków : Wydaw. Literackie, 1977. – 234 s. – (Seria Tatrzańska)
  21. PAMIĄTKOWA księga przyjaźni – Stanisław Siedlecki / [red. i oprac. układu Ryszard Wiktor Schramm ; aut. Krzysztof Birkenmajer i in.]. – Poznań : nakł. R. W. Schramm], 1992. – 276 s. : il.
Bibliogr. podm. S. Siedleckiego s. 255-262.
  22. PRZYJAŹŃ z kosodrzewiną : na szlakach górskich wspomnień 1947-1979 / Teresa Harsdorf-Bromowiczowa. – Ponorin : Wydaw. Górskie, 1999. – 223 s. : il. – (Seria z Kosodrzewiną)
  23. SŁOŃCE nad Tiricz Mirem / Tadeusz Piotrowski. – Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1988. – 128 s. : fot., mapy.
  24. SMAK gór / Ryszard Pawłowski ; spisała Grażyna Potwora ; opowiadania Piotr Wąsikowski. – Katowice : Infomax, 2004. – 204 s. : fot. – (Literatura Górską na Świecie)

25. ŚLADY na śniegu : opowieści nie tylko górskie / Krzysztof Łoziński. – Poronin : Wydaw. Górskie, 2002. – 501 s. : il.
26. TATRZAŃSKIE dramaty / Maciej Kuczyński. – Warszawa : „ABC-Future”, 1999. – 323 s. : il.
27. W SKALE i lodzie / Wiktor Ostrowski. – [Wyd. 2 rozsz.]. – Warszawa : „Czytelnik”, 1982. – 174 s. : il. portr.
28. WIELKA grań / Marek Stefański. – Gliwice : „Explo”, 1998. – 160 s. : il. – (Moje Góry ; nr 7)
29. WIĘCEJ niż ryzyko : rozmowy z alpinistami / Nicholas O'Connell . – Katowice : „Stapis”, 1997. – 311 s. : il. – (Literatura Górską na Świecie)
30. WSPINACZKA w ciemności / Tomasz Konrad Pryjma. – Warszawa : „Agade”, 1993. – 79 s. : il.
31. WSPINACZKI po chmurach / Tadeusz Schiele. – Warszawa : „Iskry”, 1979. – 336 s. : il. – (Naokoło Świata)
32. WSPOMNIENIE z Tatr / Władysław Ludwik Anczyc. – Gdańsk : „Zawrat”, 1992. – 33 s. : il. – (100 Lat Temu pod Tatrami ; 5)
Bibliogr. s. [34].
33. WYŻEJ niż kondory / Wiktor Ostrowski. – [Wyd. 4]. – Warszawa : „Czytelnik”, 1984. – 246 s. Il.
34. Z GÓR Bukowych w Himalaje” : 50 lat Szczecińskiego Klubu Wysokogórskiego 1953-2003 / praca pod red. Marcina Kasprzaka ; [współpr. Józef Bryła, Tadeusz Rewaj oraz Krystyna Bałut-Henschke i in]. – Szczecin : Szczeciński Klub Wysokogórski, [2003]. – 144 s. :il.
Bibliogr. s. 142.
35. ZAKOPIAŃSKIM szlakiem Mariusza Zaruskiego / Maciej Pinkwart. – [Wyd. 2]. – Warszawa ; Kraków : Wydaw. PTTK [Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego] „Kraj”, 1985. – 164 s. : fot., 1 mapa. – (Szlakiem Wielkich Ludzi, Wydarzeń, Zabytków Kultury)
Bibliogr. s. 163.
36. ZWYCIĘŻYĆ znaczy przeżyć / Aleksander Lwow. – Wyd. 2 popr. i uzupeł. – [Wrocław] : „Góry i Alpinizm”, 2002. – 403 s. : il.

b. Artykuły

1. BIEGIEM na ośmiotysięcznik / Witold Dudziński // Niedziela (Wyd. zasadnicze). 2011, nr 1, s. 16-19
2. CZŁOWIEK na ścianie : honor alpinisty / Katarzyna Surmiak-Domańska // G a z . W y b o r . – 2012, nr 9, dod. Duży Format nr 2, s. 2-5
Konflikt wywołany przez powieść J. Onoszki, która opisuje wyprawę na Grenlandię.

3. DRUGIE życie na końcu liny alpinisty / Beata Tokarz // *Gaz. Wybor.* – Zielona Góra. – 2012, nr 302, s. 5
Klub Wysokogórski (Zielona Góra)
4. [DWADZIEŚCIA] 20 dni w ścianie / Marcin Tomaszewski ; rozm. przepr. Dominik Szczepański // *Gaz. Wybor.* – 2014, nr 18, dod. Duży Format nr 4, s. 16-18
5. DWUDZIESTOLECIE odkrywców pionierów i ryzykantów / Tomasz Grzywaczewski // *Dziennik Gazeta Prawna.* – 2009, nr 203, dod. Podróże, s. E6
6. GÓRY i medycyna / Tomasz Banasiewicz // *Kronika Miasta Poznania.* – 2010, nr 3, s. 298-310
7. KULTURA i styl życia nieustraszonych / Michał Jagiełło // *Twórczość.* – 2005, nr 10 s. 70-97
8. LODOWI wojownicy boją się kobiet : nie pojedziesz, bo jesteś kobietą / Anna Czerwińska ; rozm. przepr. Łukasz Długowski // *Gaz. Wybor.* – 2014, nr 74, s. 28-29
9. ŁAPKA na motyle / Wojciech Cieśla // *Wprost.* – 2011, nr 33, s. 53-55
10. MONT Blanc-góra życia / Artur Zawisza // *Przegląd.* – 2010, nr 31, s. 52-54
11. NAPIĘCIA na szczytach / Andrzej Dryszel // *Przegląd.* – 2007, nr 27, s. 60-61
12. NIE wciągam prezesów na ośmiotysięczniki : biznes i góry / Leszek Cichy ; rozm. przepr. Krystyna Naszkowska // *Gaz. Wybor.* – 2010, nr 50, s. 26-27
13. NIE z własnej winy / Witold Dudziński // *Niedziela* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 49, s. 20
14. ODTĄD zacząłem się bać / Andrzej Bonarski ; rozm. przepr. Wojciech Staszewski. – (Męska muzyka) // *Gaz. Wybor.* – 2010, nr 128, s. 26-27
15. OJCZYŹNY małe i większe / Michał Jagiełło ; rozm. przepr. Andrzej Bernat // *Nowe Książki.* – 2008, nr 5, s. 4-8
16. POCZĄTKI taternictwa : swoista sublimacja natury i kultury / Michał Jagiełło // *Zeszyty Dydaktyczno-Naukowe WSHGiT.* – 2007, z. 1, s. 19-41
17. POLSKA szkoła przetrwania / Sławomir Mizerski // *Polityka.* – 2005, nr 21, s. 98-102
18. POWYŻEJ granic ludzkich możliwości : czytelnicy Podróży mogą głoso-
wać na najwybitniejszą polską wyprawę / Tomasz Grzywaczewski // *Dziennik Gazeta Prawna.* – 2009, nr 198, dod. Podróże, s. E9

19. POZNAŃSKA wyprawa w góry Darwazu / Tomasz Schramm // Kronika Miasta Poznania. – 2010, nr 3, s. 245-262
20. SZKOŁA życia na 8000 metrów / Leszek Cichy ; rozm. przepr. Krzysztof Jóźwiak // Uważam Rze. – 2013, nr 12, s. 30-31
21. TRZY oddechy – jeden krok / Andrzej Dryszel // Przegląd. – 2006, nr 51/52, s. 65-67
22. „W GÓRZE gwiazdy sobie świecą, z nieba płatki z cukrem lecą ...” / Jan Strzelecki ; rozm. przepr. Andrzej Wilczkowski ; oprac. Jadwiga Strzelecka // Konteksty. – 2004, nr 3/4, s. 163-171
23. W MOCY gór i medycyny / Zdzisław Jan Ryn // Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. – 2009, t. 18, s. 127-142
24. „W OCZACH mas uchodził za wariata” : wspinaczka po polsku: prawdziwy koniec czasów romantycznych / Przemysław Wilczyński // Tyg. Powsz. – 2005, nr 30, s. 8
25. WARIAT i Nanga Parbat. Uciekł heroinie, teraz goni marzenie / Tomasz „Czapa” Mackiewicz ; rozm. przepr. Przemysław Franczak // Polska (Metrop. Warsz.). – 2014, nr 31, dod. Magazyn, s. 20-21
26. WAWRZYNIĘC Augustyn Sutor (zakonnik – kapłan – człowiek gór) / Wiesław A. Wójcik // Wierchy. – 2007, r. 73 s. 129-144
27. WOKÓŁ Annapurny / Janusz Foszcz // Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. – 2010, t. 19, s. 181-195
28. WSPINACZE, rozmawiajcie! / Wojciech Fusek // Gaz. Wybor. – 2013, nr 81, s. 20-21
29. ZAKAZANA książka i skandal / Monika Rogozińska // Rzeczpospolita (W3). – 2011, nr 218, s. A10
Awantura w środowisku wspinaczy wywołana przez powieść J. Onoszki, która opisuje wyprawę na Grenlandię.
30. ZDERZENIE nieba z ziemią / Monika Rogozińska ; rozm. przepr. Monika Janusz-Lorkowska // Rzeczpospolita (W3). – 2008, nr 103, s. A34-A35
31. ŻADNA góra nie jest warta palca / Adam Bielecki ; rozm. przepr. Bartek Dobroch // Gaz. Wybor. – Kraków. – 2012, nr 209, s. 7, 10-11

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Stanisław Maczek 20 rocznica śmierci

Stanisław Maczek – ur. 31.03.1892 r. – zm. 11.12.1994 r. – generał, honorowy obywatel Holandii. Urodził się w miejscowości Szczercz k. Lwowa w rodzinie sędziego. Ukończył gimnazjum w Drohobyczu (1910). Później studiował (1910-1914) filozofię, pod kierunkiem prof. Kazimierza Twardowskiego, i polonistykę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W tym czasie wstąpił do Związku Strzeleckiego (1912-1914), gdzie odbył pierwsze ćwiczenia wojskowe. Po wybuchu I wojny światowej został powołany do armii austro-węgierskiej. Ukończył szkołę oficerów rezerwy w Grazu, potem rozpoczął służbę w elitarnym 2. pułku strzelców tyrolskich. Początkowo walczył na froncie rosyjskim, później włoskim. W 1918 roku otrzymał awans na stopień porucznika. M.in. dowodził oddziałem narciarskim w Alpach. Po zawieszeniu broni (listopad 1918) udał się do Krakowa a następnie do Krosna. Na czele kompanii ochotników krośnieńskich wziął udział w walkach z Ukraińcami o Lwów (1918), toczył boje pod Samborem, Jazłowcem aż po rzekę Zbrucz. Wiosną 1919 roku zorganizował lotną brygadę na podwodach (zaprzęgach dwukonnych), która później przerosła się w batalion. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej jako oficer do zadań specjalnych, sztabowy czy dowódca jednostki liniowej – samodzielnego batalionu szturmowego 1. Dywizji Jazdy.

W okresie międzywojennym Maczek pełnił różne funkcje dowódcze. Józef Piłsudski, doceniając żołnierskie osiągnięcia oraz zdolności, skłonił go do ukończenia Wyższej Szkoły Wojennej (1923). Był szefem ekspozytury Oddziału II Sztabu Generalnego, dowódcą 81. pułku piechoty w Grodnie, dowódcą piechoty dywizyjnej w 7. Dywizji Piechoty w Częstochowie. W 1938 roku jako dowódca (w randze pułkownika) przystąpił do organizowania X Zmotoryzowanej Brygady Kawalerii w Rzeszowie. Na czele tej jednostki, w ramach Armii Kraków, wziął udział w kampanii wrześniowej 1939 roku. Po najeździe armii radzieckiej przekroczył z jednostką granicę węgierską. W październiku z większością swoich żołnierzy udał się do Francji. Tutaj organizował (1939/1940) oddziały polskie, na czele których walczył w Szampanii z Niemcami. Po upadku Francji nakazał swoim żołnierzom spalić sprzęt i przedostać się na Wyspy Brytyjskie. Sam poprzez Marsylię, Algier, Maroko i Portugalię przedarł się do Szkocji. Na ziemi brytyjskiej w myśl rozkazu gen. Władysława Sikorskiego, zorganizował 1. Dywizję Pancerną. Na jej czele wziął udział (1.08.1944) w inwazji wojsk koalicji w Normandii. Dywizja wstąpiła się w bitwie pod Falaise, zdobyła m.in. Cassel

we Francji; Ypres i Gandawę w Belgii; Antwerpię (z udziałem Brytyjczyków) i Bredę w Holandii. W maju 1945 roku opanowała bazę niemieckiej marynarki wojennej w Wilhelmshaven i przyjęła jej kapitulację. Brała także udział w okupacji (do 1947 roku) północnej Fryzji w ramach działań brytyjskiej Armii Renu. Stanisław Maczek otrzymał awans na generała dywizji (czerwiec 1945) i został dowódcą Korpusu Pancerno-Motorowego w Szkocji a we wrześniu tegoż roku objął dowództwo wszystkich Jednostek Wojska Polskiego w Wielkiej Brytanii.

Po demobilizacji osiedlił się w Edynburgu. Brał udział w działalności kombatanckiej i społecznej, ale unikał angażowania się w życie polityczne emigracji. Spotykał się z wyrazami wdzięczności Belgów i Holendrów; zawsze zapraszano go na uroczystości rocznicowe. W uznaniu zasług za czyny bojowe otrzymał m.in. Krzyż Komandorski Orderu Virtuti Militari, najwyższe odznaczenia państw koalicji – wojskowe i cywilne.

Rząd PRL pozbawił go (1946) polskiego obywatelstwa, które przywrócono mu w 1971 roku. Dla podkreślenia zasług został nominowany na generała broni (1990) oraz otrzymał reaktywowany Order Orła Białego (1992).

Zmarł w Edynburgu a pochowany został w Bredzie (mieście, które ocalał przed zniszczeniem) wśród swoich żołnierzy. Towarzysze broni nazywali generała Bacą, dowódcą nieprzebranych bitew, niezłomnym czy niepokonanym, a z racji wieku – najstarszym żołnierzem Rzeczypospolitej.

Napisał „Od podwoły do czołga. Wspomnienia wojenne 1918-1945”.

Pozycje zwarte:

1. CZARNA kawaleria : bojowy szlak pancernych Maczka / Kacper Śledziński. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2011. – 461 s. : il. Bibliogr. s. 449-452.
2. GENERAŁ broni Stanisław Władysław Maczek 1892-1994 / Piotr Potomski. – Warszawa : Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2012. – 121 s. : il. – (Dowódcy) Bibliogr. s. 113-[122].
3. GENERAŁ broni Stanisław Władysław Maczek (1892-1994) / Piotr Potomski. – Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2008. – 453 s. : il. – (Generałowie II Rzeczypospolitej) Bibliogr. s. 407-433.
4. GENERAŁ Maczek : najstarszy żołnierz Rzeczypospolitej / Zbigniew Tomkowski. – Warszawa : Ypsilon, 1994. – 126 s. : il. Bibliogr. s. 120-[127].

5. GENERAŁ Stanisław Maczek / Jerzy Majka. – Rzeszów : Wydawnictwo Libra, 2005. – 109 s. : il.
Bibliogr. s. 103-105.
6. GENERAŁ Stanisław Maczek : stal i honor – życie i służba dowódcy 1. Dywizji Pancerniej / Evan McGilvray ; przeł. Katarzyna Bażyńska-Chojnacka i Piotr Chojnacki. – Poznań : Dom Wydawniczy Rebis, 2014. – 372 s. : il. – (Historia)
Bibliogr. s. 353-362.
7. GENERAŁOWIE II Rzeczypospolitej. T. 2, G-M / Zbigniew Mierzwiński. – Wyd. 2. rozsz. i popr. – Warszawa : Agencja Wydawnicza „Cinderella Books” Andrzej Zasieczny, 2012. – 207 s. : il.
8. OD PODWODY do czołga / Stanisław Maczek ; [przedm. Marian Kukiel]. – Lublin ; Londyn : TNKUL : „Orbis Books”, 1990. – 304 s. : il., mapy. – (Źródła i Monografie / Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ; 132)
9. POD rozkazami generała Maczka / Edward Kospath-Pawłowski. – Warszawa : Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1991. – 69 s. : mapy. – (Bitwy Polskie)
Bibliogr. s. [71].

Artykuły:

1. GENERAŁ Maczek, jego żołnierze, kombatanci / Adam Rygiel-Berezowski. // Ś l ą s k . – 2007, nr 7, s. 8-10
2. GEN. Stanisław Maczek z 1. Dywizją Pancerną w operacji Totalize : (Normandia, 8 VIII – 12 VIII 1944 r.) / Piotr Potomski // G r o t . – 2006, nr 27, s. 14-39
3. LWOWSKA ekspozytura Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego pod kierownictwem ppłk. SG Stanisława Maczka (1924-1927) / Piotr Potomski. – Streszcz. ang. // M a r s . – 2004, t. 17, s. 47-60
4. MACZKÓW skrawek Polski w Niemczech / Wojciech Osiński // P r z e - g l ą d . – 2014, nr 16, s. 40-44
Dot. polskiej strefy okupacyjnej w powiecie Emsland (Dolna Saksonia) w Niemczech, w l. 1945-1948.
5. NIE przegrał żadnej bitwy / Anna Zechenter // N a s z D z i e n n i k (Wyd. 3). – 2012, nr 77, s. 24-25
6. O BUŁAWĘ marszałkowską dla generała broni Stanisława Maczka : (inicjatywa, starania i daremne trudy) / Jerzy Znosko // R o c z n i k B i b l i o t e k i N a u k o w e j P A U i P A N w K r a k o w i e . – 2005, r. 50, s. 547-575

7. OBYWATEL Maczek : władze Polski Ludowej wobec generała Stanisława Maczka / Krzysztof Tarka // *Palestra*. – 2009, nr 5/6, s. 169-184
8. POLSKI kod pamięci / Waldemar Kotula ; rozm. przepr. Piotr Czartoryski-Sziler // *Nasz Dziennik* (Wyd. 2). – 2013, nr 181, s. 5
9. PRZYCZYNY pozostania na emigracji po II wojnie światowej dowódcy 1 Polskiej Dywizji Pancерnej generała broni Stanisława Maczka (1892-1994) / Piotr Potomski // *Grot*. – 2005, nr 24, s. 124-135

Marek Nowakowski
(1935–2014)

Marek Nowakowski (ur. 2.03.1935 – zm. 16.05.2014) – pisarz, publicysta, scenarzysta i aktor. Urodził się w rodzinie nauczyciela. Dzieciństwo spędził w podwarszawskich Włochach (od 1951 dzielnica Warszawy). Burzliwie przeżył okres młodości. Przerwał naukę w szkole średniej, po czym pracował na lotnisku Okęcie, w strukturach Związku Młodzieży Polskiej oraz w kopalni, na stanowisku górnika dołowego. Wszedł także w konflikt z prawem. Dwukrotnie został skazany na karę więzienia; ostatecznie stracił wolność na kilkanaście miesięcy. Mimo wspomnianych przygód podjął studia prawnicze (1953-1958) na Uniwersytecie Warszawskim, ale nie uzyskał tytułu magistra.

Działalność w ruchu opozycyjnym rozpoczął jeszcze przed wydarzeniami z 1968 roku. Protestował przeciwko zmianom w konstytucji (1976), występował w obronie robotników represjonowanych po strajkach w Radomiu (1976) i Warszawie. Od 1977 roku należał do kolegium redakcyjnego pierwszego pisma podziemnego „Zapis”, a po wprowadzeniu stanu wojennego (13 grudnia 1981) podpisywał swoim nazwiskiem książki wydawane w drugim obiegu. Został za to internowany na kilka miesięcy. Zawsze przejmowało go wszystko, co wpływało na kształt i losy Polski.

Był zjawiskiem literackim porównywanym z Markiem Hłasko. Zaliczano go do pokolenia „Współczesności”, czyli środowiska literackiego skupionego wokół pisma o tym tytule. W latach pięćdziesiątych jego twórczość określano mianem małego realizmu. Debiutował opowiadaniem „Kwadratowy” (1957) opublikowanym na łamach „Nowej Kultury”. Tworzywem literackim były dla niego własne doświadczenia i obserwacje sposobu życia zwykłych, prostych ludzi. W pierwszych utworach przejawiał fascynację półświatkiem stolicy. Mimo sporej dawki

przemocy i okrucieństwa jego dzieła nasycone są swoistym ciepłem. Spora część opowiadań to portret czasów PRL-u, a także obraz prześladowań działaczy „Solidarności”. W prozie wspomnieniowej prezentował podmiejskie pejzaże Warszawy.

Dorobek pisarza zyskał uznanie w kraju i za granicą, co znalazło odzwierciedlenie w licznych nagrodach literackich i tłumaczeniach. Niektóre utwory zostały przeniesione na ekran.

Napisał m.in. „Ten stary złodziej” (1958), „Benek Kwiciarz” (1961), „Silna gorączka” (1963), „Zapis” (1965), „Marynarska ballada” (1965), „Gonitwa” (1967), „Mizerykordia” (1971), „Książę Nocy” (1978), „Raport o stanie wojennym” 2 t. (1982-1983), „Homo Polonicus” (1992), „Grecki bożek” (1993), „Tapeeta” (1996), „Powidoki. Chłopcy z tamtych lat” (1995), „Powidoki 2. Wspomnij domek na Gęsiówce” (1996), „Empire” (2001), „Nekropolis” (2005), „Stygmatycy” (2005), „Kryptonim „Nowy”: tajemnice mojej esbeckiej teczki” (2007), „Nekropolis 2” (2008), „Syjoniści do Syjamu. Zapiski z lat 1967-1968” (2009), „Pióro. Autobiografia literacka” (2012), „Okopy Świętej Trójcy. Rozmowy o życiu i ludziach. Z Markiem Nowakowskim rozmawia Krzysztof Świątek” (2014).

Pozycje zwarte:

1. DZIENNIK podróży w przeszłość / Marek Nowakowski. – Warszawa : Wydawnictwo Iskry, . 2014. – 157 s.
2. KARNAWAŁ i post / Marek Nowakowski. – Warszawa : „Iskry”, 1990. – 222 s.
3. KRYPTONIM „Nowy” : tajemnice mojej esbeckiej teczki / Marek Nowakowski. – Warszawa : Axel Springer Polska, 2007. – 148 s. – (Pod Lupą Newsweek Polska)
4. OKOPY Świętej Trójcy : rozmowy o życiu i ludziach / z Markiem Nowakowskim rozmawia Krzysztof Świątek. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2014. – 224 s. : il.
5. PIÓRO : autobiografia literacka / Marek Nowakowski. – Warszawa : Wydawnictwo Iskry, 2012. – 220 s.
6. SKŁADNIA utworów Marka Nowakowskiego / Krystyna Zabierowska. – Katowice : UŚ, 1990. – 136 s. – (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach nr 1080)
Bibliogr. s. 127-133.
7. STYLIZACJA na styl potoczny w prozie Marka Nowakowskiego / Jolanta Ignatowicz-Skowrońska. – Szczecin : Wydaw. Naukowe US, 2000. – 177 s. : il. – (Rozprawy i Studia / Uniwersytet Szczeciński ; t. 358)
Bibliogr.

Artykuły:

1. BUSOLA Marka Nowakowskiego / Wojciech Chmielewski // Rzeczpospolita (W1). – 2014, nr 119, s. P20-P21
2. ...DOBREGO ...Dziękuję / Mateusz Wyrwich // Niedziela (Wyd. zasadnicze). – 2014, nr 24, s. 24-26
3. ĆWIERĆ wieku kłopotów z Nowakowskim / Piotr Gontarczyk // Rzeczpospolita (W3). – 2007, nr 65, s. A8, A11
4. JAM złodziej, czarodziej / Krzysztof Masłoń // Rzeczpospolita (W3). – 2005, nr 77, s. A10
5. OKOPY św. Trójcy / Marek Nowakowski ; rozm. przepr. Krzysztof Świątek // Tyg. Solid. – 2013, nr 2, s. 30-32
6. JEGO słowa przylegały do rzeczy jak skóra do ciała / Krzysztof Masłoń // Do Rzeczy – 2014, nr 25, s. 41-43
7. MAREK Nowakowski (1935-2014) / Dariusz Nowacki // Gaz. Wybor. – 2014, nr 113, s. 12
8. NA WŁASNY rachunek : stara Warszawa, polityka i honor / Marek Nowakowski ; rozm. przepr. Katarzyna Kubisiowska // Tyg. Powsz. – 2008, nr 33, s. 32-33
9. NIE spotkamy go już w Amatorskiej / Mariusz Grabowski // Polska (Metrop. Warsz.). – 2014, nr 40, s. 11; Gos Wielkop. – 2014, nr 115, s. 29
10. ODRZUCAŁ PRL, nie pasował do III RP / Jerzy Biernacki // Nasza Polska. – 2014, nr 22, s. 3
11. PISARZ wędrujący / Grzegorz Eberhardt // Tyg. Solid. – 2014, nr 22, s. 32
12. POD prąd / Jan Bodakowski // Nasza Polska. – 2013, nr 24, s. 15
Dot. książki „Pod prąd : przewodnik po IV Rzeczypospolitej”.
13. RECENZENT III RP / Krzysztof Świątek // Tyg. Solid. – 2014, nr 22, s. 33
14. SPACER własnymi drogami / Henryk Skwarczyński // w Sieci. – 2014, nr 25, s. 72-74
15. STYGMATYCY, czyli naznaczeni w nowej Polsce / Krzysztof Świątek // Tyg. Solid. – 2014, nr 14, s. 33
Zawiera rec. książki: Homo Polonicus / Marek Nowakowski.
16. UMKNĘŁA nam tamta codzienność / Marek Nowakowski ; rozm. przepr. Max Fuzowski // Dziennik (Wyd. 2). – 2009, nr 96, dod. Kultura, s. 22-23
17. UWIKŁANIE w biografii literacką / Tomasz Mizerkiewicz // Nowe Książki. – 2012, nr 8, s. 51

ZAWIERA rec. książki: Pióro : autobiografia literacka / Marek Nowakowski.

18. WIRTUOZ życia / Krzysztof Świątek // w S i e c i . – 2014, nr 22, s. 72-74
19. WNIEBOWZIĘCIE Benka Kwaciara / Wojciech Chmielewski. // O d r a . – 2006, nr 2 s. 68-72
20. WYLAZŁY męty i gnidy / Marek Nowakowski ; rozm. przepr. Krzysztof Świątek // Tyg. Solid. – 2011, nr 50, s. 36-37
21. ZACZEŁO się w piaskownicy / Marek Nowakowski. // Kronika Miasta Poznania. – 2007, nr 1, s. 363-373
22. ZAMKNIĘTY świat i swobodne przejścia : mowa wygłoszona z okazji 75 urodzin Marka Nowakowskiego / Tomasz Burek. // Arcana. – 2010, nr 6, s. 116-121
23. ZAPAMIĘTAĆ i zostać zapamiętanym / Marcin Wolski // Gaz. Polska. – 2014, nr 21, s. 37
24. ŻYCZLIWOŚĆ mistrza / Janusz Drzewucki // Rzeczpospolita (W1). – 2014, nr 114, s. A12

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

MURY, CZYLI O WOLNOŚCI WEDŁUG JACKA KACZMARSKIEGO

Scenariusz inscenizacji bibliotecznej

Jacek Kaczmarski (1957-2004) był poetą, prozaikiem i kompozytorem, twórcą tekstów i muzyki piosenek. Reprezentował nurt tzw. piosenki autorskiej, czyli stworzonej przez jedną osobę, tak w warstwie tekstowej, muzycznej, jak i wykonawczej. Występował też z Przemysławem Gintrowskim i Zbigniewem Łapińskim w słynnym trio. Okres pierwszej Solidarności i stanu wojennego utrwalił wizerunek Kaczmarskiego-barda antykomunistycznej opozycji, śpiewającego – przy akompaniamencie gitary – protest songi (najbardziej znane są społeczno-polityczne „Mury”, „Nasza klasa” i „Obława” oraz historyczne „Rejtan, czyli raport ambasadora”; „Sen Katarzyny II”, „Lekcja historii klasycznej”). Tymczasem jego twórczość wykraczała daleko poza ten stereotyp. Kaczmarski, absolwent polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, stworzył ponad 600 wierszy. Wyspecjalizował się w ekfrazji, czyli opisie dzieła sztuki wierszem – aż 60 utworów poświęcił obrazom, co nie dziwi, gdyż Kaczmarski był synem malarki, Anny Trojanowskiej-Kaczmarskiej i wieloletniego prezesa Zarządu Głównego Związku Polskich Artystów Plastyków – Janusza Kaczmarskiego. Napisał także 5 powieści („Autoportret z kanałią”, „Plaża dla psów”, „O aniołach innym razem”, „Napój Ananków” i – wraz z córką, Patrycją – „Życie do góry nogami”), 2 libretta, w tym libretto blues-opery „Kuglarze i wisielcy” (utwór, z muzyką Jerzego Satańskiego, prezentowano w Teatrze Nowym w Poznaniu).

W 2014 roku, dokładnie 10 kwietnia, minęło 10 lat od śmierci Jacka Kaczmarskiego. Nie tylko ta rocznica jest okazją, by przypomnieć postać i twórczość Kaczmarskiego, ale także obchodzone w tym roku, 4 czerwca, 25-lecie pierwszych wolnych wyborów parlamentarnych w Polsce. „Święto wolności” nie mogło się odbyć bez pieśni „barda Solidarności”.

Scenariusz lekcji pod tytułem „Mury, czyli o wolności według Jacka Kaczmarskiego” jest także pretekstem, by przypomnieć, co o wolności sądziły postaci historyczne z różnych epok. Tekst został rozpisany na sceny i dialogi, by uła-

twić percepcję zawartych w nim informacji; poszczególne kwestie są często cytowanymi z artykułów i wywiadów.

Cele:

- zaakcentowanie 10. rocznicy śmierci Jacka Kaczmarskiego,
- uczczenie 25. rocznicy pierwszych wolnych wyborów parlamentarnych w Polsce,
- edukacja humanistyczna (literatura, historia, filozofia, sztuka) przez zabawę w inscenizację,
- upowszechnianie wiedzy przez tematykę bliską współczesnej młodzieży.

Adresaci: młodzież ostatnich klas gimnazjum/licealiści.

Materiały metodyczne:

- ławki, krzesła, tablica w klasie; stoły i krzesła w innych pomieszczeniach jako elementy dekoracji,
- kostiumy lub chociaż akcesoria dla postaci (np. opaski, chusty „dzieci kwiatów” z Woodstock),
- rekwizyty – np. książki, które mogą służyć jako „ściągę” przy cytowaniu,
- sprzęt audio-wizualny (w tym odbiornik radiowy).

Czas: 40 minut

Osoby: Hipis, Chłopak, Facet w kapeluszu z pacyfą, Babka, Jonas, Kolega chłopaka; Dziewczyna, Inna dziewczyna, Nauczyciel; Druh-duch-prowokator, Duch(żeński)-Romantyczność, Duch-Konrad, Duch barda (Kaczmarski), Drugi bard (Kleyff), Kuglarze, Duchy przeszłości (numerowane).

Objaśnienia:

* *czarna kursywa* – dialogi, cytaty

* *kolor niebieski* – normalne litery – didaskalia

* *objaśnienia (słów, wyrażeń),*

* *(materiał ewentualnie do usunięcia)*

SCENA I – WOLNOŚĆ, RÓWNOŚĆ, BRATERSTWO, czyli Przystanek Woodstock

Sceneria jak w pobliżu sceny na wolnym powietrzu. Hałas, zgietk. Część osób skacze w rytm melodii płynącej „zza kadru”, wymachując rękoma i pokazując różne gesty, np. V (zwycięstwa). Obok, przy „barierze”, stoi młodzież i komentuje z boku.

Hipis (z minionej epoki, z opaską na głowie): – Wolność, równość, braterstwo!
Czyli *Liberté-Égalité-Fraternité!*

Chłopak (z boku, do siebie): – O, hasło Wielkiej Rewolucji Francuskiej (i masonerii!) na polskim Przystanku Woodstock...

Facet w kapeluszu z pacyfą: – Freedom, Freiheit, Libertad!

Chłopak: – Proszę, w dodatku międzynarodowe towarzystwo!

Babka (ubrana jak Dzieci Kwiaty z lat 60. XX wieku; wiekowo również z tamtej epoki): – Love! Liebe! Freiheit!

Chłopak (tym razem do kolegi, stojącego obok): – Rany! Jak bym się przeniósł do innej epoki!

Jonas (młody obcokrajowiec, myśląc, że mówi do niego): – Was?

Chłopak (pod nosem): – **Kapusta und kwas. (głośno):** – Jak się bawisz? Eee... Was du spielst?

Kolega chłopaka: – Jak już to: Wie spielen Sie?

Jonas: – Gut!!! Super! Ja mówić trocha po polsku: takiej swoboda to nie ma nigdzie!

Chłopak: – Co powiedział?

Kolega chłopaka: – Że super! Koledzy z Niemiec rozkoszują się słowiańską swobodą.

Chłopak (pod nosem, naśladując Lindę): – *Co ty wiesz o... wolności?..*

Kolega chłopaka: – Daj spokój – sympatyczny jest...

Chłopak: – Czy ja coś mówię? To był tylko cytat z... klasyki kina.

Kolega chłopaka: – Teraz będzie klasyka! Jurek na scenie! **(krzyczy)** – Sie ma!!!

Z offu* płynie głos Jurka Owsiaka, pomysłodawcy i organizatora festiwalu Przystanek Woodstock, ale ponieważ nie słychać zbyt dobrze, **Kolega chłopaka** „tłumaczy” koledze z Niemiec, **Jonasowi**, co dzieje się na scenie koncertu inauguracyjnego 20. festiwalu w 2014).

Jonas: – Was sagt er? (co on mówi?)

Kolega chłopaka (niby tłumaczy na niemiecki): – Zapowiada Muńka z T. Love. Że będą grali nie tylko swoje przeboje, ale też piosenki innych wykonawców. I że to „wysoka kultura”...

Owsiak (głos z offu): – *Muniek należy absolutnie do wysokiej polskiej kultury, dlatego zagra i otworzy Przystanek Woodstock! Planujemy z tego wydać płyty. Nie wydajemy ich wiele, bo to ciężki rynek. Ale dla historii te płyty są ważne, zostają w Bibliotece Narodowej...*

(aplauz widowni)

Babka: – Muniek, T. Love, I love You!!!

---

* off – poza sceną, zza kadru; słychać tylko głos, nie widać, kto mówi

(„Muniek Staszczuk” z T. Love wita publiczność z offu): – *Ale full ludzi. Wydrzyjcie się na maksa!!!*

(słychać krzyki publiczności, później leci któryś z przebojów T. Love, np. „Nie, nie, nie”)

SCENA II – PRZY OGNISKU

Grupa młodzieży z nauczycielem siedzi przy „ognisku”. Uczestnicy koncertu inauguracyjnego „Przystanek Woodstock” relacjonują przebieg imprezy tym, którzy przyjechali później.

Kolega chłopaka: – Muniek Staszczuk z T. Love dał jeden z najlepszych swoich koncertów! Było „Radio Badziewie”, „Nic do stracenia” z krążka „Prymityw”. Z nowości zespół odśpiewał „Pole garncarza” i „Jałtę” z repertuaru Jacka Kaczmarskiego. Jednak największy entuzjazm publiczności wzbudziły stare kawałki...

Dziewczyna: – Jacek Kaczmarski? Kto to? Ciągle ostatnio słyszę to nazwisko, a nie kojarzę...

Kolega chłopaka: – Pewnie słyszałaś podczas obchodów 4 czerwca 1989, to znaczy 25. rocznicy pierwszych wolnych wyborów parlamentarnych w Polsce...

Dziewczyna: – Pewnie tak! O, rany, tylko nie zajeżdżaj jakąś martyrologią! Tak mnie wkurza, że u nas wszystko podciąga się pod jakieś „rocznice ku czci”. Nawet Woodstock...

Kolega chłopaka: – Coś w tym jest. Ale „święto wolności” nie mogło się obyć bez Kaczmarskiego, „barda Solidarności”. Z tej okazji nawet na Festiwalu Piosenki w Opolu był koncert pod tytułem „Wolność kocham i rozumiem” (to akurat z piosenki „Chłopców z placu bronii”), a w nim przeboje „w drodze do wolności”, między innymi Kaczmarskiego...

Dziewczyna: – Przeboje? Kaczmarskiego? Nie znam...

Chłopak: – A to znasz: *A mury runą, runą, runą/ I pogrzebią stary świat!?*

Dziewczyna: – No, mówiłam, że martyrologia! I starość – moi starzy tego słuchają...

Kolega chłopaka: – A to: *Co się stało z naszą klasą? Pyta Adam w Tel-Avivie / Ciężko sprostać takim czasom, ciężko w ogóle żyć ucziwie / Co się stało z naszą klasą?..*

Dziewczyna: – E, to wszyscy znają! Na apelu, z okazji pożegnania maturzystów, powraca jak bumerang... Jak to szło dalej? *Odnalazłem klasę całą – na wygnaniu...* No, znaczy aktualny problem emigracji, tak?

Kolega chłopaka: – „Mury” i „Nasza klasa” to Kaczmarski...

Dziewczyna: – Ale jakoś ciężko mi wyobrazić sobie piosenki Kaczmarskiego na „Przystanku Woodstock”...

Chłopak: – A były, nie tylko w tym roku.

Dziewczyna: – Takie smuty na Woodstockowej scenie?

Chłopak: – A reggae i Habakuk to smuty?

Dziewczyna: – Nie, fajny zespół, z Częstochowy zdaje się? Śpiewali tutaj, na Woodstocku.

Chłopak: – No, właśnie! A oni śpiewają między innymi piosenki Kaczmarskiego...

Dziewczyna: – ???

Chłopak: – W 2007 nagrali nawet całą płytę z piosenkami Kaczmarskiego pod tytułem „A ty siej...” i w tym samym roku zaprezentowali ją na Woodstocku.

Dziewczyna: – Nie skojarzyłabym...

Kolega chłopaka: – A okazało się, że teksty barda nieźle pasują do karaibskich dźwięków. Album miał dobre recenzje i spotkał się z przyjaznym odbiorem zarówno wśród fanów reggae, jak i wielbicieli twórczości Kaczmarskiego. W nagraniu wzięli gościnnie udział między innymi: Muniek Staszczuk, Mateusz Pospieszalski, Jarek Bester – lider Crakow Klezmer Band oraz gość specjalny: Patrycja Volny Kaczmarska – córka Jacka Kaczmarskiego.

Inna dziewczyna: – To ona też śpiewa? Czytałam, że z ojcem napisali książkę o Australii...

Kolega chłopaka: – „Do góry nogami”.

(zaczyna wiać silny wiatr; wszystko obraca się jakby „do góry nogami”; robi się zamieszanie – letnie ognisko zamienia się w listopadowe... „Dziady”, gusła, wywoływanie duchów; dosiadają się nowe postaci: Druh-duch-prowokator, Duch(żeński)-Romantyczność, Duch-Konrad, Duch barda, Drugi bard)

SCENA III – WYWOŁYWANIE BARDA, CZYLI „DZIADY”

Inna dziewczyna: – Dokładnie – „Do góry nogami”, właśnie taki miała tytuł! Ale generalnie to córka nie ma chyba najlepszego zdania o swoim ojcu...

Kolega chłopaka: – Fakt, powiedziała o nim kilka gorzkich słów, bo miała żal, że niewiele się nią zajmował, odszedł do innej kobiety i że pił. Potem się z tego tłumaczyła. Ale miała rację mówiąc, że ludzie „nie widzą człowieka, ale legendę”. A Kaczmarski wcale nie chciał być pomnikową postacią, legenda mu ciążyła, a określenie „bard Solidarności” irytowało...

Inna dziewczyna: – O, widzę, że trafiłam na znawcę Kaczmarskiego...

Kolega chłopaka: – Określenie „znawca” to przesada. Lubię Kaczmarskiego...

Druh-duch-prowokator: – Zatem kim był Kaczmarek dla pokolenia pierwszej „Solidarności”?

Nauczyciel: – Był „przewodnikiem”. Tym, kim dla pokolenia filomatów był Mickiewicz...

Duch-Konrad (dźwięk z pogłosem): – *Samotność – cóż po ludziach, czy-m śpiewak dla ludzi?**

(* – oznaczono fragmenty Wielkiej Improwizacji z III części „Dziadów”)

Duch-Romantyczność (z pogłosem): – *Pan, śpiewak, świat widzi ponuro (Kaczmarek, „Rozmowa”)*

Duch-Konrad: – *Gdzie człowiek, co z mej pieśni całą myśl wysłucha**

Nauczyciel: – Kaczmarek, jak Mickiewicz, był Artystą, który mówił naszym językiem, a w dodatku żywym i bliskim. Był Poetą romantycznym wygnanym o 150 lat poza swój czas, w nasze lata.

Kolega chłopaka: – Fakt! Czy wersy ze słynnych „Murów” nie przypominają opisu romantycznego poety? *(zaczyna śpiewać przy gitarze):*

On natchniony i młody był, ich nie policzyłby nikt

On im dodawał pieśnią sił, śpiewał, że blisko już świt

Punktowe oświetlenie na Ducha barda. *Słucha, jak inni śpiewają.*

Świec tysiące palił mu, znad głów unosił się dym

Śpiewał, że czas, by runął mur, oni śpiewali wraz z nim...

Chłopak, Nauczyciel (przytaczają się do śpiewu, wszyscy razem):

Wyrwij murom zęby krat

Zerwij kajdany, połam bat

A mury runą, runą, runą

I pogrzebią stary świat!

Kolega chłopaka:

Aż zobaczyli ilu ich, poczuli się i czas

I z pieśnią, że już blisko świt, szli ulicami miast

Zwalali pomniki i rwali bruk – Ten z nami! Ten przeciw nam!

Kto sam, ten nasz najgorszy wróg! A śpiewak także był sam...

Duch barda (Kaczmarek) (jego głos słyhać jakby ze studni, z pogłosem): – *Napisałem „Mury” w 1978 r. jako utwór o nieufności do wszelkich ruchów masowych... Usłyszałem nagranie Luisa Lłacha i śpiewający, wielotysięczny tłum i wyobraziłem sobie sytuację – jako egoista i człowiek, który ceni sobie indywidualizm w życiu – że ktoś tworzy coś bardzo pięknego, bo jest to przepiękna muzyka, przepiękna piosenka, a potem zostaje pozbawiony tego swojego dzieła bo ludzie to przechwytyją. Dzieło po prostu przestaje być własnością artysty i o tym są „Mury”...*

Nauczyciel: – W „Testamencie 95” Kaczmarek napisał: „Tak używano mnie w potrzebie. Aż dziw, że jeszcze mam ciut siebie”.

Drugi bard (Kleyff) (głos bez pogłosu): – Ballada ta sama siebie wywróżyła, bo stała się hymnem, pieśnią ludzi i przestała być jego. Sygnałem Radia „Solidarność” był refren („Wyrwij murom zęby krat/ Zerwij kajdany, połam bat!/ A mury runą, runą, runą/ i pogrzebią stary świat”), który w oryginalnym tekście Kaczmarskiego umieszczony był w cudzysłowie. Uwodzicielska forma refrenu jest tak ogromna, że zwrotka, a co dopiero zwrotka ostatnia, stała się nieistotna...

Duch barda (Kaczmarski) śpiewa, z pogłosem:

*Patrzył na równy tłumów marsz
Milczał wsłuchany w kroków huk
A mury rosły, rosły, rosły
Łańcuch kołysał się u nóg...*

Drugi bard: – Puentująca zwrotka była dla jajogłowych, ale to ten potężny refren z „wyrwij...!” trafiał do każdej młodej osoby. To jest też trochę utwór o losie barda. Po obaleniu komunizmu w Polsce, Kaczmarski zaczął śpiewać ostatnie wersy – zamiast w czasie przeszłym – w czasie teraźniejszym...

Duch barda (Kaczmarski) śpiewa, z pogłosem:

*...A mury rosna, rosna, rosna
Łańcuch kołysze się u nóg...*

Duch-Romantyczność: – *Że trwają – pan za złe ma murom,/ A mnie się to życie podoba!* (Kaczmarski, Rozmowa)

Duch barda: – *Proszę pani, ja życie lubię / W jego prawdzie i jego złudzie;/ Ale człowiek dąży ku zgubie,/ wiedzieć o tym nie chcą ludzie.* (Kaczmarski, Rozmowa)

Duch-Romantyczność: – *Głos pana to wieczna żałoba. (...) Pan mówi, że życie to czyściec./ A oni (ludzie) pragnęliby baśni.* (Kaczmarski, Rozmowa)

Duch barda: – *Proszę pani, przecież to robię. / Opowiadam baśnie, choć smutne.* (Kaczmarski, Rozmowa) *Podobnie jak większość pieśni Wysockiego i moje utwory upominają się o wolność i godność jednostki...*

Nauczyciel: – Jerzy Pilch pisał po śmierci Kaczmarskiego w „Polityce”: „My, lud, nuciliśmy jego pieśni i znaleźliśmy je na pamięć, niektóre jego frazy w codzienny język weszły, a to jest w poezji miara celności największej. Kaczmarski był bardem, ale jak to w takich sytuacjach bywa – została mu też przyprawiona gęba barda”...

Druh-duch-prowokator: – „...A mieć gębę, i to gębę tak wyrazistą i nieusuwalną jak gęba narodowego barda, to zawsze jest niewygoda i dramat”...

Drugi bard: – Dlatego właśnie nie cierpię słowa „bard”. Niesie ze sobą niepodpisane zobowiązanie. Jeśli dasz się obwołać bardem, to koniec z Twoją wolnością!

Nauczyciel: – O, wracamy do sedna! Dla Kaczmarskiego wolność była bardzo ważna...

Duch barda, na pogłosie: – *Ja wiem, że walczyłem o wolność i tę wolność w jakiś sposób sobie wywalczyłem poprzez Radio Wolna Europa i poprzez przemiany w Polsce...*

Druh-duch-prowokator: – Zęby krat dawno zostały wyrwane, mury runęły. Marzenia o wolności spełniają się, a wielu Polaków nie potrafi tego dostrzec...

Kolega chłopaka: – Jak pisał Kaczmarski w „Według Gombrowicza narodu obrażanie” o Polaku: *W niewoli – za wolnością płacze/ Nie wierząc, by ją kiedyś zyskał,/ Toteż gdy wolność swą zobaczy/ Świeconą wodą na nią przyska./ Bezpiecznie tylko chciał gardłować/ I romantycznie o niej marzyć./ A tu się ciałem stały słowa/ I Bóg wie co się może zdarzyć!*

Nauczyciel: – A teraz na poważnie: obchodzimy 25-lecie wolności. Jestem pewien, że Jacek Kaczmarski miał wielkie zasługi w tym, że przeszliśmy Morze Czerwone prawie suchą stopą. Brakuje dziś Kaczmarskiego...

Druh-duch-prowokator: – Ale czy młodzież potrzebuje dziś barda?

Nauczyciel: – To raczej pytanie o autorytet. Młodzież potrzebuje wzorów, nauczycieli i mistrzów, nawet jeśli twierdzi coś innego. Jednak w dzisiejszej Polsce mamy straszliwą łatwość niszczenia autorytetów, opluwania, zrzucania z piedestału. Bezmyślnie, byle coś znaleźć na kogoś, coś, co go umniejszy, pokaże, że żadna to wielkość.

Kolega chłopaka: – Kaczmarski pisał o tym w „Zwątpieniu” (1989):

Na co się jeszcze obrażać w ojczyźnie

Przeobrażonych i przeobrażanych,

Gdzie, jeśli ktoś cię przez przypadek liźnie –

To, by otworzyć – nie zaleczyć – rany. (...)

Kogo wśród swoich bliźnich nienawidzić

Uszlachetniając podłość przez nienawiść (...)

Kogo wynosić pod niebo Lechitów,

Gdzie tyłu było dziwnie wyniesionych

I braknie brązu dla nowych pomników

Wśród tyłu starych – jeszcze nie strąconych.

Inna dziewczyna: – Ale Kaczmarski sam „zrzucał z piedestału”. W pierwszej powieści „Autoportret z kanałią” przedstawił w krzywym zwierciadle polskie środowisko opozycyjne, a w „Napoju Ananków” – wydrwił środowisko RWE (Radia Wolna Europa).

Nauczyciel: – Zadrwił też z siebie w „Autoportrecie”, przedstawiając się jako dalekiego od ideału alkoholika Kaczmara. A to świadczy o tym, że Kaczmarski miał poczucie humoru (o czym dziś mało kto pamięta) i dystans do siebie. Pisał o sobie „Jestem egzemplarz człowieka – diabli, czyścicwy i boski”.

Duch-Romantyczność: – *Właśnie, Bóg. Pan* (Kaczmarek) *Boga nie lubi,/ Ale mówi, że wciąż Go szuka...* (Kaczmarek, Rozmowa)
(atmosfera staje się bardziej mroczna; światło punktowe „wylawia” Ducha Konrada)

Duch-Konrad: – *Odezwij się – bo strzelę przeciw twej naturze;*

Jeśli jej w gruzy nie zburzę,

To wstrząsnę całym państw Twoich obszarem;

Bo wystrzelę głos w całe obręby stworzenia:

Ten głos, który z pokoleń pójdzie w pokolenia:

Krzyknę, żeś Ty nie ojcem świata, ale...

Głos diabła: (światło gaśnie) Carem!*

(robi się zamieszanie – na scenę wchodzi Kuglarze; śpiewają):

Najprostszych pytań bez odpowiedzi

Żądają wiecznie widzowie młodzi,

W każdym z nich Boga kawałek siedzi

I kusi diabła, by mu dogodził,

By go nawiedził. (Kaczmarek: Kuglarze)

(z grupy Kuglarzy wylania się diabeł)

Mefistofeles (ten sam, co Głos diabła): – *Ale zemsta, choć leniwa,/ Nagnała cię w nasze sieci;/ Ta karczma Rzym się nazywa,/ Kładę areszt na waszeci*". (Mickiewicz, „Pani Twardowska”) (diabeł próbuje chwycić za ramię Ducha barda; ten mu się wymyka)

SCENA IV – GDZIE RZYM, GDZIE KRYM...

Inna dziewczyna: – A więc od Wielkiej Improwizacji z wieszczem Mickiewiczem zawędrowaliśmy do karczmy, co Rzym się nazywa...

Dziewczyna: – No, ludzie! Mam uwierzyć, że Kaczmarek wielkim poetą był, tak? Jak Mickiewicz, tak? Ale nie uwierzę, że jakaś tam „Jałta” Kaczmareckiego była przebojem Przystanku Woodstock! Gdzie Rzym, gdzie Krym?...

Kolega chłopaka: – Właśnie: „Gdzie Rzym, gdzie Krym...” – znaczy, że to są rzeczy odległe od siebie, nie mające nic wspólnego ze sobą, tak? I tu się mylisz! Całe przysłowie brzmi: „Gdzie Rzym, gdzie Krym, gdzie karczmy babińskie”. Otóż, karczma „Rzym” leżała na tzw. szlaku czumackim, który prowadził z Radziwiłłowa do Odessy. Czterdzieści wiorst od tego „Rzymu” stały niegdyś trzy karczmy babińskie, w których gościńczę znajdowali podróżujący na... Krym!

Inna dziewczyna: – Powiedzenie „Gdzie Rzym, gdzie Krym” nabiera coraz więcej znaczeń...

Nauczyciel: – Jałta to przecież miasto na Krymie, gdzie w lutym 1945 roku spotkali się trzej alianccy przywódcy i dokonali podziału stref wpływów. Historycy nazwali to największym zwycięstwem Stalina, inni pisali o zdradzie, bo wtedy między innymi zapadła decyzja (za naszymi plecami), że powojenna Polska będzie w strefie radzieckiej. Kaczmarski pisał w „Jałcie”: „*Polacy? Chodzi tylko o to/ Żeby gdzieś w końcu mogli żyć!/ Z tą Polską zawsze są kłopoty*”...

Kolega chłopaka: – Ten tekst jest znów aktualny w czasach rosyjskiej uzurpacji na Ukrainie i aneksji Krymu! Gdybyś słyszała, jak ludzie reagowali, kiedy Muniek śpiewał słowa Kaczmarskiego „*Lecz nikt nie widzi i nie słyszy/ Co robi Góral (czyli dawniej Stalin, a teraz powiedzmy Putin) w krymską noc*”... Albo: „*Więc delegacje odleciały/ Ucichł na Krymie carski gród/ (...) Świat wolny święcił potem tryumf*”...

Nauczyciel: – A wcześniej są jeszcze takie słowa: „*Bo sojusz wielkich – to nie zmowa / To przyszłość świata – wolność, tad!/ Przy nich i słaby się uchowa/ I swoją część otrzyma – strat*”.

Dziewczyna: – No, dobra, ale to znowu ta martyrologia...

Kolega chłopaka: – Trochę tak, ale „na czasie”. Postaw się w sytuacji naszych rówieśników na Ukrainie, np. na Krymie czy Majdanie kilka miesięcy temu. Dla nich walka o wolność nie jest tylko hasłem z podręcznika historii, ale teraźniejszością... (*zwraca się do nauczyciela*) Myśli pan, że Jacek Kaczmarski pojechałby na Majdan minionej zimy?

Nauczyciel: – Nigdzie się nie pchał. Ale jeśli by go zaprosili – oczywiście.

Dziewczyna: – Nie no, jasne – to tragedia, że niedaleko od nas giną ludzie. Ale trudno sobie wyobrazić, żeby śpiewali o tym na „Przystanku Woodstock”...

Kolega chłopaka: – Ale za to słowo WOLNOŚĆ na Przystanku Woodstock wypowiedane jest po wielokroć, tak przez Jurka ze sceny, jak i w trakcie spotkań na ASP (*Akademii Sztuk Pięknych*), a przede wszystkim wiele, wiele razy przez ludzi – w rozmowach i dyskusjach między namiotami, w mailach po festiwalu. A przecież w utworach Kaczmarskiego i na Ukrainie też chodzi o wolność...

Nauczyciel: – Czytałem, że kilka lat temu, do jednej z prac magisterskich, młodzież z „Przystanku Woodstock” była pytana o największe wartości, którymi trzeba kierować się w życiu. Wyniki bardzo pozytywnie zaskoczyły badających – wśród najważniejszych wartości wymieniano wolność i przyjaźń.

Kolega chłopaka: – Poza tym „Jałta” ma w sobie wiele „czarnego humoru”...

Nauczyciel: – ...i typowych dla Kaczmarskiego ironii i sarkazmu, jak choćby natrętnie powtarzana puenta refrenu: „...i tak rozumieć trzeba Jałtę”.

Kolega chłopaka: – A „Sen Katarzyny II”? Nawet współcześni raperzy nie zrobiliby lepszego dissu!

Nauczyciel: – Dissu?

Kolega chłopaka: – „Diss” pochodzi od angielskiego słowa „disrespect”, czyli obraza. Jest to atak słowny kierowany w konkretną postać. Diss polega np. na wytknięciu przeciwnikowi negatywnych cech...

Nauczyciel: – Aha! W takim razie trudno się z tym nie zgodzić.

Kolega chłopaka: – Numer znam na pamięć. I nachodzi mnie taka refleksja, że Kaczmarski nie tylko był niedoścignionym mistrzem w warstwie lirycznej, ale także autorem jednego z ważniejszych „pocisków” w polskiej muzyce! Na przykład w pieśni „A my nie chcemy uciekać stąd...” opisał współczesność tak, że nie dziwię się, że jego utwory „rozwalają system”. Albo taka „Zbroja” *wykuta z mitów i wieczna jak mit:*

Do ciała mi przywarła

Przeszkadza żyć i spać

A tłum się cieszy z karła

Co chce giganta grać

Lecz choć zaginął hełm i miecz

Dla ciała żadna w niej ostoja

To przecież w końcu ważna rzecz

Zbroja

(zaciemnienie pomieszczenia; znów tworzy się atmosfera „nocy z duchami”; kolejny fragment „Zbroi” na pogłosie, może w wykonaniu samego Kaczmarskiego <https://www.youtube.com/watch?v=ODQ4usDcNOK>)

Wrzasnęli hasło wojna

Zbudzili hufce hord

Zgwałcona noc spokojna

Ogląda pierwszy mord

Goreją świeże rany

Harbiona płonie twarz

Lecz nam do obrony dany

Pamięci pancierz nasz

Więc choć za ciosem pada cios

I wróg posiłki śle w konwojach

Nas przed upadkiem chroni wciąż

Zbroja

SCENA V – WOJNA POSTU Z KARNAWALEM

Inna dziewczyna: – Hmm... To znaczy, że te wszystkie sprawy nie są wcale tak odległe...

Kolega chłopaka: – No, właśnie! Tak jak Kaczmarek...

Nauczyciel (na przemian, wchodzi sobie w słowo): – ...był bliski pokoleniu czasu „karnawału Solidarności”...

Kolega chłopaka: ...może być bliski nam...

Nauczyciel: ...Bo jego twórczość jest nadal aktualna...

(znów robi się zamieszanie – na scenę wchodzi Kuglarze – wśród nich, ukrywający się przed diabłem, Duch barda; śpiewają):

Oszalało miasto całe,

Nie wie starzec ni wyrostek

Czy to post jest karnawalem,

Czy karnawał – postem! (Wojna postu z karnawalem)

Nauczyciel: – Następny przykład – „Wojna postu z karnawalem”, program z 1992 roku.

(atmosfera staje się bardziej mroczna; Kuglarze przygotowują się do przedstawienia, a Duch barda jakby wprowadza w jego treść)

Duch barda: – *Na program „Wojna postu z karnawalem” składają się piosenki, w których próbujemy przypatrzeć się, jak się zachowują ludzie w sytuacjach przejściowych; co robią z wolnością, jakie podejmują wybory...*

Jeden z **Kuglarzy:** – *Odwołujemy się do historii, tym razem do historii europejskiej.*

Drugi z **Kuglarzy:** – *Uważamy, iż powrót do Europy nie musi oznaczać powrotu do autostrad, ubezpieczeń społecznych, czy pełnych sklepów...*

Pierwszy z **Kuglarzy:** – *...natomiast musi oznaczać powrót do historii Europy...*

Trzeci z **Kuglarzy:** – *...która jest pełna dramatów, tragedii, zbrodni, wojen religijnych i ekonomicznych...*

Kuglarze (razem): – *... których byliśmy kiedyś częścią i będziemy częścią.*

Duch barda (śpiewa): – *A ja na złość im – nie należę.*

I tak beze mnie – o mnie – gra. (Kaczmarek, Wojna postu... – Ja)

Kuglarze (Kuglarze i wisielcy – Wczorajsze życie):

Jak szczury ludzie tu się mnożą -

Żyją, żerują, cudzołożą,(...)

Więc się do dżumy często tęskni -

Do wojny, co gatunek trzebi.

Duch 1 (Fryderyk Nietzsche): – *Wojna wychowuje do wolności.*

Duch 2 (Leopold Staff): *O, wolności! Tyś jak słońce,/ Co się równym blaskiem pali/ Na bagnecie ostrej stali...*

Duch 3 (Madame Roland): – *To są moje ostatnie słowa (przed ścięciem na szafocie, podczas rewolucji francuskiej): O wolności, jakież zbrodnie popełnia się w twoim imieniu!*

Duch barda: *Turla się głowa królewska pod stopy.*

*Sprawiedliwości stało się więc zadość.
Dla zniewolonej wzór to Europy:
Szafot wszak biskup w końcu sam pokropił
I wielka nastąpiła radość! (Wojna postu..., Cromwell)*

Duch 4 (Mark Twain): Kto chce wolności bez zamieszek, chce deszczu bez burzy.

Duch 5 (przedstawia się i mówi): – Mickiewicz. Adam Mickiewicz: *Walka o wolność, gdy się raz zaczyna, / Z ojca krwią spada dziedzictwem na syna („Giaur”).*

Duch-Romantyczność-Nike: Zaprzestańcie wzajemnych podbojów. / Korzystajcie z dobrodziejstw pokoju. (Wojna postu... Koniec wojny 30 letniej)

Duch barda: *Jeśli na drodze do wolności stoisz / Prawa odrzuć precz a Boga zmień!* (Kaczmarski, „Walka Jakuba z aniołem”)

Duch-Romantyczność-Nike: – *Obcy panu brak wątpliwości. / To pan śpiewa, co pan przeczytał. / Po prostu świat w książkę uprościć. / Pan gra, kiedy wszechświat zgrzyta.* (Kaczmarski, Rozmowa)

(spośród Kuglarzy wychodzą: Hipis, Facet w kapeluszu z pacyfą i Babka; mówią – lub śpiewają – razem):

Pochowajcie urazy i zwłoki

I dojrzyjcie do nowej epoki... (Wojna postu... Koniec wojny 30 letniej)

(postaci z widowni komentują):

Druh-duch-prowokator: – Czy zatem Kaczmarski, jego twórczość, mogą być „przewodnikami” dla współczesnej młodzieży?

Nauczyciel: – Myślę, że tak. Jako nauczyciel wiem, że młodzież wcale nie łąknie całkowitej wolności, zupełnego braku ograniczeń...

Kolega chłopaka: – ... A czego?

Nauczyciel: – Chyba „długiej smyczy”; tego, by pozwolić im biegać, odbiegać daleko, ale też pewności, że jak staną w niebezpiecznym miejscu, to ktoś ich powstrzyma... Trzeba im pomóc wczytać się, wsłuchać w twórczość Kaczmarskiego. Docenić, z jakim kunsztem wchodził w buty Witkacego, Kochanowskiego, jak w obrazie Breugla udało mu się dostrzec polską rzeczywistość z początku lat 90...

Drugi bard: – Ja myślę, że Kaczmarski będzie wieczny, tak jak wieczny jest Rej czy Kochanowski...

Nauczyciel: – Dziś, kiedy polityczne odniesienia jego utworów tracą na ważności, zostaje to, co najważniejsze – czysta sztuka...

(światło punktowe na Duchu barda)

Duch Barda (śpiewa): Późno mądrość przychodzi

Czego pragnąć się godzi.

Ale próżno żałować
Czego nie szło zachować. (Wojna postu..., Jan Kochanowski)

KONIEC

Twórczość Jacka Kaczmarskiego

1. Ale źródło wciąż bije... / Jacek Kaczmarski. – Warszawa : „Volumen” : „Marabut”, 2002. – 583 s.
2. Alicja w Krainie Czarów / Walt Disney's, Jacek Kaczmarski opowiada. – Warszawa : Egmont Polska, 1996. – 112 s.
3. Antologia poezji / Jacek Kaczmarski ; [red. Krzysztof Nowak ; wstęp Krzysztof Gajda, Krzysztof Nowak]. – Warszawa : Demart, 2012. – 1128 s.
4. Autoportret z kanałią / Jacek Kaczmarski. – Warszawa : Wydaw. Wodnika, 1994. – 282 s.
5. Jacek Kaczmarski. – Warszawa : „Twój Styl”, 2000. – 136 s.
6. Jacek Kaczmarski. – Wrocław : „Rubfor”, 1989. – 31 s.
7. Jacek Kaczmarski II. – Wrocław : „Rubfor”, 1989. – 32 s.
8. Kubuś Puchatek / Walt Disney's, Jacek Kaczmarski opowiada. – Warszawa : Egmont Polska, 1996. – 112 s.
9. Napój Ananków / Jacek Kaczmarski. – Warszawa : „Twój Styl”, 2000. – 164 s.
10. Piotruś Pan / Walt Disney's, Jacek Kaczmarski opowiada. – Warszawa : Egmont Polska, 1996. – 112 s.
11. Plaża dla psów / Jacek Kaczmarski. – Warszawa : „Muza”, 1998. – 452 s.
12. Piosenki / Jacek Kaczmarski, Edward Stachura, Leonard Cohen ; [tł. piosenek Leonarda Cohena Maciej Zembaty]. – Wyd. 2 zm. – Warszawa : Wydawnictwo Anagram, 2005. – 169 s.
13. Pożegnanie barda : [z Jackiem Kaczmarskim rozmawia...] / Grażyna Preder. – Koszalin : Nitrotest, 1995. – 156 s.
14. Śpiąca królewna / Walt Disney's, Jacek Kaczmarski opowiada. – Warszawa : Egmont Polska, 1997. – 112 s.
15. Śpiewał, że blisko już świt ... : piosenki Jacka Kaczmarskiego. – Wrocław : Wrocławskie Wydaw. Muzyczne, 1990. – 81 s.
16. Tunel / Jacek Kaczmarski. – Gdańsk : „Tower Press”, 2004. – 64 s.
17. Utwory Jacka Kaczmarskiego : [poezja śpiewana] / Agencja Artystyczna „Alba”. – Opole : „Alba”, 1990. – 231 s.
18. Zakochany kundel / Walt Disney's, Jacek Kaczmarski opowiada. – Warszawa : Egmont Polska, 1996. – 112 s.

19. Życie do góry nogami / Jacek Kaczmarski [oraz] Patrycja Volny ; [il. Małgorzata Bieńkowska]. – Warszawa : Świat Książki – Bertelsmann Media, 2004. – 109 s.

Opracowania o Jacku Kaczmarskim

Pozycje zwarte:

1. Galeria Jacka Kaczmarskiego. Skrzydło wschodnie / Andrzej Kasperek // Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013. – 236 s.
2. Jacek Kaczmarski. – Warszawa : „Twój Styl”, 2000. – 136 s.
3. Jacek Kaczmarski II. – Wrocław : „Rubfor”, 1989. – 32 s.
4. Jacek Kaczmarski w świecie tekstów / Krzysztof Gajda. – Nowe wyd. popr. i poszerz. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2013. – 392 s. : il. Bibliogr. s. 381-388.
5. Lekcja historii Jacka Kaczmarskiego : obraz, wiersz, komentarz / Iwona Grabska, Diana Wasilewska. – Warszawa : Demart, 2012. – 303 s.
6. Mimochodem : rozmowy o Jacku Kaczmarskim / Katarzyna Walentynowicz. – Warszawa : Bellona, 2014. – 400 s.
7. To moja droga : biografia Kaczmarskiego / Krzysztof Gajda. – Poznań ; Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie Oddział Publicat, 2009. – 367 s.
8. Wbrew, pomimo i dlatego : analiza twórczości Jacka Kaczmarskiego / Piotr Wiroński. – Kraków : Księgarnia Akademicka, 2011. – 310 s.
9. Zanurzeni w historii – zanurzeni w kulturze / pod. red. Marka Karwali i Barbary Serwatki. – Kraków : Śródmiejski Ośrodek Kultury, 2009. – 108 s.
10. Zostały jeszcze pieśni... : Jacek Kaczmarski wobec tradycji / pod red. Krzysztofa Gajdy i Michała Traczyka. – [Warszawa] : Wydawnictwo MG, 2010. – 363 s.

Artykuły:

1. Historii nie wyrzucimy na śmietnik / Andrzej Kasperek; rozm. przepr. Jarosław Mikołajewski // *G a z . W y b o r .* – 2014, nr 86, s. 25
2. Kaczmarski diabli, czyścicow i boski / Michał Wilgocki // *G a z . W y b o r .* – 2014, nr 84, s. 13
3. Uwodziciel / Jacek Kleyff; rozm. przepr. Jędrzej Słodkowski // *G a z . W y b o r .* – 2014, nr 86, s. 24-25

Netografia:

<http://alexkuklov.wordpress.com/2014/03/17/jacek-kaczmarski-autoportret-z-kanalia-pne-sie-w-gore-w-nic-nie-wierze/>

<http://culture.pl/pl/tworca/jacek-kaczmarski>

<http://www.kaczmarski.art.pl/media/prace/gajda.php>
<http://www.kaczmarski.art.pl/tworczosc/epika/zapowiedzi/autoportret.php>
<http://www.kaczmarski.art.pl/tworczosc/epika/zapowiedzi/napoj.php>
<http://www.kaczmarski.art.pl/tworczosc/zapowiedzi/mury.php>
<http://m.wyborcza.pl/wyborcza/1,105406,2019073.html>
<http://www.polskieradio.pl/7/160/Artykul/1097138,Jacek-Kaczmars...>
<http://www.rp.pl/artukul/575443.html>
<http://teksty.org/jacek-kaczmarski,jalta,tekst-piosenki>
<http://teksty.org/jacek-kaczmarski,mury,tekst-piosenki>
http://www.tekstowo.pl/piosenka,jacek_kaczmarski,zbroja.html
http://warszawa.gazeta.pl/warszawa/1,34861,16081337,Obchody_1...
<http://wiadomosci.wp.pl/kat,1342,title,Gintrowski-dla-mnie-i-Kacz...>
http://pl.wikipedia.org/wiki/Jacek_Kaczmarski
http://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_postu_z_karnawa%C5%82em
http://wyborcza.pl/magazyn/1,137770,15785347,Historii_nie_wyrzucimy_na_s_mietnik.html
<https://www.youtube.com/watch?v=ODQ4usDcNOK>
<https://www.youtube.com/watch?v=KjyjHuKvxaw>
<https://www.youtube.com/watch?v=p2aZRbcsxzY>
<http://zielonagora.gazeta.pl/zielonagora/1,35161,16423422.html>

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

AD FONTES! – Do źródeł : od konkursu Co wiesz o Kaliszu? do konkursu Odkrywamy tajemnice Kalisza i regionu kaliskiego / zebr. i oprac. Anna Bestian-Zajęc. – Kalisz: Archiwum Państwowe w Kaliszu, 2014. – 233 s. : fot.

20. rocznica konkursu na temat Kalisza i regionu kaliskiego

ALBUM de Kalisch / fot. de Jean Guillaume Diehl; tekst Jerzy Aleksander Splitt. – Kalisz: Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka, 2014. – 56 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

Reprint najstarszego albumu miasta Kalisz z fotografiami z lat 60. XIX wieku. Dot. m.in. związków fotografa z Kaliszem

ALTARE Privileg., czyli jak Edward Garczyński walczył o ludzkie dusze / Rafał Krakowiak. – Poznań, Łomnica: [b.w.], 2014. – 39 s.

Historia ufundowania kościoła w Łomnicy, pow. Nowy Tomyśl, w XVIII wieku przez ziemianina i działacza politycznego, Edwarda Garczyńskiego.

CYFROWE Archiwa Tradycji Lokalnej : przewodnik / red. Marta Drobnik, Anna Morawska. – Warszawa: Karta, 2014. – 331 s. : fot.

Archiwa cyfrowe prowadzone przez gminne biblioteki publiczne. Dot. prezentacji materiałów źródłowych nt. historii regionu w internecie. Dot. także Wielkopolski.

CYSTERKI w Ołoboku : jubileusz 800-lecia lokacji klasztoru / oprac. Ewa Kotowska-Rasiak, Justyna Sprutta. – Sieroszewice: Urząd Gminy w Sieroszewicach, 2014. – 96 s. : fot., il.

Zbiór wykładów wygłoszonych na konferencji popularnonaukowej w Ołoboku, pow. Ostrów Wlkp. w 2013 r. Także wydarzenia związane z obchodami jubileuszu.

DEKALOG pracy organicznej w XXI wieku / Marian Król, Jerzy Szyło; Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego. – Poznań: Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego, 2013. – 81 s. : fot.

Zawiera m.in. wiersze poświęcone H. Cegielskiemu.

DRUKI podziemne i emigracyjne w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu 1976 – 1989 : katalog / Monika Antczak. – Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2014. – 133 s. : il. – (Katalogi i Bibliografie; 17)

Katalog książek i czasopism drukowanych w drugim obiegu przez nielegalne i podziemne wydawnictwa oraz wydanych poza granicami kraju.

DZIAŁALNOŚĆ kulturalna Stanisława Reszki z Buku / Anna Maria Lepacka; Urząd Miasta i Gminy w Buku. – Buk: Urząd Miasta i Gminy, 2014. – 191 s. : fot. – (725. Rocznica Lokacji Miasta Buk)

Duchowny, działacz polityczny i kulturalny XVI wieku pochodzący z Buku.

DZIEDZICTWO kulturowe miasta Kalisza i regionu południowej Wielkopolski. 3. Unikatowe obiekty sakralne Kalisza. Rzemiosła i przemysł powiatu kaliskiego w osiemnastym stuleciu. Prasa na tle życia kulturalnego Miasta Kalisza w dziewiętnastym wieku i w dobie dwudziestolecia międzywojennego. Podstawy prawne działalności notariuszy kaliskich w okresie międzywojennym. Zapomniane nieszablone osobowości Kaliszan. Realizowane projekty badawcze z zakresu regionalistyki i terapii przez sztukę / red. nauk. Samanta Kowalska. – Poznań; Kalisz: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Pedagogiczno-Artystyczny, 2013. – 218 s. : fot., tab.

GĘBICKIE zapiski historyczne : od Anny z Mycielskich Radziwiłłowej do gen. Stanisława Rostworowskiego / red. Bogusław Janik, Stanisław Jan Rostworowski. – Gębice : Gmina Pępowo : Muzeum w Gostyniu, 2014. – 416 s. : il. Bibliografia s 374-375

GRODZISKO z wczesnej epoki żelaza i wczesnego średniowiecza w Grodzisku gm. Pleszew, woj. wielkopolskie : studia i materiały / red. Grzegorz Szczurek, Artur Różański; Fundacja Ochrony Zabytków w Poznaniu. – Poznań: Wydawnictwo i Pracownia Archeologiczna Profil-Archeo, 2013. – 142 s. : il., tab.

HIPOLIT Cegielski Bene de Patria Meritus, Dobrze Zasłużony Oczywiście / Marian Król. – Poznań: Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego, 2013. – 117 s. : fot.

HISTORIA garnizonu Września i służba w 68. pp por. Władysława Dąbrowskiego / Jerzy Dąbrowski; Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrzesińskich. – Września: Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrzesińskich, 2014. – 93 s. : fot.

Historia w okresie międzywojennym i we wrześniu 1939 roku.

JÓZEF Radwan (1858-1936) : prawnik, wydawca i działacz społeczny / Krzysztof Walczak, Ewa Andrysiak, Ewa Obała. – Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2014. – 76 s. : il. – (Kaliszanie; 9)

Prawniki, redaktor, twórca i właściciel „Gazety Kaliskiej”.

JUBILEUSZ 40-lecia Poznańskiego Klubu Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Ostrzeszowskiej. – [Poznań]: [b.w., 2014]. – 46 s. : fot.

KATEDRA Orientalistyki na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / Arkadiusz Jabłoński [i in.]; red. Jacek Świędrowski i Tomasz Wicherkiewicz. – Poznań: UAM, 2013. – 10, VIII, 10 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

KRAINA lasów i jezior : cztery pory roku : [album] / fot. Marek Chwistek; Wielkopolska Lokalna Grupa Działania. – Leszno: Wielkopolska Lokalna Grupa Działania Kraina Lasów i Jezior, 2014. – 268 s. : il.

Album fotograficzny, ukazujący architekturę i przyrodę 12 gmin regionu leszczyńskiego, należących do organizacji pozarządowej „Wielkopolska Lokalna Grupa Działania Kraina Lasów i Jezior”.

KRÓLEWSKIE Gniezno w sercu Wielkopolski : [informator] / tekst Dorota Kornacka; zdjęcia Jerzy Andrzejewski [i in.]; red. Joanna Gontarz, Iwona Gutowska. – Warszawa: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2014. – 33 s. : fot., mapa.

MIASTO ponad ogień i czas. Echa kaliskiego sierpnia 1914 roku w literaturze, grafice i filmie / Arkadiusz Błaszczak. – Kalisz: Miejska biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka w Kaliszu, 2014. – 200 s. : il.

Wydarzenia w Kaliszu w sierpniu 1914 roku. M.in. antologia utworów literackich dot. zburzenia miasta.

MIEJSCA pachnące historią : powiat międzychodzki : mały przewodnik po wybranych miejscach historycznych z terenu powiatu międzychodzkiego / red. i teksty Robert Jędrzejczak, Artur Paczesny; fot. Tadeusz Andrzejewski; Muzeum Zamek Opalińskich w Sierakowie. – [B.m.]: Agencja Reklamowa Agpa, 2014. – 55 s. : fot., mapa.

Dodatek: Mapa turystyczna powiatu międzychodzkiego : skala 1 : 83 500

Kościół, pałace i obiekty historyczne w gminach Chrzypsko Wielkie, Kwilcz, Międzychód i Sieraków.

MIĘDZYCHÓD miasto i gmina : informator krajoznawczo-turystyczny / Włodzimierz Łęcki; Urząd Miasta i Gminy Międzychód. – Międzychód: Drukarnia Międzychód, 2014. – 68 s. : fot., pl., mapa.

MUROWANA Goślina i okolice na dawnych widokówkach / zebrał i oprac. Maciej Sterczała. – Wyd. 2 popr. i uzup. – Murowana Goślina: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. Bonawentury Graczyńskiego; Jarocin: Drukarnia „Projekt”, [2014]. – 140 s. : fot.

NOWOTWORY złośliwe w Wielkopolsce w 2011 roku / oprac. Agnieszka Dyzman-Sroka [i in.]; Wielkopolskie Centrum Onkologii, Wielkopolskie Biuro Rejestracji Nowotworów. – Poznań: Wielkopolskie Centrum Onkologii, 2013. – 122 s. : il., tab., wyk.

Tekst także w jęz. angielskim

ODBUDOWA „Solidarności” kaliskiej i wybory parlamentarne 1989 roku / Marek Kozłowski. – Kalisz: Media i Rynek, 2014. – 244 s. : il.
Bibliografia s. 217-227

OPOWIEŚĆ o ziemi goślińskiej / Dariusz Paprocki; il. Bartłomiej Stefański. – Murowana Goślina: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. B. Graczyńskiego, 2014. – 78 s. : fot., il., mapy.

Historia Murowanej Gośliny i okolic.

OSTROWSKIE szpitale wojskowe XX wieku / Antoni Sukiennicki. – Ostrów Wielkopolski: Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego, 2014. – 31 s. : fot., pl., portr. – (Historie Ostrowskie)

[PIĘĆDZIESIĄTE czwarte] 54. Kaliskie Spotkania Teatralne : Festiwal Sztuki Aktorskiej : Kalisz 10-16 maja 2014 : [program] / red. Małgorzata Leyko, Agata Wypych-Skonieczny. – [Kalisz]: [b.w.], 2014. – 58 s. : fot.

POLSKIE drzewa / Krzysztof Borkowski. – Poznań: Dalpo, 2014. – 272 s. : fot.

Dot. m.in. drzew – pomników przyrody w Wielkopolsce.

POWSTANIE styczniowe we Wschodniej Wielkopolsce : 150-lecie narodowego zrywu i tragedii / red. Elżbieta Steczek-Czerniawska, Piotr Gołdyn. – Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2013. – 108 s. : fot.

PRZEWODNIK po Kolegii średzkiej / Bożenna Urbańska. – Środa Wielkopolska: Średzkie Towarzystwo Kulturalne; Słupia Wielka: AR „Promocja”, 2014. – 102 s. : fot., il., pl.

Wystrój wnętrza kościoła i jego historia.

ROZWÓJ turystyki w Pile i w Północnej Wielkopolsce / red. nauk. Piotr Głowski. – Poznań: [b.w.], 2014. – 102 s. : fot., tab.

SANKTUARIUM pod wezwaniem Pocieszenia Najświętszej Maryi Panny na Zdzieżu w Borku Wielkopolskim / Daniel Litkowski. – [Borek Wielkopolski: b.w.], 2014. – [56] s. : fot.

SŁOWNIK biograficzny wielkopolskich emigrantów, podróżników i ludzi morza / Mariusz Borowiak. – Nekla: Gmina Nekla, Nekielskie Stowarzyszenie Kulturalne, 2014. – 257 s. : fot., portr.

SODALICJA Mariańska w Poznaniu 1988-2013 : III Księga Jubileuszowa / pod red. Krystyny Medyckiej. – Poznań: Wydaw. Rys, 2014. – 73 s. : fot.

SPEŁNIONY nauczyciel : księga pamiątkowa 50-lecia pracy Zbigniewa Mocka, Kanclerza PWSZ im. J.A. Komeńskiego w Lesznie / red. Anna Mamulska. – Leszno: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. J.A. Komeńskiego, 2014. – 143 s. : fot.

Biogram jubilatów oraz teksty poświęcone oświacie i kulturze Leszna.

STANISŁAW Piotrowski : kapłan, harcerz, wychowawca [z Kalisza] / Janusz Stańczuk. – Warszawa: Wydaw. Sióstr Loretanek, 2013. – 352 s. : il.

SZKOŁA Podstawowa im. Ofiar Pacyfikacji Brodziszewa 1939 w Brodziszewie : 1913-2013 / Dorota Bartczak-Goldberg, Stanisława Leśniewska, Ewelina Bartczak-Fechał. – Poznań: [b.w.], 2013. – 96 s. : fot., portr., tab.

ŚLADAMI przeszłości w Buku / Stanisław Kustra; Urząd Miasta i Gminy w Buku. – Buk: Urząd Miasta i Gminy, 2014. – 204 s. : fot. – (725. Rocznica Lokacji Miasta Buk)

Dot. m.in. zagadnień wyznaniowych i zabytków.

ŚREDNIOWIECZNY system obronny miasta Poznania odcinek północno-zachodni : wyniki badań archeologicznych / pod red. Piotra Pawłaka. – Poznań:

Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, 2013. – 315 s. : fot., il., mapy. – (Bibliotheca Fontes Archaeologici Posnanienses; vol. 15)

Wyniki badań średniowiecznego systemu fortyfikacji i charakterystyka zabytków ruchomych.

THE Royal Gniezno in the heart of Wielkopolska : [informator] / tekst Doro-
ta Kornacka; zdjęcia Jerzy Andrzejewski [i in.]; red. Joanna Gontarz, Iwona Gu-
towska. – Warszawa: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2014. – 33 s. : fot.,
mapa.

TOWARZYSTWO Gimnastyczne „Sokół” – droga do zwycięstwa : od „So-
kół” lwowskiego do Okręgu Leszczyńskiego / Damian Matecki. – Kraków: Wy-
daw. „Kasper”, 2014. – 240 s. : il.

Historia organizacji m.in. w Lesznie w latach 1902-1939.

TURYSTYCZNIE przez Kępno : przewodnik / red. Anna Dębska; oprac.
graf. Monika Aleksandrowicz. – Kępno: Urząd Miasta i Gminy, 2013. – 32 s. :
fot.

Dot. także zabytków.

TWÓRCZOŚĆ Karola Kurpińskiego / Tadeusz Przybylski. – Włoszakowice:
Towarzystwo Muzyczne im. Karola Kurpińskiego, 2014. – 66 s.

Kompozytor urodzony we Włoszakowicach, pow. Leszno.

WIELKOPOLSCY żołnierze wyklęci... : straceni z wyroków komunistycz-
nych sądów... / Waldemar Handke. – Leszno: Uni-Druk Poznań, 2014. – 153 s.,
[VIII] s. tabl. złoż. luzem : fot., portr. – (Biblioteka Grota; t. 48)

WIELKOPOLSKA przedsiębiorczość wobec wyzwań badawczo-
rozwojowych / Piotr Cichocki, Witold Nowak, Martyna Plucińska. – Poznań: Wy-
daw. Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewi-
cza, 2013. – 109 s.

Współpraca wielkopolskich przedsiębiorców z jednostkami naukowymi.

WIZERUNEK społeczny i medialny Poznania na tle dużych miast Polski /
Urszula Kaczmarek, Michał Wójcicki. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe,
2013. – 95 s. : il., mapy, tab. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 23)

WSPOMNIENIA o Ignacym Mosiu : w 35-lecie Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza / red. Anna Surzyńska-Błaszak. – Poznań: Biblioteka Raczyńskich, 2013. – 110 s. : fot., il., portr.

Fundator i honorowy kustosz Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza w Poznaniu.

WSPÓŁCZESNA Wielkopolska. Cz. 1 / praca zbiorowa pod red. Stanisława Piotra Zakrzewskiego. – Poznań: Wydaw. Naukowe WNPiD UAM, 2013. – 278 s. : il.

WYSTAWA archeologiczna „Miasto i woda – historie połączone” / Andrzej Krzyszowski; Urząd Miasta i Gminy w Buku. – Buk: Urząd Miasta i Gminy, 2014. – 24 s. : fot. – (725. Rocznica Lokacji Miasta Buk)

Wykopiska archeologiczne w Buku.

Z DZIEJÓW organizacji niepodległościowych w Wielkopolsce w latach 1945-1956 / Krzysztof Błaszczak. – Wolsztyn: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. Stanisława Platera, 2014. – 356 s. – (Ocalić od Zapomnienia)

ZABYTKI archeologiczne ze zbiorów inż. Stanisława Pijanowskiego z Głuchej Puszczy [pow. Słupca] / pod red. Marcina Krzepakowskiego i Małgorzaty Kranc; Gminna Biblioteka Publiczna im. Czesława Chruszczewskiego w Mieścisku, Muzeum Regionalne w Wągrowcu. – Wągrowiec: Zakł. Poligraficzno-Wydawniczy „M-Druk”, 2013. – 284 s. : fot., il.

ZIEMIANIE, dwór, ogród dworski Godurowa : zachowane świadectwo historii ziemian / pod red. Adama Muszyńskiego. – Godurowo: Netbox Polska Sp. z o.o., 2012. – 368 s. : il.

ŻĄDAJCIE piwa z Bojanowa! Jest ono dobre, pełne smaku, a słynie z jednolitej zawsze dobroci : ponadwiekowa historia browaru w Bojanowie. Od Junkego do Jakubiaka / Witold Mikołajczyk. – Bojanowo: Urząd Miasta i Gminy w Bojanowie, 2013. – 120 s. : fot. – (Szkice Bojanowskie; z. 6)

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(czerwiec–sierpień 2014)

W miesiącach letnich w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowano liczne imprezy i zajęcia dla dzieci i młodzieży pod hasłem „Wakacje w bibliotekach”. W czerwcu obchodzono Dzień Dziecka, upowszechnił się zwyczaj uroczystego przyjmowania najmłodszych do grona czytelników. Kontynuowano także akcję „Cała Polska czyta dzieciom”, również w formie Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom. Coraz większą popularność zyskuje „uwalnianie książek”.

C z e r w i e c

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Artystyczny świat Nikoli” – wernisaż wystawy 7-letniej Nikoli z udziałem jej rodziców
- „Agent Baj i agentka Ka” – widowisko teatralne w wykonaniu Teatru Petit z Leszna

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Spotkania z pasjami” dla seniorów – spotkanie on-line z Jerzym Kryszakiem
- Akademia Młodego Czytelnika – głośne czytanie i zajęcia dla przedszkolaków
- Warsztaty filmowe w plenerze – dla młodzieży
- Kurs komputerowy dla osób 50+
- Spotkanie w ramach projektu „Młodzież nakręca Gminę”

Czempiń (pow. Kościan)

- „Królewna Śnieżka” – przedstawienie dla dzieci, z udziałem pracowników Urzędu Miasta i Gminy w Czempiniu oraz Biblioteki

Gniezno

- Książki z dziurą i nie tylko – impreza czytelnicza dla dzieci przedszkolnych.
- Imprezy czytelnicze zorganizowane w ramach III Królewskiego Festiwalu Artystycznego:

- ~ Warsztaty literackie dla dzieci połączone z promocją książki Agnieszki Gadzińskiej pt. „Skłota i reszta świata”
- ~ „Niechaj historia nami nie szasta, bo mamy Piasta” – warsztaty artystyczne dla dzieci i rodziców w Artystycznej Dolinie Pojednania

Gostyń

- Galeria Jednego Obrazu (także w lipcu i sierpniu)
- Klub Mam (także w lipcu i sierpniu)
- „Zmień przestrzeń – aranżacja i design w bibliotece” – warsztaty dla bibliotekarzy z powiatu
- Spotkanie z Marcinem Fabjańskim – filozofem, pisarzem, reportażystą idącym z Lipska śladami niemieckiego myśliciela Johanna Gottlieba Fichtego
- Impreza podsumowująca cykl spotkań „Przyjaciel Książki” z wręczeniem certyfikatów przedszkolakom

Kalisz

- „Tworzeniu wielu książek nie ma końca” – prezentacja multimedialna poświęcona dziejom książki kaliskiej (z okazji Jubileuszu: 650. lat w służbie książki oraz Roku Czytelnika) dla uczniów szkoły podstawowej
- „To już 40 lat” – spotkanie jubileuszowe (Filia nr 5)
- „Język polski na wesoło” – quizy oraz prezentacje multimedialne dla uczniów ze szkoły podstawowej (Filia nr 5 oddział dla dzieci)
- „Zegadłowicz wplatany we wrzosy” – wspólne czytanie w 105. rocznicę debiutu poetyckiego. Organizator: Stowarzyszenie Promocji Sztuki Łyżka Mleka (Filia nr 7)
- Konkurs recytatorski „Strofy znad Prosný” (Filia nr 2)
- „Moje ulubione potrawy” – konkurs dla osób niepełnosprawnych (Filia nr 3)
- Wystawy:
  - ~ „Stanisław Wojciechowski, Honorowy Obywatel Miasta Kalisza – 145. rocznica urodzin”
  - ~ „145. rocznica urodzin Waclawa Gąsiorowskiego” (Filia nr 2)
  - ~ „Tadeusz Różewicz, Marek Nowakowski: dwóch wybitnych, niedawno zmarłych polskich pisarzy” (Filia nr 4)
  - ~ „To już 40 lat” – wystawa okolicznościowa (Filia nr 5)
  - ~ „Rok 2014 Rokiem Błogosławionego Edmunda Bojanowskiego?” (Filia nr 7)
  - ~ „Dziecko w literaturze” (Filia nr 9 oddział dziecięcy)

Kępno

- „Kępińskie detale” – projekt realizowany przez Stowarzyszenie Kulturalne Euro-Art w ramach specjalnego programu „Równać Szanse” Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży finansowanego przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności. Partnerem merytorycznym projektu jest Muzeum Ziemi Kępińskiej:
  - ~ Spotkanie młodzieży uczestniczącej w projekcie ze starostą kępińskim, który przekazał książki „Zwycięski czerwiec '89 w regionie kępińskim – ludzie i wydarzenia”
  - ~ Spotkanie młodzieży z Iwo Gałęckim, dyrektorem Leśnego Zakładu Doświadczalnego w Siemianicach, który jest częścią Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu
  - ~ Spotkanie młodzieży z Sylwią Kucharską, historykiem sztuki, dyrektorem Muzeum Ziemi Kępińskiej
  - ~ Spotkania z Henrykiem Bajorem, historykiem sztuki, absolwentem Wydziału Historycznego na UAM
- Spotkanie Stowarzyszenia Pomocy Chorym Onkologicznie „Zielony Parasol”
- Promocja książki kępnianina, Marcina Wiatraka pt.: „Ideologia kultu samurajskiego miecza”
- „Teatr w przestrzeni” – warsztaty teatralne, prowadzone przez Marka Chojnackiego, kulturoznawcę, wykładowcę na UAM w Poznaniu, reżysera spektakli teatralnych, autora kampanii reklamowych
- „Ogród dla pszczół” – rozstrzygnięcie powiatowego konkursu plastycznego z elementami wiedzy przyrodniczej dla młodzieży gimnazjalnej

Kłeco (pow. Gniezno)

- „Święto wolności” – wystawa książek oraz rys historyczny
- „Czytam filmy i oglądam książki – a może odwrotnie? Co bardziej wzbogaca człowieka książka czy film?” – wystawa zekranizowanych powieści
- Zajęcia z cyklu „Poznawanie swojej biblioteki od A-Z” – warsztaty plastyczne dla dzieci
- „Dzień ojca” – wystawa książek oraz prezentacja wierszy popularnych poetów
- „Lato okresem wakacyjnym” – wystawa książek oraz prezentacja wierszy

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna :

- Teatrzyk Kamishibai pt. „Szukając Marudka” (także w lipcu)

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan z/s w Kiełczewie:

- Wykonywanie przez dzieci gazetek na temat uroków wakacji i przyozdabianie stołów, regałów i szafek wykonanymi bukietami (Filia w Racocie)

- Śpiewy i popisy taneczne w bibliotece (Filia w Racocie)
- „Wspomnień czar” – pożegnalne spotkanie z uczniami klasy trzeciej ze szkoły podstawowej (Filia w Starym Luboszu)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- XIX edycja konkursu wiedzy o Ziemi Koźmińskiej:
  - ~ „Szkoły średnie w Koźminie – szkoły na zamku” – dla uczniów liceum ogólnokształcącego
  - ~ „Koźmińskie kościoły – kościół pw. św. Wawrzyńca, św. Stanisława B.M., św. Trójcy” – dla uczniów szkół podstawowych

Krotoszyn

- VI spotkanie na temat Tomasza Manna – „Pesymizm kulturowy jako niebezpieczeństwo polityczne”; wykład i prezentacja Jacek Kępa
- Święto Ulicy Garncarskiej – IV edycja festynu ulicznego połączona z III edycją Simchat Krotoszyn, który przypomniał historię Żydów zamieszkujących w przeszłości tę dzielnicę. Patronat medialny objęła „Rzecz Krotoszyńska”
- Wystawy:
  - ~ „Jerozolima – Światło ze Wschodu” – wystawa wypożyczona z ambasady w Jerozolimie
  - ~ „Reportaż z wakacji” – wystawa w ramach Objazdowej Galerii Wielkopolskiej Fotografii
- „Władze samorządowe czytają dzieciom” – wspólne czytanie „Lokomotywy” oraz innych utworów Juliana Tuwima (Oddział dla dzieci i młodzieży)
- „Czytanie uzdrowia” – „zgadnij w jakiej książce mieszkam”; czytanie małym pacjentom w szpitalu na Oddziale Dziecięcym (Oddział dla dzieci i młodzieży)
- „Dlaczego warto odwiedzić Krotoszyn” – wystawa prac pokonkursowych
- „Najciekawsza prezentacja książki” – prace plastyczne (Filia nr 1)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Zabawy ze słowem” – zajęcia literackie dla dzieci przedszkolnych
- „Witajcie w naszej bajce” – inscenizacje z wykorzystaniem tekstów wierszy Juliana Tuwima i Jana Brzechwy w wykonaniu dzieci z kl. II i III (Filia w Pawłowicach)
- „Szkoła moich marzeń” – konkurs plastyczny dla dzieci z kl. II (Filia w Pawłowicach)
- „Piosenka biesiadna” – spotkanie regionalne (Izba Regionalna w Pawłowicach)

- „Spotkania z książką” – zajęcia plastyczne dla dzieci przedszkolnych (Filia w Garzynie)
- „Szukamy mądrości w przysłowiaach” – spotkanie Klubu Miłośników Książek (Filia w Garzynie)

Leszno

- Wystawy
  - ~ „Portret Wojska Polskiego” – wystawa pokonkursowa. Organizatorzy konkursu: Leszczyńskie Stowarzyszenie „Dzieciom Niepełnosprawnym” oraz 19. Samodzielny Oddział Geograficzny w Lesznie („Galeria za Regałami”)
  - ~ „Szpunarowie” – wystawa w ramach cyklu „Album Leszczyński”, którego celem jest przypomnienie i upamiętnienie rodzin zasłużonych dla Leszna („Galeria za Regałami”)
  - ~ „Wybory 1989” – prezentacja zbiorów Biblioteki związanych z wyborami 4 czerwca 1989 r., obradami Okrągłego Stołu oraz NSZZ „Solidarność” („Galeria Recto Verso”)
- „Spotkanie po latach” – z udziałem uczestników zdarzeń z roku 1989, które prowadził redaktor Jerzy Zielonka
- „Dyżury eksperta” – bezpłatne porady w zakresie bezpiecznego korzystania z komputera, w ramach zadania „Cyfrowy wnuk”, dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- „Obszary zagrożeń świata wirtualnego” – cykl szkoleń i warsztatów z Józefem Bednarkiem i Anną Andrzejewską, w ramach zadania „Cyfrowy wnuk”
- Książkobus Wydawnictwa Media Rodzina – niekonwencjonalna promocja czytelnictwa wśród dzieci. Wnętrze autobusu zostało przekształcone w baśniową przestrzeń, w której aktor Piotr Witoń zaprezentował twórczość Małgorzaty Strzałkowskiej w formie animacji i zabaw
- Spotkanie z Janem Grzegorzakiem i ojcem Janem Górą, które prowadziła Katarzyna Zagórska z Radia EMAUS
- „Szwedzki stół z książkami” – XI Ogólnopolskie Święto Wolnych Książek w Centrum Handlowym „Manhattan” i Pizza Hut
- „Zieleń w mieszkaniu” – spotkanie Klubu „Twój Styl”

Luboń (pow. Poznań)

- „Miejsca i ludzie. Opowieści z polskich dworów” – spotkanie autorskie z Bogną Wernichowską
- Warsztaty komputerowe dla seniorów
- Spotkanie w Klubie Ludzi Niewidomych i Słabowidzących „Promyk”
- Dzień Kultury w Biblioteką Miejską:

- Z cyklu „Cały Luboń czyta dzieciom” – spotkanie z Żółwiem Franklinem poprowadził Piotr Witoń
- „W pewnym teatrze” – promocja książki oraz spotkanie z pisarką dla dzieci Lidią Miś-Nowak
- „Kolorowe malowanie” – zajęcia plastyczne dla dzieci pod okiem artysty Przemysława Szydłowskiego
- „Bajka o pięknym łabędziu” – spektakl dla dzieci (od 3 lat) w wykonaniu Teatru Wierzbak Plus – Artur Szych z Poznania
- „W ramionach mych” – recital Michała Kocurka aktora Teatru Nowego w Poznaniu
- XIX Turniej Szachowy
- „Wędrowki po kolorach i kształtach” – wernisaż prac uczestników zajęć plastycznych „Kolorowe malowanie”
- Zakończenie zajęć sekcji teatralno-literacko-bibliotecznej w ramach LUTW
- „Święty Jan Paweł II w obrazach” – wernisaż malarstwa Lucyny Smok oraz Wandy Bartmińskiej

Łubowo (pow. Gniezno)

- III Festiwal Książki – wymiana, sprzedaż i zakup książek – festiwal przeznaczony dla czytelników i uczniów
- „W czarodziejskiej krainie baśni” – czytanie bajek i rysowanie

Nowy Tomyśl

- Klub Miłośników Podróży „Przez kontynenty”: „Sumatra – tam gdzie rafle-
zja zakwita”. Gość: Jagoda Koprowska
- Z cyklu „Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne”: „Trzeba coś zrobić” –
letni recital Przemka Mazurka – śpiew, któremu akompaniowali: Wojciech
Winiarski – gitara i Paweł Głowacki – kontrabas, banjo
- Z cyklu „W kulturowym kręgu”:
  - ~ Warsztaty wyplatania wianków z Hanką Billert z Muzeum na Gościńcu
  - ~ „Noc Kupały” – grupa rekonstrukcyjna Słowiański Mit oraz zespół
śpiewu białego Drewno
- Z cyklu „Piątkowe harce w Strefie Koloru”: zajęcia prowadzone przez
19 Drużynę Harcerską „BUKI”
- Z cyklu „Nie tylko rock, nie tylko w bibliotece”: „Powitanie lata – Rock
z książką” – rockowo-książkowy happening, w którym wystąpili: Ruiny, In-
somnia, Bustergang. Gość: Łukasz Gołębiowski
- „WyTomyśl. Spotkania z naszą przeszłością...” – otwarcie wystawy starych
fotografii i pamiątek (Galeria na Piętrze)
- „Portrety Dawida Kwiatkowskiego” – otwarcie wystawy rysunków Kamili
Rugały (Galeria w Strefie Koloru)

- Spotkanie w internecie: „Wirtualne spotkania z pasjami”. Gość: Jerzy Kryszak

Opatów (pow. Kępno)

- „Wakacje” – wystawa prac dziecięcych

Pleszew

- Powiatowy Konkurs Oratorski „Ulubiona Książka Gimnazjalisty”
- Spotkanie autorskie z reporterem i felietonistą Mariuszem Szczygłem
- Konkurs czytelniczy „Najciekawsza fraszka o książce, bibliotece, czytelnictwie” (Filia w Taczanowie Drugim)

Poniec (pow. Gostyń)

- Spotkania z aktorem Piotrem Witoniem w roli Pana Kuleczki – dla przed-szkolaków

Powidz (pow. Sępca)

- XX Dni Powidza
  - ~ Konkurs rysunkowy dla dzieci „Powidzkie pejzaże kredą malowane”
  - ~ Pokaz capoeiry w wykonaniu grupy „A Magia do Quilombo” z Wrześni
  - ~ Wystawa fotograficzna w ramach Objazdowej Galerii Wielkopolskiej Fotografii „Oblicza Wielkopolski”
  - ~ Fotorelacja z poprzednich edycji Dni Powidza „20 lat minęło jak jeden dzień...”

Przemęt (pow. Wolsztyn)

- „Pamiętaj, nie jesteś sam” – piknik integracyjny dla członków kółka bibliotecznego (Bucz)
- „Kocham Polskę” – turniej wiedzy o Polsce dla kl. III szkoły podstawowej (Bucz)
- „Zamawiam słońce na dwa miesiące” – pogadanka o bezpieczeństwie w czasie wakacji (Bucz)
- „Uwolnij książkę” – wystawa (Filia Mochy)
- „Zgrywamy zdjęcia z aparatu do komputera” – ABC Internetu dla osób 50+ (Filia Kaszczor)

Rawicz

- „Szalona żabka” – przedstawienie teatralne Studio „Sonda” z Kalisza
- Galeria Jednego Obrazu: „Żurawie” – J. Piłarska

Rozdrazew (pow. Krotoszyn)

- Kółko Astronomiczne – zajęcia teoretyczne i obserwacje nieba

Rydzyna (pow. Leszno)

- „Baśniowo – kolorowo” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego na najpiękniejszą ilustrację bajki, dla wychowanków Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Rydzynie

Śmigiel (pow. Kościan)

- Klub Maluszka – zajęcia dla dzieci w wieku od 3 do 5 lat
- Śmigielaczek – zajęcia dla dzieci w wieku od 1 do 3 lat
- „Jeden dzień z życia Grupy Zabawowej” – zakończenie konkursu internetowego dla grup zabawowych
- Podróż do krainy bajek i baśni – warsztaty dla przedszkolaków i dzieci kl. I-III
- „Spotkanie z Pasjami” – spotkanie seniorów on-line z Jerzym Kryszakiem, Teresą Bancewicz
- Maluszki – zajęcia grupy zabawowej dla dzieci w wieku od 1 do 4 lat (Filia w Czaczu)

Święciechowa (pow. Leszno)

- „Najaktywniejszy czytelnik wśród dzieci i młodzieży”, „Najładniejszy dzienniczek lektur” – zakończenie konkursów dla dzieci i młodzieży

Trzcianka

- „W to mi graj! Planszówki w bibliotece”. Otwarty Dzień Gier Planszowych dla wszystkich mieszkańców
- Wystawa filatelistyczna „50 lat kolekcjonerskiej pasji” Romana Wikeła: „220. rocznica insurekcji kościuszkowskiej”, „XX wiek – kronika polskich wydarzeń na znakach pocztowych”, „Przewóz poczty ambulansami w Wielkopolsce”
- „Marek. Marek Grechuta we wspomnieniach żony Danuty” – spotkanie z Danutą Grechutą
- Powiatowy Konkurs Pięknego Czytania „Cztery pory roku u Muminków”
- Język migowy dla najmłodszych – nauka języka migowego poprzez zabawę dla dzieci słyszących
- „Jan Paweł II Wielki... Czytelnik” – wystawa poświęcona pasji czytelniczej papieża
- Wizyta w bibliotece – uczennice Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Białej zapoznały się ze zbiorami biblioteki i wzięły udział w queście „Trzcianka – tropem historii”

Wijewo (pow. Leszno)

- „Moja ulubiona przygoda Koziołka Matołka” – konkurs plastyczny dla dzieci

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Dowcip, wybryk, żart może stać się przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności” – spotkania autorskie z sędzią Anną Marią Wesołowską dla uczniów i nauczycieli gimnazjum w Witkowie
- „Jak ustrzec dzieci przed konfliktem z prawem” – spotkania autorskie z sędzią Anną Marią Wesołowską dla nauczycieli, rodziców i wychowawców
- „Witkowo – moje miasto” – gminny konkurs z wiedzy o gminie dla gimnazjalistów i drugi dla uczniów szkół podstawowych
- „Zostań mistrzem ortografii” – gminny konkurs ortograficzny dla uczniów szkół podstawowych i drugi dla gimnazjalistów
- „Sobotnie poranki w bibliotece” – edukacyjno-terapeutyczne zajęcia dla dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych (także w lipcu i sierpniu)

Włoszakowice (pow. Leszno)

- „Przeczytaj tę książkę” – ogłoszenie konkursu literacko-plastycznego dla dzieci (Filia w Krzyczku Wielkim)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z pasjami – Jerzy Kryszak, Teresa Bancewicz (Zduny, Baszków)
- Andrzej Aleksandrak – żeglarz, podróżnik, czyta swoją ulubioną książkę z dzieciństwa
- Uczestniczki Projektu „O finansach... w bibliotece” – Aniela Szafraniak i Maria Konrady czytają dzieciom z przedszkola baśnie i opowiadania o pieniążku, liczeniu i oszczędzaniu (Baszków)

Lipiec

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Śmiechu warte” – ogłoszenie wakacyjnego konkursu fotograficznego
- „Przygody rajskiego ptaka” – teatrzyk bajkowy

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Wakacje w Bibliotece – Poznajemy kontynenty” – zajęcia edukacyjne dla dzieci w wieku 5-12 lat. Gry i zabawy, prezentacje multimedialne, zajęcia plastyczne, gry planszowe, kalambury
- Teatrzyk dla dzieci pt. „Agenci Baj i Ka”
- „Spotkania z pasjami” dla seniorów – wideokonferencja z Danutą Płatek

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- „W świecie Indian” – zajęcia wakacyjne dla dzieci (także w sierpniu)

- „12 kolorów” – zajęcia plastyczno-literackie na podstawie wierszy M. Brykczyńskiego (także w sierpniu)

Gniezno

- „Muzy Malarzy Polskich” – wernisaż wystawy fotograficznej Teresy Ryczkowskiej w ramach tzw. fotografii inspirowanej (Klub Foto 50+)
- „Zapiski szczęścia” – wernisaż wystawy fotografii Dawida i Waldemara Stube

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Wakacje w bibliotece – zajęcia warsztatowe; w programie: prace plastyczne: plakaty, pacynki z papieru, wesoly świat gier i zabaw (gry planszowe, puzzle itp.), gry i zabawy ruchowe na powietrzu, spotkanie z Sokistami, ognisko (Oddział dla Dzieci)

Gostyń

- „Wakacyjna przygoda” – wystawa
- „Powiat Gostyński na starych pocztówkach” – wystawa (także w sierpniu)
- „Agnieszka Frączek dzieciom” – konkurs plastyczny
- „Agnieszki Frączek zabawy ze słowami” – konkurs ankietowy

Jutrosin (pow. Rawicz)

- „Ptasia audycja” – spotkanie z dziećmi połączone z zajęciami plastycznymi
- „Dyziowe (i nie tylko) marzenie” – spotkanie z dziećmi z konkursem plastycznym
- „Wierszowy koktajl owocowo-warzywny” – zajęcia z dziećmi o zachowaniu przy stole
- „Słoń w składzie... porcelany” – spotkanie z dziećmi z guizem wierszowym i z zajęciami plastycznymi
- „Ciekawość świata” – zajęcia dla dzieci z rozwiązywaniem zadań logicznych (Filia w Dubinie)
- „Moje wakacje – marzenie” – konkurs rysunkowy dla dzieci (Filia w Dubinie)
- „Moje papierowe fantazje” – spotkania z dziećmi połączone z zajęciami plastycznymi (Filia w Szkaradowie)

Kalisz

- Spotkanie z Anną Herbich i promocja książki „Dziewczyny z Powstania” w ramach obchodów 70. rocznicy Powstania Warszawskiego (Filia nr 5)
- „Bajkowe wakacje” – spotkania z dziećmi (Filia nr 5 oddział dla dzieci)
- Wystawy:
  - ~ „Przyodziały kłęski chmurą i ognia purpurą” – Kalisz w 1914 roku – z okazji obchodów 100. rocznicy zburzenia miasta Kalisza

- ~ „Oskar i pani Róża” Érica-Emmanuela Schmitta – wystawa plastyczna z cyklu: „Lektura nie musi być nudna” (Filia nr 1)
- ~ „110. rocznica urodzin Hanny Ożogowskiej” (Filia nr 2)
- ~ „Moje ulubione potrawy” – wystawa pokonkursowa prac osób niepełnosprawnych (Filia nr 3)
- ~ „... niosąc naręcza pragnień jak spalonych róż” Krzysztof Kamil Baczynski – wystawa w ramach obchodów 70. rocznicy Powstania Warszawskiego (Filia nr 5)
- ~ „Wtedy ... i dzisiaj. Od zburzenia Kalisza upłynął już wiek” – wystawa z okazji obchodów 100. rocznicy zburzenia miasta Kalisza (także w sierpniu; Filia nr 9)
- ~ „Tapatiki” i inne książki Marty Tomaszewskiej (Filia nr 9 oddział dziecięcy)

Kępno

- „95 lat Policji na Ziemi Kępińskiej” – promocja książki autorstwa Anny Lubojańskiej i Mateusza Lewka oraz otwarcie wystawy zdjęć
- W ramach projektu „Z inicjatywą w przestrzeń” – szkolenie dla przedstawicieli organizacji pozarządowych i instytucji kulturalnych pracujących z młodzieżą, prowadzenie: Agata Józefowicz i Joanna Walas
- Spotkanie członków Powiatowego Koła Pszczelarzy w Kępnie

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Kobieta aktywna 50+” – realizacja projektu Stowarzyszenia „Słoneczny Promyk” działającego przy bibliotece we współpracy ze Stowarzyszeniem Światowid w Łubowie (także w sierpniu)

Kłecko (pow. Gniezno)

- „Moje niezwykle zwierzęta: psy” – informacje dotyczące dogoterapii oraz wystawa książek o tematyce terapeutycznej

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Wakacje z biblioteką” – blok imprez nie tylko z książką
- Spotkanie warsztatowe z pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Krotoszynie na temat uzależnień i zagrożeń w okresie wakacyjnym
- Wyjazd do Kórnika – zwiedzanie Zamku i Puszczykowa, zwiedzanie Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera
- Wizyta w Muzeum Bł. Edmunda Bojanowskiego w Grabonogu i Sanktuarium na Świętej Górze w Gostyniu
- Wizyta w Urzędzie Miejskim, spotkanie z władzami samorządowymi oraz spotkanie ze strażakiem w remizie OSP

- Wyjazd do Zdun: zwiedzanie Muzeum
- Wyjazd do Wrocławia – zwiedzanie Panoramy Racławickiej
- Spotkanie z policjantem na temat bezpieczeństwa na drogach w okresie wakacyjnym oraz zajęcia teatralne w grupach

Kościan

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan z/s w Kiełczewie

- Konfrontacje z haftem – spotkania Kółka Hafciarskiego w bibliotece (Filia w Starym Luboszu)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „110 rocznica urodzin Isaaca Bashevisa Singera, autora „Sztukmistrza z Lublina” – wystawa książek

Krotoszyn

- Rodzinne czytanie w Klubie Mam – „Mój wymarzony plac zabaw” – projekt realizowany w ramach Programu Wolontariat Rodzinny prowadzonego przez Fundację PZU oraz Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce (Oddział dla dzieci i młodzieży)
- „Czytać można wszędzie” – czytanie bajek i zabawy dla najmłodszych podczas Wystawy Zwierząt Gospodarskich i Domowych w Benicach (Oddział dla dzieci i młodzieży; filie w Benicach i Kobiernie)
- Wystawy:
  - ~ „Na granicy jawy i snu”. Wystawa Młode talenty z Zespołu Szkół nr 3 w Krotoszynie
  - ~ „Krotoszyn zmienia się – ostatnie pięć lat widziane oczami dziecka” – wystawa prac pokonkursowych dzieci i młodzieży

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Wakacyjne spotkania w bibliotece” – półkolonie, podczas których zorganizowano m.in.:
  - ~ „Zabawa ze słowem” – zajęcia literackie,
  - ~ „Jaki jest prawdziwy przyjaciel?” – quiz,
  - ~ „Lepienie z gliny” – warsztaty plastyczne,
  - ~ „Jak żyli i mieszkali nasi przodkowie?” – spotkanie regionalne
- „Wakacyjna przygoda w bibliotece” – cykl zajęć dla dzieci (Filia w Garzynie)
  - ~ „Kubuś Puchatek”, „Koziołek Matołek” – zajęcia plastyczne
  - ~ „Kumpel” – rozwiązywanie krzyżówek
  - ~ „Wakacje” – gry i zabawy na lato
  - ~ „Zdrowo i wesoło” – konkursy sprawnościowe

Leszno

- „Elżbieta Krygowska-Butlewska” – wystawa z cyklu Mistrzowie Ilustracji („Galeria za Regałami”)
- „Między pałacem a wigwamem” – wycieczka krajoznawcza dla dzieci i młodzieży zorganizowana w ramach cyklu „Wielkopolska bez tajemnic” pt. „Uroda miejsc znanych i nieznanych – krajoznawcze wakacje w Bibliotece”

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Zagadki na niepogodę” – wystawa
- „Morskie wakacje” – wystawa książek, pocztówek i muszli morskich; książki z szablonami; gry

Nowy Tomyśl

- Wakacyjna ekspedycja w głąb Nowego Tomyśla – zajęcia plenerowe dla dzieci nowotomyskim szlakiem
- Z cyklu „Spotkania niebanalne”: „Lux in Arcana: Światło w tajemniczej ciemności – Biblioteka Papieskiego Uniwersytetu Urbanianum” – spotkanie z ks. Markiem A. Rostkowskim

Opatów (pow. Kępno)

- „120 przygód Koziółka Matołka” – głośne czytanie i quiz
- „Poznajemy nasze zabytki” – gazetka oraz wystawa (Filia Łęka Opatowska)
- Jan Paweł II – wystawa prac artystów lokalnych (Filia Siemianice)

Orchowo (pow. Słupca)

- Zajęcia z origami – dla dzieci (także w sierpniu)

Pleszew

- „Przygody w lot chwytaj, po prostu książki czytaj!” i „Kliknij! Rozpoznaj! Wygraj!” – wakacyjne konkursy czytelnicze
- „I w niedzielę książka naszym przyjacielem” – impreza plenerowa promująca czytelnictwo (Filia w Kuczkowie)

Przemęt (pow. Wolsztyn)

- „Na wakacje do biblioteki – czemu nie?” – cykl zajęć czytelniczo-plastyczno-ruchowych dla dzieci

Rawicz

- Warsztaty plastyczno-manualne (również w sierpniu):
  - ~ Papier, folia i butelka, mała rzecz a zabawa wielka
  - ~ Papierasy cukierkowe obrazy hardcorowe
  - ~ Od ziarenka do pesteczki stworzymy magiczne obrazeczki

- ~ Foremeczki muffinkowe i kwiatki gotowe
- ~ Pszczółka mała z karteczek wyleciała
- ~ Figurki z masy solnej
- ~ Poznajemy różne techniki malarskie i plastyczne: akwarela, rysunek tuszem, rzeźba w mydle i modelinie, farba olejna
- Przewodnik po wakacjach – dobre rady i zabawy (również w sierpniu):
  - ~ Wakacje na wsi
  - ~ Wakacje w mieście, wakacje w górach
  - ~ Wakacje nad jeziorem
  - ~ Wakacje nad morzem
  - ~ Podróże po wybranych krajach Europy: Wielka Brytania, Włochy
- Galeria Jednego Obrazu (również w sierpniu):
  - ~ „Las” – H. Murkowska
  - ~ „Wrzos” – H. Murkowska
  - ~ „Martwa natura” – D. Wiatrowski

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Warsztaty teatralne w ramach Wielkopolskich Rewolucji 2014
- Warsztaty astronomiczne w Nowej Wsi i Rozdrażewie

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Spotkanie z pasjami” – spotkanie seniorów on-line z Danutą Płatek, Hanną Krajewską
- Maluszki – podsumowanie zajęć dla dzieci od 1 do 4 lat (Filia w Czaczu)

Trzcianka

- „Wakacje wśród drzew” – Biblioteczna Akcja Lato 2014
  - ~ Drzewo Owoc: sałatka owocowa, gry planszowe.
  - ~ Drzewo Rodzina: zabawy genealogiczne mojej rodziny, zabawy z chustą animacyjną, CPCD – głośne czytanie.
  - ~ Drzewo Odpoczynek: zabawy relaksacyjne, magia drzew, gra zespołowa „Magiczne drzewo. Pojedynek”.
  - ~ Drzewo Las: makieta lasu, mali mieszkańcy dużego lasu.
  - ~ Drzewo Schronienie: domek na drzewie, ptasie domki.
  - ~ Drzewo Obserwacja Przyrody: skąd te liście? – zakładamy zielnik, przygotowanie prac na powiatowy konkurs plastyczny „Wakacje wśród drzew”.
  - ~ Drzewo Szczęście: CPCD „Drzewka szczęścia”, moje szczęśliwe drzewo.
- Oczytane lato, czyli specjalne regały z książkami na trzcianeckich plażach

- „Z książką na wakacje” – II edycja ogólnopolskiego konkursu fotograficznego
- „Środa bez komputerów” – gry planszowe (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Wakacyjne muzykowanie” – nauka gry na gitarze, flecie i keyboardzie (Filia w Nowej Wsi)

Zagórow (pow. Słupca)

- Kontynuacja projektu „Spotkania z pasjami” – z mistrzynią fryzjerstwa, Danutą Płatek
- Projekt „Cyfrowa Dziecięca Encyklopedia Wielkopolan” – spotkanie młodzieży ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupcy z bohaterką prezentowaną przez uczniów w projekcie – Grażyną Harmacińską-Nyczka, malarką

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Malowanie na trawie” – zajęcia dla dzieci (Baszków)
- „Kartka z wakacji – zajęcia plastyczne dla dzieci (Baszków)
- Gra terenowa „Podchody” – zajęcia dla dzieci (Baszków)
- „Zabawa w teatr” – zajęcia dla dzieci (Baszków)
- „Ruch i zabawa” – zajęcia dla dzieci (Baszków)
- „O rybaku i złotej rybce” – zajęcia biblioterapeutyczne
- „Pinokio i przyjaciele” – zajęcia biblioterapeutyczne
- „Grunt to dobre wychowanie” – zajęcia biblioterapeutyczne
- „Poranek z kopciuszką” – zajęcia biblioterapeutyczne
- „Pesymiści i Optymiści na start!” – zajęcia biblioterapeutyczne
- „Złe zachowanie nie prowadzi do niczego, wręcz przeciwnie – powoduje wiele niedobrego” – zajęcia biblioterapeutyczne
- Śpiewająca biblioteka – karaoke dla dzieci (Konarzew)
- Twórcza biblioteka – malowanie twarzy kolorowymi farbami (Konarzew)
- Jak zostać projektantką – tworzenie kreacji z papieru (Konarzew)
- „Spotkanie z pasjami – Danuta Płatek, Hanna Krajewska

Sierpień

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Pies Pompon i Czarna Chmura” – teatrzyk bajkowy
- „Czerwony kapturek” – teatrzyk bajkowy

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Borek Wielkopolski na starych fotografiach” – wystawa zdjęć
- „Spotkania z pasjami” – dla seniorów (Projekt Fundacji Orange):
  - ~ spotkanie z Hanną Krajewską

~ „Poradnik sielskiego życia – zrób to sam” – gość: Jadwiga Wyrozęb-
ska-Badowska

Czempiń (pow. Kościan)

- Podróże literackie po świecie – zajęcia dla dzieci

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Wielokulturowość – jestem na tak!” – zajęcia dla dzieci
- Wizyta gości z wioski indiańskiej Huu-Ska Luta Raven z Torunia

Gniezno

- Wakacyjne spotkania z książką pod hasłem „Wakacyjny rajd z Koziołkiem Matołkiem przez siedem kontynentów” – cykl imprez dla najmłodszych czytelników
- „Słodkie słowa. W Pierwszej Stolicy Ojczysty się liczy” – akcja językowa skierowana do obecnych i potencjalnych czytelników, polegająca na rozwiązywaniu zagadek ortograficznych zorganizowana w ramach programu Ojczysty-dodaj do ulubionych.
- „Z Muminkami spędzaj letni czas” – akcja dla najmłodszych czytelników, nagłośniona w mediach, zachęcająca do czytania powieści Tove Janson z okazji 100. rocznicy urodzin fińskiej pisarki

Gostyń

- „Agnieszka Frączek dzieciom” i wystawa pokonkursowa – podsumowanie konkursu plastycznego dla dzieci i młodzieży
- „Agnieszki Frączek zabawy ze słowami” – podsumowanie konkursu ankietowego

Kalisz

- Wystawy
  - ~ „Kolegium Jezuickie w dziejach miasta Kalisza”
  - ~ „122. rocznica urodzin Kazimiery Iłakowiczówny” (Filia nr 2)
  - ~ „Kalisz 1914: literatura i grafika” – wystawa z okazji obchodów 100. rocznicy zburzenia miasta Kalisza (Filia nr 4)
  - ~ „Godzina „W” – 70. rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego” (Filia nr 9, oddział dziecięcy)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Dożynki gminne 2014” – biblioteka współorganizatorem imprezy dożynkowej

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Wycieczka do Doliny Baryczy – zwiedzanie Galerii Ziemi w Krośnicach, przejazd Krośnicką Kolejką Wąskotorową, zwiedzanie stawów milickich

Kościan

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan z/s w Kielczewie

- Zajęcia plastyczne – malowanie rysunków o tematyce wakacyjnej (Filia w Turwi)
- „Kolorowe wakacje” – zajęcia czytelnicze i plastyczne nawiązujące do tematyki bajek (Filia w Widziszewie)
- „Najpiękniejszy dzień wakacji” – zajęcia plastyczne kończące cykl spotkań wakacyjnych (Filia w Widziszewie)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „Powstanie Warszawskie 1944-2014” – wystawa

Krobia (pow. Gostyń)

- „Pożegnanie lata” – impreza dla dzieci

Krotoszyn

- „Wakacje z biblioteką” – „Znam przysłowia” konkurs ze znajomości polskich przysłów (Filia nr 1)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Wakacyjne podróże po literaturze” – cykl zajęć dla dzieci:
  - ~ „Zabawy ze słowem” – zajęcia literackie
  - ~ „Bajkowe skojarzenia” – zgaduj-zgadula
  - ~ „Kukielki smoki, rycerze, księżniczki” – zajęcia plastyczne
  - ~ „Gra słów” – zabawy logiczne
  - ~ „Bajka o smoku” – spektakl
- „Wakacyjne podróże po regionie” – wycieczka po gminie Włoszakowice
- „Wakacyjna przygoda w bibliotece” – cykl zajęć dla dzieci (filie w Garzynie i Pawłowicach):
  - ~ Zajęcia literacko – plastyczne
  - ~ Gry, zabawy, konkursy

Leszno

- „Wielkopolska Press Photo 2013” – wystawa fotografii prasowej („Galeria za Regałami”)
- „Co widać z kościańskiej wieży?” – dwie wycieczki z cyklu „Wielkopolska bez tajemnic” pt. „Uroda miejsc znanych i nieznanych. Krajoznawcze wakacje w Bibliotece”
- „Smak literatury” – stoisko Biblioteki w ramach Pikniku „Leszczyńskie Smaki” (park przy PWSZ). MBP zaprezentowała literaturę kulinarną z włą-

nych zbiorów. Gościem specjalnym była autorka książek o zdrowym życiu Romana Chojnacka

- Festyn na zakończenie wakacji – m.in. gry, zabawy z nagrodami

Lipno (pow. Leszno)

- „Wspomnienia z wakacji” – wystawa prac plastycznych uczestników letnich zajęć w Bibliotece

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Rozczytane Lato na Piastowskim Szlaku” w programie:
  - ~ rycerskie historie i skarby naszej wyspy – tor przeszkód z epoki, mierzenie historycznych strojów, gry i zabawy; przy współpracy z Muzeum Pierwszych Piastów
  - ~ teatrzyk „Wilk i Zając na wakacjach” – wykonanie własnej wakacyjnej zakładki do książki
  - ~ spotkanie z Agnieszką Gadzińską – promocja II części SKLOTY – czytanie na śniadanie, malowanie twarzy, degustacja
  - ~ Dożynki gminne – bileciki „Szczęśliwy Gość Dożynkowy” przygotowanie i losowanie nagród
  - ~ „Najpiękniejsze zagospodarowanie posesji” – konkurs: przygotowanie nagród, fotografii wspólnie z Komisją Kultury

Opatów (pow. Kępno)

- „Życie i twórczość Paula Coelho’a” – wystawa

Piaski (pow. Gostyń)

- Cykl zajęć dla dzieci – „Czytamy i gotujemy”

Przemęt (pow. Wolsztyn)

- „70. rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego” – wystawa (Filia Bucz)
- „Ale to już było” – wystawa zdjęć (Filia Mochy)

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Piknik astronomiczny

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Spotkania z pasjami” – spotkania seniorów on-line z Jadwigą Wyrozębską-Badowską

Trzcianka

- Pożegnanie wakacji – „Oczytane lato” – plenerowa impreza czytelnicza nad jeziorem Sarcz:
  - ~ gry i zabawy plażowe,

- ~ przejażdżki motorówką, rowerami wodnymi, kule wodne przygotowane przez Drużynę WOPR „Anioły”,
- ~ pierwsza pomoc – warsztaty,
- ~ głośne czytanie przez władze miasta,
- ~ „Zagrożenia czyhające na nieletnich. Bezpieczny powrót do szkoły” – pogadanka przeprowadzona przez sierż. szt. Esterę Bartol,
- ~ „Balonowe drzewko szczęścia” zabawa z zagadkami,
- „Bibliowakacje dobiegły końca” – zabawy z książką, gry planszowe i multimedialne, zabawy ruchowe na świeżym powietrzu, zajęcia plastyczne (Filia w Niekursku)

Zagórów (pow. Słupca)

- Kontynuacja projektu „Spotkania z pasjami” – gośćmi spotkania byli Hanna Krajewska, prezes Polskiego Towarzystwa Archiwalnego i Jadwiga Wyrozębska-Badowska

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z pasjami – Jadwiga Wyrozębska-Badowska

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

„BIBLIOTEKA XXI wieku” / oprac. Marzena Przybysz // Bibliotekarz. – 2014, nr 9, s. 51

Relacja z konferencji „Biblioteka XXI wieku – nowoczesna architektura, pomysły aranżacji, funkcjonalne wyposażenie. Nowe realizacje w latach 2011-2014” zorganizowanej przy współpracy Biblioteki Raczyńskich oraz WBPICAK w Poznaniu.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2014, nr 141, s. 24

Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPICAK w Poznaniu: spotkanie z Wojciechem Jagielskim; wystawa – IX Międzynarodowe Biennale Fotografii Artystycznej „Dziecko”.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2014, nr 147, s. 23

Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: „5 minut z życia codziennego” – konkurs i warsztaty filmowe w Miejskim Domu Kultury w Wągrowcu.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2014, nr 153, s. 24

Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: „5 minut z życia codziennego” – konkurs i warsztaty filmowe w Miejskim Domu Kultury w Wągrowcu; wycieczka „Mistrzowie kielni. Arcydzieła architektury klasztornej” proponowana przez Pracownię Krajoznawczą.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2014, nr 177, s. 24

Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: wycieczka „Kobierzec naturą splecioną” proponowana przez Pracownię Krajoznawczą.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2014, nr 188, s. 24

Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego. M.in. zaproszenie do wypożyczalni i Pracowni Krajoznawczej WBPiCAK w Poznaniu.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2014, nr 200, s. 24

Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: XIV Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny „Przestrzeń wyobraźni”; wycieczka „Jakie tajemnice kryją suknie i spódnice?” proponowana przez Pracownię Krajoznawczą.

CHEMIA wiersza / Anna Kałuża // Nowe Książki. – 2014, nr 6, s. 38-39

Recenzja tomu poezji Kacpra Bartczaka „Przenicacy” wydanego przez Wydawnictwo WBPiCAK w Poznaniu.

CIĄGLE od pół / Andrzej Sikorski // IKS. – 2014, nr 9, s. 86

Recenzja książki „Uroczysko” Bartosza Suwińskiego wydanej przez WBPiCAK.

DYSK lokalny / Darek Foks // Tyg. Powsz. – 2014, nr 28; Magazyn Literacki nr 5-6, s. 18

Recenzja książki Adama Wiedemanna „Z ruchem” wydanej przez WBPiCAK.

JUBILEUSZOWE wydanie // Monitor Wielkop. – 2014, nr 8, s. 7

Wzmianka o ukazaniu się 150. numeru Kroniki Wielkopolski.

MAŁY człowiek w obiektywie : IX Międzynarodowe Biennale Fotografii Artystycznej „Dziecko” / Karolina Kasprzak // *Filantrop Naszych Czasów*. – 2014, nr 7, s. 40

Konkurs zorganizowany przez WBPiCAK w Poznaniu.

NAGRODY Silesius 2014: Dwóch plus jedna / Mariusz Grzebalski ; rozm. przepr. Magda Piekarska // *Gaz. Wybór*. – 2014, nr 114, s. 17

Rozmowa z laureatem nagrody Silesius, pracownikiem WBPiCAK w Poznaniu.

POECI na finał przed latem / VIS // *Gaz. Wybór*. – Poznań. – 2014, nr 121, s. 5

Spotkanie z „Seryjnymi poetami”, których twórczość wydawana jest przez Wydawnictwo WBPiCAK.

POLA toku / Paweł Mackiewicz // *Nowe Książki*. – 2014, nr 8, s. 86-87

Recenzja tomu poezji Macieja Meleckiego „Pola toku”, wydanego przez Wydawnictwo WBPiCAK w Poznaniu.

[STOPIĘDZIESIĄT] 150 numerów Kroniki Wielkopolski / (SDR) // *Polska Głos Wielkop.* (Wyd.1,2). – 2014, nr 180, s. 22

Streszczenie zawartości jubileuszowego numeru Kroniki Wielkopolski wydawanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

ŚWIĘTO chleba w strugach deszczu // *Monitor Wielkop.* – 2014, nr 9, s. 8

Zespół Folklorystyczny „Wielkopole” podczas XVI Wojewódzko-Archidiecejalnych Dożynek Wielkopolskich.

TAJEMNICE sióstr / Andrzej Sikorski // *IKS*. – 2014, nr 8, s. 26

Omówienie korespondencji Kazimierzy Iłakowiczówny „Listy do siostry Barbary Czerwijowskiej z lat 1946-1959” wydanej przez WBPiCAK.

WIELKOPOLSKA Press Photo // *ABC*. – 2014, nr 60, s. 2

Wystawa zdjęć, w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Lesznie, z konkursu zorganizowanego przez WBPiCAK.

WIELKOPOLSKA Press Photo // *ABC*. – 2014, nr 62, s. 2

Wystawa zdjęć, w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Lesznie, z konkursu zorganizowanego przez WBPiCAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury / T. J // I K S .
– 2014, nr 5, s. 83-84

Nowości wydawnicze WBPiCAK.

[WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury] // I K S . –
2014, nr 6, s. 85

Nowości wydawnicze WBPiCAK.

[WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury] // I K S . –
2014, nr 6, s. 93

Oferta imprez organizowanych przez WBPiCAK w Poznaniu w czerwcu 2014.

[WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury] / T.J // I K S .
– 2014, nr 7, s. 85-86

Nowości wydawnicze WBPiCAK.

[WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury] // I K S . –
2014, nr 7, s. 95

Oferta imprez organizowanych przez WBPiCAK w Poznaniu w lipcu 2014.

[WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury] // I K S . –
2014, nr 8, s. 92

Propozycja imprezy krajoznawczej „Kobierzec spleciony z naturą” organizowanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

[WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury] // I K S . –
2014, nr 8, s. 82

Zapowiedź wydania korespondencji Kazimiery Iłakowiczówny „Listy do siostry Barbary Czerwijowskiej z lat 1946-1959” przez WBPiCAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // I K S . –
2014, nr 9, s. 85

Nowości wydawnicze WBPiCAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // I K S . –
2014, nr 9, s. 94

Informacja o imprezach organizowanych przez WBPiCAK.

WYPISY z obecności / Marek Olszewski // Nowe Książki . – 2014, nr 7,
s. 88-89

Recenzja tomu poezji Macieja Roberta „Księga meldunkowa” wydanego przez Wydawnictwo WBPiCAK w Poznaniu.

WYSTAWA fotografii // A B C . – 2014, nr 65, s. 2

Prace prezentowane w MBP w Lesznie z konkursu „Wielkopolska Press Photo 2013” zorganizowanego przez WBPiCAK.

WYSTAWA najciekawszych zdjęć dzieci z całego świata / ABO // Monitor Wielkop. – 2014, nr 6, s. 6

Podsumowanie IX Międzynarodowego Biennale Fotografii Artystycznej „Dziecko” i wystawa pokonkursowa „Dziecko 2014” w Galerii WBPiCAK w Poznaniu.

ZIEMIA rzeczywistości / Bartosz Suwiński // Twórczość. – 2014, nr 7, s. 99-100

Recenzja tomu poezji Krzysztofa Lisowskiego „Poematy i wiersze do czytania na głos” wydanego przez Wydawnictwo WBPiCAK w Poznaniu.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”** w 2014 roku otrzymał *Paweł Huelle*, prozaik, poeta, scenarzysta i dramaturg.
- **Nagrodę Literacką Gdynia** 2014 otrzymali: *Marcin Świetlicki* za książkę „Jeden” (kategoria poezji); *Jerzy Pilch* za książkę „Wiele demonów” (kategoria prozy); *Wojciech Nowicki* za książkę „Salki” (kategoria eseistyki); *Jerzy Czech* za przekład na język polski „Wdrapałem się na piedestał. Nowa poezja rosyjska” – wybór wierszy szesnastu poetów rosyjskich.
- **Nagrodę Odry** za 2013 rok otrzymał *Jerzy Pilch* za „wprowadzenie do literatury mikroświata polskiej społeczności luterskiej i przywrócenie diarystyce rangi sztuki, a szczególnie za wydane w minionym roku książki »Wiele demonów« i »Drugi dziennik«”.
- **Nagrodę Poznańskiego Przeglądu Nowości Wydawniczych – Wiosna** 2014 otrzymali: *Kalina Błazejowska* za książkę „Uparte serce. Biografia Poświatowskiej” [Kraków : Wydawnictwo Znak]; *Jacek Hugo-Bader* za książkę „Długi film o miłości. Powrót na Broad Peak” [Kraków : Wydawnictwo Znak] oraz *Ignacy Karpowicz* za książkę „Sońka” [Kraków : Wydawnictwo Literackie].
- **Nagrodę ZAiKS** 2014 otrzymali: nagrodę specjalną *Jacek Bocheński*; za całokształt twórczości *Wanda Chotomska*; za przekłady na język polski: *Jerzy Radziwiłowicz* (z francuskiego), *Ewa Rojewska-Olejarczuk* (z rosyjskiego); za przekłady na języki obce: *Artur Zapałowski* (na angielski), *Wera Dejanowa* (na bułgarski).

B. Z m a r l i

- **Sue Townsend** (10.04.2014), brytyjska pisarka, autorka serii książek o Adrianie Mole’u; powieści „Królowa i ja” oraz „Numer 10”.
- **Kurt I. Lewin** (17.06.2014), autor wspomnień „Przeżyłem. Saga Świętego Jura spisana w roku 1946”.
- **Marsha Mehran** (6.05.2014), irańska pisarka, autorka książek „Zupa z granatów” i „Woda różana i chleb na sodzie”.